

SAN LUCAS

Lucas, opu Teófilo wáikugure gojadea

1 ¹⁻²Opu Teófilo, yu muré óadorea. Gua watopere Jesús irinugádeare iānerā guare ígüya kerere buema. Wárā gajirā, ígüsā guare buederosüta keoro gojanugásianerā āarímá. ³⁻⁴Yude āarípereri Jesús irinugádeare masípeodugau, óarō buebu. Irasirigu muré gajirā buedeare: “Diyeta āārā”, āri masiburo, ārígü, irire keoro gojáa.

Marípure wereboegu Juan masakare wáiyerimasü deyoaburire weredea

⁵Herodes, Judea nikü marā opu āaríripoe sugu paí Zacarías wáikugu āaríyupu. Ígü, paí Abías wáikuguya bumā āaríyupu. Ígü marāpo Isabel wáikugo, paí Aarón wáikugu parāmeō āaríturiagogue āaríyupo. ⁶Ígüsā pērāgueta Marípu iūrōre diayamaré irirā, Moisére doreri pídeadere tarinugābiriñurā. Irasirirā gajirā ígüsārē: “Nerí irirā āaríma”, ārimasíbiriñurā.

⁷Isabel pūrā marígono āaríyupo. Irasirirā pūrā marírāta, muñuakōñurā.

⁸Sunu Zacaríaya bumarārē Marípuya wiigue Marípu iūrō moārí āaríyuro. Irasirirā, ígü paíare iridorederosüta irirā írogue waañurā. ⁹Irogue ejadero puru, ígüsā paía irinarosü Zacaríare sūrōrí soemubure beyebokañurā. Irasirigu Zacarías Marípuya wiima taribugue soemugü ñajáyupu. ¹⁰Ígü irire soemuripoe iri taribu wirinugārōgue wárā masaka Marípure sērērā iriñurā.

¹¹Ígü soemuripoe sugu Marípure wereboegu sūrōrí soemurō diaye gapu Zacaríare deyoayupu. ¹²Zacarías ígürē íāgü, íāguka, nasirimasíbiriyupu. Buro güiyupu. ¹³Ígü güimákü íāgü, Marípure wereboegu gapu āsü āriyupu:

—Zacarías, güibirikōāka! Marípu mu sērērírē pémi. Mu marāpo Isabel sugu majígü pūrākugokumo. Ígürē “Juan” wáiyeka! ¹⁴Ígü merā buro usuyagukoa. Wárā gajirā ígü deyoamakü, usuyarākuma. ¹⁵Ígü Marípu iūrōre ubu āarígü meta āarígukumi. Igui deko pāmurírē, siburidere neō iiribirikumi. Ígü deyoaburi dupiyurogueta Óāgü deyomarígürē opatarisiagukumi. ¹⁶Wárā Israel bumarārē Marípure güñaduúnerārē dupaturi güñamakü irigukumi doja. ¹⁷Marí Opu aaríburi dupiyuro Elías Marípuya kerere weredupiyudi werederosüta Óāgü deyomarígü turari merā masakare weregukumi. Pagusāmarā ígüsā pūrā merā óarō āaríburo, ārígü; tarinugārímasādere oparā dorerire óarō yujuburo, ārígü, Marípuare weregukumi. Irasirigu masaka marí Opu óarō usuyari merā bokatíríñeburo, ārígü, irire weregukumi, āriyupu Marípure wereboegu Zacaríare.

¹⁸Ígü irasü ārimákü pégu, Zacarías sērēñayupu:

—¿Nasirigu yu ire: “Diyeta āārā”, ārimasíbukuri? Yu buñurogora āārā. Yu marāpode búro āarímo, āriyupu.

¹⁹Ígü irasü ārimákü pégu, āsü āri yujuyupu:

—Yu Marípure wereboegu, Gabriel wáikugu, Marípu puro āarígü āārā. Ígüta yare iriuami, muré i óārí kerere weredoregu. ²⁰Dapagorare yu wererire mu buremubiri waja, wereníbi dujagukoa. Mu magü deyoadero puru, werenígukoa doja. Marípu: “Irasü waaburo”, ārimákü, yu muré ārāderosüta waarokoa, āriyupu Gabriel Zacaríare.

²¹Īgū irasū ārī wereripoere masaka, iri taribu wirinugārōgue āārīrā Zacariare yūrā iriñūrā. “¿Naasū waayuri, ĩgū iropa yoaripoe deymarīgū?” ārī gūñañūrā. ²²Zacariyas iri taribugue āārādi wirijagu, ĩgūsārē weredwagu, neō werenímasībiriyo. Irasirigu ĩgūya mojōrī merā irikeoyu. Masaka, ĩgū irasirimakū iārā: “Iri taribugue Marīpū ĩmuadeare ĩgukakōākumi”, ārī gūñañūrā.

²³Zacariyas Marīpūya wiigue Marīpū ĩūrō moārīrē irīpoe, ĩgūya wiigue goedujáakōāyu. ²⁴Pūru ĩgū marāpo Isabel nijīpo āārīnugāyu. Su mojōmarā abe neō wiriro marīrō igoya wiigue āārīkōāyu. ²⁵Āsū ārī gūñayupo: “Marīpū, yu pūrā marīgō āārīdeore iritamugū irasū yāmi, masaka yure ĩābēobirikōāburo, ārīgū”.

Marīpūre wereboegu Mariare Jesús deyoaburire werede

²⁶Isabel nijīpo āārīnugādero pūru, su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejari abe waarō merā Marīpū ĩgūrē wereboegu Gabriere Galilea nikūma makā Nazaret wāikuri makāgue, ²⁷sugo nomeō María wāikugo, neō sugū ũmūu merā āārībeo pūroge iriyo. Igo, José wāikugu opu David parāmi āārīturiagu merā marāpukubo iriyo. ²⁸Gabriel, igo āārīrōgue ñajāa, igore: —Mūrē oādorea. Marīpū mūrē oārō irīgu āārīmi. ĩgū marī Opu mū merā āārīmi. Āārīpererā nome nemorō mūrē oārō iritarinugāgukumi, ārī oādoreyo. ²⁹María, ĩgūrē ĩāgō, ĩgū irasū ārīrīrē pégo, pégukakōāyu. “¿Naasū ārīdwaro irikuri ĩgū yure oādereri?” ārī, būro gūñayupo. ³⁰Igo gukamakū ĩāgū, Marīpūre wereboegu āriyo:

—María, guibirikōāka! Marīpū ĩūrōrē mū oārī bokabu. Mū merā ũnyami. ³¹Irasirigo mū dapagorare nijīpo āārīnugāgokoa. Sugū majīgū pūrākugokoa. ĩgūrē “Jesús” wāiyegokoa. ³²⁻³³Īgū ubu āārīgū meta āārīgukumi. Marīpū āārīpererā nemorō turagu, ĩgūrē: “Yu magū āārā mū”, ārīgukumi.

David, mū magū ñekū, Israel bumarā opu āārīdi āārīmi. Marīpū Davire opu pīderosūta mū magūdere Opu pīgukumi Israel bumarārē dorenībure. ĩgū doreri neō perebirikōa, āriyo.

³⁴Īgū irasū ārīmakū pégo, María ĩgūrē sērēñayupo:

—¿Nasiriro yure irasū waabukuri, yu neō sugū ũmūu merā āārībikeremakū? āriyo.

³⁵Igo irasū ārīmakū pégu, āsū āriyo:

—Ōāgū deymarīgū mūguere dijariyugumi. Marīpū āārīpererā Opu turari, su ĩmikāyebō túbīaro irirosū ejarokoa mūrē. Irasirigu mū magū deyoabu, Marīpūyagu oāgū āārīgukumi. Masaka ĩgūrē: “Marīpū magū āārīmi”, ārīrākuma. ³⁶Mū basudeo Isabede, būro āārīkerego, sugū majīgū pūrākugokomo. Masaka igore: “Pūrā marīgō āārīmo”, ārīkeremakū, su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejari abegora opasiamo. ³⁷Marīpūre ĩgū iridwari, neō diasabea, āriyo.

³⁸Īgū irasū ārīmakū pégo, María āriyo:

—Yu marī Opu moāboego āārā. Marīpū, mū ārīrōsūta iriburo yure, āriyo.

Igo irasū ārādero pūru, Marīpūre wereboegu waakōāyu.

María Isabere ĩāgō waadea

³⁹Irinurīta María mumurō merā Judea nikū ũtāyuku watopegue āārīrī makāgue waayupo. ⁴⁰Iroge eja, Zacariaya wiigue ñajāa, Isabere oādoreyo. ⁴¹Igo oādererire pémakū, Isabel magū igoya patoregue āārīgū būro gāmeñayupo. Igo, Ōāgū deymarīgūrē opatariyo. ⁴²Irasirigo turaro merā āsū āriyo:

—Marīpū āārīpererā nome nemorō mūrē oārō iritarinugāmi. Mū magūdere oārō yāmi. ⁴³Mū, yu Opu pago yure ĩāgō ejamakū oātaria. ⁴⁴Mū oādererire yu pémakūta, yu magū yaa patoregue āārīgū būro ũnyari merā gāmeñami. ⁴⁵Marīpūre wereboegu mūrē wereadeare: “Keoro waarokoa”,

ārī būremusīā, ōārō usuyari merā āārā,
ārīyupo Isabel Mariāre. ⁴⁶Irasirigo
Mariā āsū ārīyupo:

Yaa yūjūpūrāgue yū Opure:

“Ōātaria mū”, āri, usuyari sīa.

⁴⁷ Marīpū yure taugu merā būro
usuyāa.

⁴⁸ Yū ubu āārīgō āārīkeremakū,
Marīpū yure īgūrē moāboogore
gūñami. Irasirirā dapagora merā
masaka yure: “Marīpū igore
ōārō iridea merā būro usuyadeo
āārīmó”, ārīnīkōārākuma.

⁴⁹ Marīpū turatarigu yure wāri ōārīrē
yāmi. Īgū ōatarigu, neō ñerī opabi
āārīmi.

⁵⁰ Āārīpererā goepeyari merā īgūrē
būremurārē bopoñanīkōāgukumi.

⁵¹ Īgū turari merā wāri ōārīrē iri
īmumi. “Gua gajirā nemorō
āārā”, āri gūñarānorē ubu āārīrā
dujamakū yāmi.

⁵² Oparārē ubu āārīrā dujamakū yāmi.
Ubu āārīrā: “Gajirā nemorō
āārībea”, āri gūñarā gapure oparā
dujamakū yāmi.

⁵³ Ūboarimasārē wāri ōārī sīmi. Wāri
oparā gapure neō gajino opamerā
dujamakū yāmi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Marī ñekūsāmarārē: “Iritamugura”,
ārīderosūta Abrahārē, īgū
parāmerā āārīturiarādere
iritamunīkōāmi. Irasirigu
marī Israel bumarārē, īgūrē
moāboerārē īgū ārīdeare neō
kātiro marīrō bopoñarī merā
iritamunīkōāmi, ārīyupo Mariā.^a

⁵⁶ Mariā, Isabel merā ūrerā
abegora āārīyupo. Pūru īgoya wiigue
goedujāakōāyupo.

Juan masakare wāyerimasū deyoadea

⁵⁷ Pūru Isabel majīgū deyoarinopoe
nijīwāgūdero pūru, īgo magū deyoayupu.

⁵⁸ Irasirirā īgo pūro āārīrā, īgoyarā,
Marīpū igore ōārō iridea kerere pérā,
igore usuyatamurā waañūrā. ⁵⁹ Īgo
magū deyoadero pūru, su mojōma
pere gajī mojō ūreru pērebejarinārī
waarō merā majīgūrē īgūya dupuma
gasirogārē^b wiirirā waañūrā. Īgūrē īgū
pagu “Zacariās” wāirē wāiyeduadiñūrā.

⁶⁰ Isabel gapu īgūsārē:

—Āārībea. Īgū: “Juan” wāikugukumi,
ārīyupo.

⁶¹ Īgo irasū ārīmakū pérā, igore:
—ĀNasirigu irasū wāikubukuri? Neō
muyarā irasū wāikurā máma, ārīñūrā.

⁶² Irasirirā Zacariāre: “ĀMū naásū
wāiyeduakuri?” ārīrā, mojōrī merā
irikeo, sērēñañūrā. ⁶³ Irasirigu Zacariās
su taboa majī sērē, iri majīgue:

—“Juan wāikugukumi”, āri gojayupu.

Īgū gojarire īārā, gūkakōāñūrā. ⁶⁴ Irire
gojaguta Zacariās werenībi āārādi
werenīakōāyupu doja. Irasirigu
Marīpūre: “Ōātaria mū”, āri, usuyari
sīyupu. ⁶⁵ Āārīpererā Zacariās
pūro āārīrā, īgū werenīmakū pérā,
gūkakōāñūrā. Āārīpererogore Judea nikū
marā ūtāyuku watopegue āārīrārē Juan
deyoadeare wereñūrā. ⁶⁶ Īgū deyoadea
kerere pérā, āārīpererā gūña, āsū āri
gāme sērēñañūrā:

—Īī majīgū būguro waagú, ĩnaásū
āārīrikugukuri Marīpū turari merā
deyoadi? ārīñūrā.

Zacariās Marīpūre bayapeodea

⁶⁷ Zacariās, Ōāgū deyoarīgūrē
opatarigu Marīpū īgūrē weredorerire
āsū āri wereyupu:

⁶⁸ Marīpūre Israel bumarā Opure
usuyari sīrā! Marī īgūyarā
pūrogore marīrē taugu aarīmi.

⁶⁹ Irasirigu marīrē taubure turatarigūre
iriugukumi. Īgū, David Marīpūre
moāboerimasū āārīdi parāmi
āārīturiagūgue āārīmi.

^b 1.59 Gn 17.1-14: Iripogore Marīpū Abrahārē īgū pūrā ūmarē: “Yaara āārīburo”, ārīgū, īgūsāya dupuma
gasirogārē wiiridoredi āārīmi. Pūru iri dorerire Moisére pídi āārīmi. Irasirirā judío masaka Abraham
parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, īgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gajī mojō ūreru pērebejarinārī
waarō merā īgūsā deyoadero pūru irasū yāma.

^a 1.54 1 S 2.1-10; Sal 113.5-9; Gn 17.7

- ⁷⁰ Iripoegue Marīpu, ĩgūya kerere weredupiyurimasā ñerī marīrā merā marīrē tauburire āsū āri weredi āārīmī:
- ⁷¹ “Āārīpererā musārē ĩaturirārē, wajarākūrārē, musārē tariweremakū irigura”, āri weredi āārīmī.
- ⁷² Irasirigu marī ñekūsāmarārē: “Musārē bopoñarī merā ĩāgū, ōārō irigura’, ārideare neō kātibirikoa”, āri weredi āārīmī.
- ⁷³ Irire Marīpu marī ñekū Abrahārē weredi āārīmī.
- ⁷⁴ Irasirigu marīrē ĩaturirārē wĳatagukumi, güiri marīrō ĩgū dorerire iritayaburo, ārīgū.
- ⁷⁵ Āārīperero marī okaro bokatiūrō marīrē ĩgūyarā, diayemarē irirā āārīmakū irigukumi, āriyupu Zacarías.
- Irasū āri odo, ĩgū magūgārē āriyupu:
- ⁷⁶ Makū, masaka mūrē: “Marīpu āārīpererā nemorō turaguya kerere weredupiyurimasū āārīmī”, ārirākuma. Mu, marī Opu aariburi dupiyuro ĩgū aariburi maarē diayema maa āmugū irirosū ĩgūyare weregu waagukoa.
- ⁷⁷ Marīpuyarārē āsū āri weregukoa: “Marīpüre: ‘Gua ñerō irideare kātika!’ āri sērēmakū, musārē kātigukumi. Irasirigu musārē perebiri peamegue waabonerārē taugukumi”, ārīgukoa.
- ⁷⁸ Marīpu marīrē bopoñarī merā maĩsīā, ũmu, maamanu boyoro irirosū waamakū irigukumi, ũmugasigwe merā marīrē taubure iriugu.
- ⁷⁹ Naĩtārōgue āārīrārē boyori sigukumi perebiri peamegue waabonerārē ĩgūrē masĩburo, ārīgū. Irasirigu marīrē ĩgū merā ōārō siñajārī bokamakū irigukumi, āri wereyupu Zacarías.^c
- ⁸⁰ Majīgū ōārī gūñarī merā, Marīpu turari merā masāyupu. Masaka

marīrōgue yoaripoe āārīyupu. Iroque āārīgūta Israel bumarārē buenugāyupu.

Jesus deyoadea

(Mt 1.18-25)

2¹ Marīpu magū deyoaburi dupiyuro romano marā opu Augusto wāikugu ĩgūya nikū marārē āārīpererārē keoñabu, ĩgūsā wāirē gojatúdoreyupu. ²⁻³ Irasirirā āārīpererā masaka ĩgūsā ñekūsāmarā deyoadea makārīgue ĩgūsā wāirē gojatūrā waañurā. Siria nikū marā opu Cirenio wāikugu āārīpoe gojatúnugāñurā.

⁴ Irasirigu Joséde, Galilea nikūma makā Nazaregue āārādi, Judea nikūma makā Belégue waayupu. Belén, David deyoadea makā āārīyuro. ĩgū, David parāmi āārīturiagu āārīsīā, iroque waayupu. ⁵ ĩgū marāpo āārībo María merā ĩgū wāirē gojatūgu waayupu. María gapu nijipo āārīyupo. ⁶ Irasirigo iroque āārīgō, nijīwāgūyupo. ⁷ Kārīri wĳ uturimakū ĩā, José, María merā wekua wĳgue kārīrā waañurā. Iri wĳgue María neō pūrākubeo āārīdeo, majīgū pūrākunugāyupo. ĩgū deyoamakū, suri gasiri merā ōma, wekua baari korogue ĩgūrē sāyupo.

Marīpüre wereboerā oveja korerimasārē deyoadea

⁸ Belén turogue ovejare korerimasā āārīñurā. Ñamiriku iroque dita ĩgūsāyarā ovejare koreboyoanañurā. ⁹ Iroque ĩgūsārē gūñaña marīrō sugu Marīpüre wereboegu deyoayupu. ĩgū deyoamakū, Marīpu gosesiriri ĩgūsārē boyoyuro. Irasū waamakū ĩāguka, buro güiñurā. ¹⁰ Marīpüre wereboegu āsū āriyupu ĩgūsārē: —Güibirikōaka! Musārē ōārī kerere āirigu yāa, āārīpererā masaka usuyaburire. ¹¹ Dapagā ñami, David deyoadea makāguere musārē taubu deyoami. ĩgū Marīpu iriudi, Cristo musā Opu āārīmī. ¹² Musā majīgūrē ĩārā waarā, suri gasiri merā ōmadire, wekua

^c 1.79 Mal 3.1; Is 9.2

baari korogue sãñagürê bokajarãkoa. Irasirirã ìgürê ìarã: “Diyeta àarãñumi”, àrìrãkoa, àrìyupũ.

¹³Ìgũ irire àrìriipoeta gajirà wárã Marìpũre wereboerã deyoa, Marìpũre bũremurã àsũ àrì bayañurã:

¹⁴Marìpũ ùmugasigue àarìgürê:
 “Òataria mũ”, àrì, usuyari sirã!
 I ùmugue ìgũ merã òarò àarìrã
 siñajãrì opaburo, àrì bayañurã.

¹⁵Marìpũre wereboerã ùmugasigue mũriadero pũgũ, ovejare korerimasã ìgũsã basi gãme wereniñurã:
 —Nãka, dapagorata Belégue! Marìpũre wereboegũ marìrê wereaderosũta ìarã waarã! àrìñurã.

¹⁶Irasirirã mumurò merã ìarã waañurã. Iroge eja, Josére, Maríare bokajañurã. Majìgũ gapũre wekua baari korogue sãñagürê ìañurã.

¹⁷Ìgürê ìarã, iro àarìrãrê Marìpũre wereboegũ majìgũyamarê wereadeare wereñurã. ¹⁸Ìgũsã irire weremakũ pèrã, àarìpererã pégukakòãñurã.

¹⁹María gapũ àarìpereri ìgũsã wererire pègo, ìgoya yũjũpũrãgueta gũñadurìpìyupo.

²⁰Ovejare korerimasã Marìpũre wereboegũ wereaderosũta àarìpereri ìgũsã péadea, ìadea keoro waamakũ ìarã, Marìpũre: “Òataria mũ”, àrì, usuyari merã goedujãakòãñurã.

Jesúre Marìpũya wiigue àideadea

²¹Pũru su mojóma pere gaji mojó ureru pèrèbejarinurì waaró merã majìgürê ìgũya dupũma gasirogãrê wiiriñurã. Wiiri odo, Marìpũre wereboegũ Maríare, igo nijipo àarìburo dupiyuro àrìderosũta ìgürê “Jesús” wãiyenurã.

²²Pũru Moisés: “Àsũ irika ùmãurê pũrãkuadero pũru!” àrìdeare iripeo, José, María merã Jesúre Jerusalégue àiãñurã, Marìpũya wiigue Marìpũre: “Mũyagu àarìmi”, àrì ìmurã waarã.

²³Irìre irirã, Marìpũ dorederosũta iriñurã. Àsũ àrì gojasũdero àarìbũ Marìpũ doreri gojadea pũgue:

“Àarìpererã ùma deyoapũrorirã Marìpũyarã àarìburo”, àrì gojasũdero àarìbũ. ²⁴Irasirirã José, María merã Jerusalégue Marìpũ dorederosũta irirã waañurã. Àsũ àrì gojasũdero àarìbũ doja: “Pèrã buja, o ìgũsã marìmakũ buja irirosũ deyorãgã pèrã sika, Marìpũ ìürò wējē soepeoburo, àrìrã”.

²⁵Iripoere Jerusalégue sugu bũgũro Simeón wãikũgu àarìyupũ. Ìgũ òãgũ, Marìpũre bũremugũ àarìyupũ. Israel bumarãrê taugu aaribure yũgu iriyupũ. Òãgũ deyomarìgũ ìgũ merã àarìnikòãyupũ. ²⁶Iripoegue Òãgũ deyomarìgũ ìgürê àsũ àrì weredi àarìmi: “Cristo, Marìpũ iriubure ìãbita boabirikoa mũ”, àrìdi àarìmi.

²⁷⁻²⁸Jesúre ìgũ pagusãmarã Jerusalégue àijarinurê Òãgũ deyomarìgũ Simeóũ Marìpũya wiigue waadoreyupũ. Marìpũ dorederosũta Jesúre iri wiigue àijamakũ ìã, Simeón ìgürê kòã, Marìpũre usuyari sã, àsũ àrìyupũ:

²⁹Yũ Opũ, mũ iripoegue àrìderosũta keoro yãa. Irasirigũ dapagorare yũ mũrê moãboegũ usuyari merã boamasã.

³⁰Ìi majìgürê masakare taubure yaa koye merã ìãa.

³¹Ìgürê masĩdoregũ, àarìpererã masaka ìürògue iriubũ.

³²Ìgũta judío masaka àarìmerãrê mũrê masĩmakũ irigũ, siãgori sìgũ irirosũ irigũkumi.

Àarìpererã masaka: “Marìpũ ìgũyarã Israel bumarãrê òarò iritamumi”, àrìrãkuma, àrìyupũ Simeón.^d

³³Simeón majìgũyamarê irasũ àrìmakũ pèrã, ìgũ pagusãmarã pégukakòãñurã.

³⁴Simeón ìgũsãrê: “Marìpũ mũsãrê òarò iriburo”, àrì odo, Jesús pagore àsũ àrìyupũ:

—Ìi majìgũ Marìpũ beyedi àarìmi. Wárã Israel bumarã ìgürê bũremurã pèrebiri peamege bèodijusũrãkuma. Ìgürê bũremurã gapũ ùmugasigue àimũrìsũrãkuma. Marìpũ turari merã

^d 2.32 Is 42.6; 49.6; 52.10

Īgū iri ĩmumakū ĩārā, wārā masaka ñerō werenĩrākuma ĩgūrē. ³⁵Irasiriri merā āārĩpererā masaka ĩgūsāya yujpūrārĩgue gūñarĩrē masĩsūrokoa. Mū gapu i merā mūya yujpūrārē sarerĩ majĩ merā saremakū pūrĩsūrōsū būro bujaweregokoa, ārĩyupu Simeón Marĩare.

³⁶Gajigo Marĩpūya wiiguere Marĩpūya kerere weredupiyugode āārĩyupo. Igo Ana wāikūgo, Fanuel magō, Aser bumō, būro āārĩyupo. Maamogora marāpukudeo āārādĩmo. Puru, su mojōma pere gajĩ mojō peru pērēbejari bojori waarō merā igo marāpu boakōāyupu. ³⁷Irasirigo wapiweyo dujayupo. Īgūsā Jesūre Marĩpūya wiigue āĩjaripoere ochenta y cuatro bojorigora opayupo. Iri wiiguere ũmūriku, ñamirĩkū bererĩ merā Marĩpūre sērēnayupo. ³⁸Jesūre āĩjamakū ĩāgō, ĩgū purō aari ejanugā, Marĩpūre usuyari sĩyupo. Puru āārĩpererā Jerusalén marārē taubure yūrārē Jesūs deyoadeare wereyupo.

Nazaretgue goedujāadea

³⁹José, Marĩa Jerusalégue āārānerā, Marĩpu dorederosūta āārĩpererĩ iripeo, Galilea nikū ĩgūsāya makā Nazaretgue goedujākōāñurā. ⁴⁰Irogue majĩgū turagu ōārō masĩgū masāyupu. Marĩpu ĩgūrē ōārō iritamuyupu.

Jesūs Marĩpūya wiigue waadea

⁴¹Bojorĩkū Jesūs pagusāmarā pascua bosenuĩ āārĩmakū, Jerusalégue waanañurā. ⁴²Jesūs pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori oparipoe ĩgūsā irinarōsū ĩgū merā iri bosenuĩ irogue taurā waañurā. ⁴³Iri bosenu tariadero puru, ĩgūsāya makāgue Nazaretgue goedujākōāñurā. Jesūs gapu Jerusalégue dujakōāyupu. ĩgū pagusāmarā ĩgū irogue dujarire masĩbiriñurā. ⁴⁴“Gajĩrā marĩ merāmarā merā aarikumi”, ārĩ gūñadiñurā. Puru Jerusalérē ĩgūsā wriadeanu ñamika āārĩmakū, ĩgūsā merāmarā watopegue ĩgūrē āmadiñurā. ⁴⁵Āma, ĩgūrē bokabiri, maa deko merāta gāme dujakōāñurā doja Jerusalégue āmarā waarā.

⁴⁶Īrenu puru Marĩpūya wiigue Moisés gojadeare buerimasā watopegue doagure bokañurā. ĩgūsā werenĩrĩrē pé, ĩgūsārē sērēñanayupu. ⁴⁷Īgū masĩrĩ merā wererire, ĩgū ōārō yujarire pérā, āārĩpererā pégukakōāñurā. ⁴⁸Īgū irogue doamakū ĩārā, ĩgū pagusāmarā ĩāgukakōāñurā. Pago ĩgūrē ārĩyupo: —Maku, ĩnasirĩgu guare irasirĩari mu? Yu, mupu merā būro gūñarikuri merā mūrē āmaabu, ārĩyupo.

⁴⁹Jesūs pagore āsū ārĩ yujnyupu: —ĩNasirĩrā yure āmaarĩ? Yurpyare yure iriro gāāmea ĩgūya wiiguere. ĩIri masĩberĩ musā? ārĩyupu.

⁵⁰Īgū irasū ārĩrĩrē ĩgū pagusāmarā gapu pémasĩbiriñurā.

⁵¹Puru Jesūs ĩgūsā merā Nazaretgue goedujākōāyupu. ĩgū irinrōsūta ĩgūsā dorerire tarinugārō marĩrō yujnyayupu. ĩgū pago gapu āārĩpererĩ ĩgū Jerusalégue iriadeare igoya yujpūrāgue gūñadurĩpĩyupo. ⁵²Jesūs wārĩ masĩrĩ merā masāyupu. Marĩpu ĩgūrē: “Ōāgū āārĩmi”, ārĩ ĩayupu. Masakade āārĩpererā irasūta ārĩ ĩāñurā.

Juan masakare wāĩyerimasū budea (Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28; 8.31-47)

3 ¹Pe mojōma pere su gubu pērēbejari bojori Tiberio wāikugu romano marā opu āārĩrĩ ñajādero puru, gajĩrā ĩgū dokamarā ĩsākū āārĩñurā: Ponce Pilato, Judea nikū marā opu āārĩyupu. Herodes, Galilea nikū marā opu āārĩyupu. ĩgū pagumu Felipe: Iturea, Traconite, pe nikū marā opu āārĩyupu. Gajĩgu Lisania, Abilinia nikū marā opu āārĩyupu. ²Gajĩrā pérā: Anás, Caifás wāikurā paĩa oparā āārĩñurā. ĩgūsā oparā āārĩripoe Zacarĩas magū Juārē masaka marĩrōgue āārĩgārē Marĩpu ĩgūyare weredoreyupu.

³Irasirĩgu Juan āārĩperero dia Jordán wāikudiya turogue masaka irogue ejarārē:

—Musā ñerō irideare bujawereka! Musā gūñarĩrē gorawayu, wāĩyodoreka! Irasirĩmakū, musārē Marĩpu musā ñerō irideare kātĩgukumi, ārĩ werenayupu.

⁴Juan irire irigu, iripoegue Marīpuya kerere weredupiyudi Isaías gojaderosūta iriyupu. Āsū āri gojadi āārimī:

Masaka marīrōgue sugu būro gaguinīri merā weregukumi:

“Marī Opu aariburi dupiyuro ĩgū aariburi maaré diayema maa ōāri maa āmurā irirosū diayemarē irika!

⁵Dupa tūruri āārādeare yasurope piusūrokoa. Ūtāyuku āārādeade keoro dujarokoa. Maarī dupaberori āārādeade diayema maarī dujarokoa. Goberikuri maarīde su bāparogueta dujarokoa.

⁶Marīpu marīrē taubure iriumakū, āārīpererā masaka ĩārākuma”, āri gojadi āārimī.^e

⁷Wārā masaka Juan pūroque wāiyedorerā ejañurā. Juan ĩgūsārē āriyupu:

—Musā āña irirosū ñerā āārā. ¿Noā musārē ōōguere aaridoreari? Marīpu, gūa ñerō iriri waja wajamoābirikōāburo, āirā, ¿musā yure wāiyedorerā aariri? ⁸Musā: “Gua ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayuabū”, āirā, musā ñerō irideare piri, ōāri gapure irika! Musā: “Gua Abraham parāmerā āārīturiarā āārimakū, Marīpu guare wajamoābirikumī”, āri gūñabirikōāka! Yū musārē āsū ārā: “Musā gūñarīrē gorawayubirimakū, musā Abraham parāmerā āārīturiari waja maa. Marīpu i ūtāyeri merā Abraham parāmerā āārīturiarā waamakū irimasīmi!” ⁹Musā ñerī iririre piribirimakū ĩāgū, Marīpu musārē béogukumi. Sugu yuku ñerī dukakūdire ĩā, kōme merā nugirīgue merāta diti, peamegue soebéorosū musārē béogukumi, āriyupu Juan.

¹⁰Īgū irasū ārimakū pérā, Juārē sērēñañurā:

—¿Guare nasiriro gāāmerī?

¹¹Juan ĩgūsārē yujyupu:

—Sugu peñe surīro opagu, opabire suñe sīburo. Baari opagu, baari opabire dukawaburo, āriyupu.

¹²Gajirā romano marā oparārē niyeru wajaseabosarā, Juan pūro wāiyedorerā ejañurā. Īgūsāde Juārē sērēñañurā:

—Guare buegu, ¿guare nasiriro gāāmerī?

¹³Īgūsā irasū ārimakū, Juan āriyupu:

—Musā oparā musārē

wajaseadoreaderopata wajaseaka! Īgūsā doreadero nemorō wajaseabirikōāka! āriyupu.

¹⁴Gajirā surara Juārē sērēñañurā:

—¿Guakoare nasiriro gāāmerī? ārīñurā.

Īgūsā irasū ārimakū, āsū āri yujyupu:

—Gajirā oparire ēmabirikōāka! Īgūsārē niyeru ēmaduarā ārikatori merā ĩgūsā iribirideaguereta weresābirikōāka! Musā moā wajari merā usuyaka! āriyupu.

¹⁵Masaka: “¿Naāsū āārimakū Marīpu iriubu aarigukuri?” āri gūñarā iriñurā. Irasirirā, Juan wererire pérā: “¿Īi Juan, Cristo āārikuri?” āri gūñañurā. ¹⁶Juan āārīpererā masakare āsū āriyupu:

—Yū musārē deko merā wāiyea. Gajigu yū pūgū aarigū, yū nemorō turagu āārimī. Yū gapū ubu āārigū, ĩgūrē neō sūropebirikoa. Īgū aarigū, musārē Ōāgū deyomarīgū merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirigu musārē Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīnimakū irigukumi, ñerīrē soebéorosū musārē ñerīrē béoburo, ārigū. ¹⁷Trigo gasirire korobéogu irirosū āārimī. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripiri wiigue duripīgukumi. Iri gasiri gapure peamegue soebéokōāgukumi. Iri peame neō yaribirikoa, āriyupu. ¹⁸Juan gaji wāri irasū wereri merā masakare: “Āsū irika!” āri werenayupu. Irasirigu iri merā Marīpuya ōāri kerere werenayupu.

¹⁹Iriopere opu Herodes ĩgū pagumu Felipe marāpore Herodias wāikugore ēma, marāpokyupu. Iri waja, gaji wāri ñerō iridea waja, Juan ĩgūrē: “Mū irasirimakū ñetaria”, āri wereyupu. ²⁰Herodes, Juan wererire pérono irigu, ñerō irinemo, ĩgūrē peresu iriri wiigue sóodoreyupu.

^e 3.6 Is 40.3-5

Juan Jesúre deko merā wāiyedeá*(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)*

²¹ Juan peresu iriri wiigke sóosüburí dupiyuro āārīpererā masaka īgū puro wāiyedorerā ejararē wāiyeyupū. Jesúde īgū purogue wāiyedoregū ejayupū. Juan īgūrē wāiye odomakū, Jesús Marīpūre sērēripoe ūmugasi tūpākōāyuro. ²² Ōāgū deyomarīgū, buja irirosū deyogu dijari, Jesús weka ejabejayupū. Marīpū ūmugasigie āārīgū āsū āriyupū Jesúre: —Mū yū magū, yū maīgū āārā. Mū merā būro usuyáa, āriyupū.

Jesucristo ñekúsamarā āārīturiadea*(Mt 1.1-17)*

²³ Jesús treinta bojori opagu masakare buenūgāyupū. Masaka Jesúre: “José magū āārīmí īī”, āri gūñadiñurā.

José, Elí magū āārīyupū. ²⁴ Elí Matat magū,

Matat Leví magū, Leví Melqui magū, Melqui Jana magū, Jana José magū, José Matatías magū, ²⁵ Matatías Amós magū,

Amós Nahum magū, Nahum Esli magū,

Esli Nagai magū, Nagai Maat magū,

²⁶ Maat Matatías magū, Matatías Semeí magū,

Semeí José magū, José Judá magū,

²⁷ Judá Joana magū, Joana Resa magū, Resa Zorobabel magū, Zorobabel Salatiel magū,

Salatiel Neri magū, Neri Melqui magū,

²⁸ Melqui Adi magū, Adi Cosam magū, Cosam Elmodam magū, Elmodam Er magū,

Er Josué magū, ²⁹ Josué Eliezer magū, Eliezer Jorim magū, Jorim Matat magū,

Matat Leví magū, ³⁰ Leví Simeón magū,

Simeón Judá magū, Judá José magū, José Jonán magū, Jonán Eliaquim magū,

Eliaquim Melea magū, ³¹ Melea Mainán magū,

Mainán Matata magū, Matata Natán magū,

Natán opu David magū āārīdi āārīmí.

³² David Isai magū, Isai Obed magū, Obed Booz magū, Booz Salmón magū,

Salmón Naasón magū, ³³ Naasón Aminadab magū,

Aminadab Aram magū, Aram Esrom magū,

Esrom Fares magū, Fares Judá magū,

Judá Jacob magū āārīdi āārīmí.

³⁴ Jacob Isaac magū, Isaac Abraham magū āārīdi āārīmí.

Abraham Taré magū, Taré Nacor magū,

Nacor Serug magū, ³⁵ Serug Ragau magū,

Ragau Peleg magū, Peleg Heber magū,

Heber Sala magū, ³⁶ Sala Cainán magū,

Cainán Arfaxad magū, Arfaxad Sem magū,

Sem Noé magū āārīdi āārīmí.

Noé Lamec magū, Lamec Matusalén magū,

³⁷ Matusalén Enoc magū, Enoc Jared magū,

Jared Mahalaleel magū, Mahalaleel Cainán magū,

Cainán Enós magū, Enós Set magū, Set Adán magū āārīdi āārīmí.

³⁸ Adán neōgorague Marīpū iridi, īgū magū āārīdi āārīmí.

Wātī Jesúre ārīmesādīdea*(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)*

4 ¹ Jesús Ōāgū deyomarīgūrē opatarīakōāyupū. Irasirīgū Ōāgū deyomarīgū īgū dia Jordán wāīkudiyague āārādīre masaka marīrōgue āiayupū. ² Iroge Jesús cuarenta nūrīgōra āārīyupū. Iroge āārīripoe wātī īgūrē ārīmesāgū ejayupū. Iri cuarenta nūrīrē Jesús neō baabiriyupū. Irasirīgū waboakōāyupū. ³ Īgū waboamakū īāgū, wātī Jesúre āsū āriyupū:

—Diyeta Marîpu magû âârîgû, mu turaro merâ i ûtâyere pâ waamakû irika! âriyupu.

⁴Jesús îgûrê yujyupu:

—Yurpuya werenîrî gojadea pûgue:
“Baari dita masakare okamakû iribea. Âârîpereri Marîpuya werenîrî gapu îgûsârê okamakû yâa”, ârî gojasûdero âârîbâ, ârî wereyupu Jesús wâtîrê.

⁵Puru wâtî Jesúre ûtâû wekague âîmurîayupu. Irogue suñarôta âârîpereri i ûmuma makârîrê îmupeokôâyupu.

⁶Irire îmupeodo, âsû âriyupu:

—I yure sîdea âârâ. Irasirîgu yu sîduagure sîgukoa, îgû i âârîpereri opu âârîburo, ârîgû. ⁷Mu yure ñadukupuri merâ ejamejâja, buremumakû, i âârîpereri murê sîgura, ârî wereyupu wâtî Jesúre. ⁸Jesús îgûrê yujyupu:

—Satanás, yu purore wirika! Yurpuya werenîrî gojadea pûgue: “Marîpu ditare buremuka! Îgû doreri ditare irika!” ârî gojasûdero âârîbâ, ârî wereyupu Jesús wâtîrê.

⁹Puru wâtî Jesúre Jerusalégue âia, Marîpuya wii wekague âîmurîa, îgûrê âsû âriyupu doja:

—Diyeta Marîpu magû âârîgû, ôdogue merâ yebague parimadijaka! ¹⁰⁻¹¹Marîpuya werenîrî gojadea pûgue âsû ârî gojasûdero âârîbâ:

Marîpu îgûrê wereboerârê murê koredoregukumi, neô ûtâyegue meébejabirikôâburo, ârîgû, ârî gojasûdero âârîbâ, ârî wereyupu wâtî Jesúre.^f

¹²Jesús îgûrê âriyupu:

—Yurpuya werenîrî gojadea pûgue:
“Buremurî marîrô Marîpura: ‘Mu turari merâ yure gajino iri îmuka!’ âribirikôâka!” ârî gojasûdero âârîbâ, ârî wereyupu Jesús wâtîrê.

¹³Irasirîgu wâtî Jesúre gajî ârîmesârî bokabiri, waakôâyupu dapa.

Jesús Galilea nikûgue masakare buenugâdea

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴Puru Jesús masaka marîrôgue âârâdi Galilea nikûgue goedujaayupu.

Ôâgû deyomarîgû turarire opatariyupu. Âârîperero Galilea nikû marâ îgû iridea kerere masîpereakôâñurâ.

¹⁵Jesús irogue ejagu, makârîku judío masaka nerêrî wiirîgue^g buenayupu. Îgû buemakû pêrâ, âârîpererâ: “Ôârô buemi”, ârî buremuñurâ.

Jesús Nazaretgue goedujaadea

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6; Jn 4.44)

¹⁶Puru Jesús Nazaretgue îgû masâdea makâgue goedujaayupu. Îgû irinarôsûta judío masaka sîñajârînu^h âârîmakû, îgûsâ nerêrî wiigue waa, ñajâyupu. Iri wiigue Marîpuya werenîrî gojadea pûrê bue îmubu wâgânugâyupu. ¹⁷Irasirîgu iri wii koregu Jesúre Marîpuya kerere weredupiyudi Isaías gojadea pûrê sîyupu. Îgû sîmakû, Jesús iri pûgue âsû ârî gojadeare boka, bue îmuyupu:

¹⁸Yu Opu, Ôâgû deyomarîgû yu merâ âârîmakû yâmi, îgû dorerire iriburo, ârîgû. Îgûyare iridoregu yure beyepîdi âârîmî.

Irasirîgu boporârê îgûya kerere weredoregu, buro bujawererârê usuyamakû iridoregu, peresugue âârîrârê taudoregu, koye îâmerârê îamakû iridoregu, ñerô irisûrârê taudoregu yure iriudi âârîmî.

¹⁹Marî Opu îgûyarârê taugu aariburire weredoredî âârîmî, ârî gojadi âârîmî Isaías, ârî bue îmuyupu Jesús.ⁱ

²⁰Bue îmu odo, îgû bueadea pûrê tûrâ, iri wii koregure wia, eja doayupu. Âârîpererâ iri wiigue âârîrâ îgûrê îaduûbirîñurâ. ²¹Jesús âsû ârî werenugâyupu îgûsârê:

—Dapagâ merâ yu musârê bue îmumakû, Isaías gojaderosûta waâa.

²²Jesús irasû ârîmakû pêrâ, âârîpererâ pégukakôâñurâ. “Ôârî werenîrî merâ weremi”, ârî gûñañurâ. Irasû gûñakererâ, îgûsâ basi gâme sêrêñañurâ:

^g 4.15 Judío masaka nerêrî wii, sinagoga wâikuri wii âârâ. Irogue îgûsâ sîñajârînu âârîmakû nerê, Marîpuya werenîrî gojadea pûgue gojadeare buenama. ^h 4.16 Judío masaka sîñajârînu, sâbado âârâ.

^f 4.10 Sal 91.11-12 ⁱ 4.19 Is 61.1-2

—¿Íi José magü meta aaríri? aríñurá.

²³Jesús, igüsá irasü arímakü pégu, igüsäré asü aríyupu:

—Masaka igüsá aríñarösü müsá yure:

“Mü öarö kúrigü aaríríré imugü, mü basita kúrika!” aríkoa. Gajidere aríkoa: “Gua, mü Capernaugue iri imudea kerere pébu. Irasirigü iroguere mü iriderosüta i maká, mü masádea makádere iri imuka!” aríkoa, aríyupu.

²⁴Irasü arí odo, asü arínemoyupu:

—Diyeta müsäré werea. Neö sugü Marípya kerere weredupiyurimasüré igüya nikü mará öarö bokatíríñebema.

²⁵Irasirigü müsäré ire öarö masímakü gäämea. Iripoegue Elías Marípya kerere weredupiyudi aarídeapoere masaka Marípure buremubiri waja, ure bojori gaji bojori dekogora neö deko merébiridero aaríbú. Aarípereroguer baaride marídero aaríbú. Maríya niküré wárá wapiweyará nome aarínerá aarímá. ²⁶Igüsá wárá aaríkeremakü, Marípü Elíare igüsäré iritamudoregü neö iriubiridi aarímí. Gaji nikümo Sarepta wáikuri makámo Sidón püro aarígó gapüre iritamudoregü Elíare iriudi aarímí. ²⁷Eliseo Marípya kerere weredupiyudi aarídeapoedere wárá kámi boará maríya niküré aaríunanerá aarímá. Igüsá wárá aaríkeremakü, Marípü Eliseore igüsäré taudoregü neö iriubiridi aarímí. Siria nikümü Naamán wáikugü gapüre taudoregü Eliseore iriudi aarímí, arí wereyupu Jesús.

²⁸Jesús irasü arímakü pérá, aarípererá iri wiigue aaríríá igü merá büro guañurá. ²⁹Irasirirá wágánugá, igüré neá, aaríköñurá. Iri maká ütáü weka iridea maká aaríyuro. Irasirirá iri maká turogue igüré aia, túmeédijuduará iriadiñurá. ³⁰Jesús gapü igüsá watopeta tariwerewágákóyupu.

Wátí ñajásüdi Jesúre bokatírídea
(Mr 1.21-28)

³¹Püru Jesús Capernaugue waayupu. Iri maká Galilea nikúgue aaríyuro. Irogué eja, judío masaka siñajáríñu aarímakü, igüsá neréí wiigue igüsäré

bueyupu. ³²Sugü doregü irirosü öarö masírí merá igü buemakü pérá, pégukakóñurá.

³³Iri wiiguere igüsá merá sugü wátí ñajásüdi aaríyupu. Asü arí gaguiniyupu:

³⁴—Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu gua püro aaríri? ¿Guare peamegue béogu aarigü yári? Yu muré íamasikóaa. Mü, Marípü iriudi, öatarigü aará, aríyupu.

³⁵Jesús wátíré:

—Wereníbita! Wirika igüré! aríyupu.

Igü irasü arímakü, wátí masaka iürö igü ñajádire yebague túmeépi, ñerö iri ro maríro wiriakóyupu. ³⁶Jesús wátíré béowiumakü iará, aarípererá masaka iáguka, igüsá basi asü arí gáme wereníñurá:

—¿Neéno werenírí aarírí i? Igü turaro merá wátéaré wiriadoremakü, mata wirianokóama, aríñurá.

³⁷Püru Jesús iriadeare aaríperero iri maká turo maráré weresiriñurá.

Jesús, Simón Pedro máñeköré taudea
(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸Jesús, neréí wiigue aarádi wiria, Simóya wiigue waayupu. Simón máñekó büro nimakurikugo iriyupo. Jesús ejamakü iará, igore taudorerá igüré séréñurá. ³⁹Igüsá irasü sérémakü pégu, Jesús igo puro waa ejanugá: “Pürírí tarika igore!” aríyupu. Igü irasü aríri meráta igore nimakuri aarádea tariakóayuro. Irasirigo wágánugá, igüsäré baari ejoyupo.

Jesús wárá püririkuráré taudea
(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰Ñamika, abe ñajádero püru, iri maká mará aarípererá gajirosüperi püririkuráré Jesús pürogué aijañurá. Jesús püririkuráré, igüya mojóri merá ñapeo, tauyupu. ⁴¹Wárá wátéa masakare ñajáneráderé béowiyupu. Wátéa wirirá, Jesúre asü arí gaguiniñurá:

—Mü, Marípü magü aará, aríñurá. Igüsá Jesúre, igü Cristo, Marípü iriudi aaríríré masíñurá. Irasirigü Jesús wátéaré werenídorebiriyupu.

**Jesús Galilea níkúge masakare
buedea**

(Mr 1.35-39)

⁴²Gajinu boyoripoe Jesús maká turo masaka marirõgue waayupu. Ìgũ waadero puru, masaka ìgũrê âma, ìgũ purogue ejañurã. Ìgũrê: “Gua merã dujaka dapa!” ãrãdiñurã.

⁴³Jesús gapu ìgũsãrê ãrĩyupu: —Marĩpu ìgũyarã Opu ããrĩrĩrê yure weredoregu iriudi ããrimí. Irasirigu gaji makãrĩ marãdere ire weregu waagura, ãrĩyupu.

⁴⁴Irasirigu ããrĩperero Galilea níkú marãrê judío masaka nererĩ wiirigüe buegorenayupu.

**Jesús ìgũ buerãrê wãrã waaf
wějẽmakũ iridea**

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20; Jn 21.3,6)

5 ¹Gajinu Jesús Genesaret' wãikuri ditaru turogue ããrimakũ, wãrã masaka ìgũ purore uturinugãjañurã Marĩpuya kerere pẽduarã. ²Jesús iri ditaru turo waaf wějẽrimasãya doóriduparu peru masaka marĩrĩ payamakũ ìayupu. Waaf wějẽrimasã gapu ìgũsãya buiriyukure koerã iriñurã.

³Jesús Simóyarugue murĩñãã, ìgũrê soewijudoreyupu. Soewijupau odomakũ ìã, Jesús irirugue eja doa, masakare buenugãyupu. ⁴Bue odo, Simórê ãsũ ãrĩyupu:

—Doódiru merã ditaru deko ùkũãrõgue wija, musãya buiriyukure meéyoka waaf ñeãmurã, ãrĩyupu.

⁵Simón ìgũrê uyjuyupu: —Guare buegu, dapagã ñamirẽ wějẽboyoakõãdabu. Neõ wějẽbirakubu. Mũ dorerosũta buidire meéyoñagura doja, ãrĩyupu.

⁶Ìgũsã meéyomakũ, waaf wãrã ñajãã, buidire ooreakõãdiñurã. ⁷Wãrã ñajãmakũ ìã, ìgũsã merãmarã gajiru doódirugue ããrĩrãrê buadeañurã, ìgũsãrê ñeãtamudorerã. Irasirirã ìgũsã eja, waairé seasãmakũ, perugueta mirĩboyakõãyuro.

⁸Irasũ waamakũ ìãgũ, Simón Pedro Jesús puru ñadukupuri merã ejamejã, ìgũrê ãrĩyupu:

—Yu Opu, mũ õatarigu ããrã. Yu gapu ñegũ ããrã. Irasirigu yu purore ããrĩbirikõãka! ãrĩyupu. ⁹Simón, wãrã waaf ñajãmakũ ìãgukagu, irasũ ãrĩyupu. Ìgũ merã ããrĩrãde ìãgukakõãñurã.

¹⁰Gajiru doódiru ããrĩrã ìgũ merãmarã Zebedeo purã Santiago, Juan ããrĩñurã. Ìgũsãde ìãgukakõãñurã. Jesús gapu Simórê ãrĩyupu:

—Gũbirikõãka! Dapagorare mũ waaf wějẽrimasũ ããrĩrĩrê piri, Marĩpuya kerere masakare wererimasũ ããrĩgukoa, ãrĩyupu.

¹¹Irasirirã ìgũsãya doóriduparure ditaru turo tũãmajupíkõã, ããrĩpereri ìgũsãyare píkõã, Jesús merã waakõãñurã.

Jesús kãmi boagure taudea

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹²Puru Jesús su makãgue ããrĩripoe sugũ kãmi boagu ejayupu. Jesús ìãgũ, ìgũ puro ñadukupuri merã ejamejã, ìgũya diapure yebague moomejãya, ìgũrê sërëyupu:

—Yu Opu, mũ yu purĩrikurire taudagu taumasã, ãrĩyupu.

¹³Ìgũ irasũ ãrimakũ pẽgu, Jesús ìgũya mojó merã ìgũrê moãña, ãsũ ãrĩyupu:

—Murê taugura. Kãmi marĩgũ dujaka! ãrĩyupu. Ìgũ irasũ ãrĩrĩ merãta kãmi yaripereakõãyuro. ¹⁴Irasirigu turaro merã Jesús ìgũrê ãrĩyupu:

—Gajirã masakare mũ tariadeare werebirikõãka! Paire murê kãmi yariadeare ìmugũ waaka! Ìgũ murê ìãgũ: “Kãmi marĩgũ ããrã”, ãrĩgukumi. Puru Moisés gojadea pũgue sídoredeare sika! Mũ irire irimakũ ìãrã, ããrĩpererã masaka murê kãmi yariadeare masirákuma, ãrĩyupu.

¹⁵Jesús ìgũrê: “Gajirãrê mũ tariadeare werebirikõãka!” ãrĩkeremakũ, ããrĩpererogue marã masaka Jesús ìgũrê iriadeare pẽperekõãñurã. Irasirirã

^{1/5.1} Genesaret wãikuri níkú, Galilea wãikuri ditaru turo ããrĩyuro. Irasiriro Galilea ditaruta Genesaret wãikuyuro.

wárá masaka ígũ purogue ígũ buerire pérá, ígũsá pũrĩrikũridere taudorerá, ejañurá. ¹⁶Jesús gapũ masaka marĩrõgue Marĩpũre sêrêgũ waanayupũ.

Jesús ðupũ buadire taudea

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷Sunũ Jesús buemakũ, surãyeri fariseo bumarã gajirã Moisés gojadeare buerimasãde iroque doañurã. Ígũsã ããrĩperero Galilea nikũma makãrĩ marã, Judea nikũma makãrĩ marã, Jerusalén marã ããrĩñurã. Jesús pũrĩrikũrãrê taubu, Marĩpũ turarire opayupũ. ¹⁸Ígũ bueripoe gajirã iro marã sugũ ðupũ buadire ígũ oyaro merãta ãijañurã. Ígũrê wiigue ãĩñajãa, Jesús pũroque píðuarã iriadiñurã. ¹⁹Masaka wárã ããrĩmakũ, ãĩñajãmasĩbiri, iri wii wekague murĩa, su gobe ãiwea, ígũrê masaka watopegue ígũ oyaro merãta Jesús puro dijuñurã. ²⁰Jesús, ígũsã ígũrê ðuremumakũ íãgũ, buadire ãrĩyupũ:

—Yũ, mũ ñerõ irideare kãtia.

²¹Ígũ irasũ ãrĩmakũ pérã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã ãsũ ãrĩ gũñañurã: “¿Ñeémũno masaku ããrĩrĩ ñĩ? Ígũ werenĩrĩ merã Marĩpũre ñerõ ãrĩmi. Masaka ñerõ irideare neõ sugũ masaku kãtimasĩbirikumi. Marĩpũ sugũta masĩkumi”, ãrĩñurã.

²²Jesús ígũsã gũñarĩrê ããmasĩ, ãsũ ãrĩyupũ:

—¿Nasirirã irasũ gũñarĩ mũsã?

²³¿Naásũ ãrĩrĩ gapũ diasaberi ñĩ buadire: “Yũ, mũ ñerõ irideare kãtia”, ãrĩrĩ, o “Wãgãñugã, waaka!” ãrĩrĩ gapũ diasaberi? ²⁴Yũ ããrĩpererã tígũ ã mũgũgue ããrĩrãrê ígũsã ñerõ irideare Marĩpũ dorero merã kãtimasãa. Irasirigũ ñĩ buadire taugura, mũsãrê irire masĩdoregũ, ãrĩyupũ. Irasũ ãrĩ odo, buadire ãrĩyupũ:

—Yũ murê ãsũ ãrã. Wãgãñugã, mũ oyaderore ãĩ, mũya wiigue waaka! ãrĩyupũ.

²⁵Ígũ irasũ ãrĩrĩ merãta ígũsã ãĩrõ wãgãñugã, ígũ oyaderore ãĩ, ígũya

wiigue waagũ, Marĩpũre: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari siyupũ. ²⁶Masaka, Jesús irasiririre íãgũka, ígũsãde Marĩpũre: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari siñurã. Bũro gũiri merã ãsũ ãrĩñurã:

—Dapagãrê neõ marĩ ããbirideare ããa, ãrĩñurã.

Jesús Levĩre siudea

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷Pũrũ Jesús iro merã waa, Levĩ^k wãikũgũre bokajayupũ. Levĩ romano marã opure niyeru wajaseabosagũ ããrĩyupũ. Ígũ moãrĩ taribugue doamakũ íãgũ, Jesús ígũrê ãrĩyupũ:

—Nãka, yũ merã!

²⁸Ígũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Levĩ wãgãñugã, ígũ moãdea ããrĩpererire pípeo, Jesús merã waakõãyupũ.

²⁹Pũrũ Levĩ ígũya wiigue eja, Jesũre bosenu iripeoyupũ. Wárã niyeru wajaseabosarimasã, gajirã masaka ígũsã merã baa doaññurã. ³⁰Jesús ígũsã merã doamakũ ããrã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã Jesús buerãrê ãsũ ãrĩ werewuñurã:

—¿Nasirirã niyeru wajaseabosarimasã, ñerõ irirã merã iirĩ, baari mũsã? ãrĩñurã.

³¹Jesús ígũsãrê yũjuyupũ:

—Pũrĩrĩ marĩrã kũrĩrimasũrê ããabema. Pũrĩrikũrã gapũ ígũrê ããama. ³²Yũ: “Õãrã ããrã”, ãrĩ gũñarãrê siugũ aaribiribũ. “Ñerõ irirã ããrã”, ãrĩ gũñarã ditare siugũ aarigũ iribũ, ígũsã ñerõ irideare ðujawere, gũñarĩrê gorawayuburo, ãrĩgũ, ãrĩyupũ.

Jesũre bererimarê sêrêñadea

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³Jesús irasũ ãrĩmakũ pérã, ígũrê sêrêñañurã:

—Juan buerã, fariseo bumarã buerire tũyarãde Marĩpũre ðuremurã bere, ígũrê sêrênama. ¿Nasirirã mũ buerã gapũ õãrõ iirĩ, baari? ãrĩñurã.

³⁴Jesús ígũsãrê yũjuyupũ:

—¿Sugũ mojósuadi bosenu irimakũ, mũsã ígũ siuanerãrê ígũ merã

^k 5.27 Levĩ pe wãĩ opayupũ. ígũta Mateo wãikũyupũ.

ãarírãrê bujawereri merã beremakû irimasîbukuri? ³⁵ Pɛrɛ ɪgũrê gajirã ãĩamakû, bujawereri merã bererãkuma, ãriyupɛ.

³⁶ Irire ãrĩ odo, keori merã ɪgũsãrê ãsũ ãrĩ wereyupɛ doja:

—Masaka neõ surĩro maamañerê tãbirikuma buɣuñerê seretúmurã. Irasũ seretúrã, maamañerê poyanorêrã irikuma. Maama gasiro merã buɣuñerê seretúadero òãrò deyobirikoa.

³⁷ Waimurã gasiri merã iridea ajuri buɣu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasũ dirimakû, maama igui deko pãmu, buɣu ajuri sêrãturabiri, ooreakõãkoa. Irasiriro igui deko, ajuride kômokoa.

³⁸ Irasirirã maama igui dekore maama ajurigue diriro gãamea. ³⁹ Masaka igui deko pãmurirê iirirã, maama igui dekore gããmebirikuma, maama buerire péduaberosũ. “Igui deko pãmudea gapɛ, maama igui deko nemorò òãã”, ãrírãkuma, ãriyupɛ Jesús ɪgũsãrê.

Siñajãrĩnu ããrimakû, Jesús buerã trigo yerire tũrĩdea

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

6 ¹ Gajinɛ, judío masaka siñajãrĩnu ããrimakû, Jesús trigo otedero watope waamakû, ɪgũ buerã trigo yerire tũrĩ koro baawãgãñurã! ² ɪgũsã irasirimakû iãrã, surãyeri fariseo bumarã ɪgũsãrê sêrêñãñurã:

—¿Nasirirã siñajãrĩnũrê moãdorebirikeremakû, irasũ yãri musã? ãrĩñurã.

³ Jesús ɪgũsãrê yujyupɛ: —¿Musã iripoeguemu David ɪgũ merãmarã merã uaboagu, ɪgũ irideare buebiriri? ⁴ ɪgũ merãmarã merã Marĩpɛya wiigue ñajãa, Marĩpu iũrò peyari pá duparure baadi ããrimí. Marĩpu paía ããrimerãrê: “Iri pá duparure baabirikõãka!” ãrĩdi ããrimí. David gapɛ paí ããrĩbirikereru, irire baagu, Marĩpu iũrò ɪgũ dorerire tarinugãgũ meta iridi ããrimí, ãriyupɛ.

⁵ Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãriyupɛ doja: —Yũ ããrĩpererã ɪgũ ããrisiã, siñajãrĩnũrê masaka gajino ɪgũsã iriburire doremasiã, ãriyupɛ Jesús.

Jesús mojò dííweredire taudea
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Gajinɛ siñajãrĩnu ããrimakû, Jesús judío masaka nerêri wiigue ñajãa, ɪgũsãrê bueyupɛ. Iri wiigue sugu masaku diayema mojò gapɛ dííweredi ããriyupɛ. ⁷ Fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã Jesúre buro iãduripítuya: “Siñajãrĩnu ããrã, irasirirã ñi mojò dííweredire ɪgũ taumakû, ɪgũrê weresãrãra”, ãrĩ gũñãñurã. ⁸ Jesús ɪgũsã gũñãrĩrê iãmasi, mojò dííweredire:

—Wãgãñugã, masaka iũrõgue ejanugãgũ aarika! ãriyupɛ. ɪgũ irasũ ããrimakû pégu, mojò dííweredi wãgãñugã, Jesús puro ejanugãyupɛ.

⁹ ɪgũ ejanugãmakû, Jesús gajirã irogue ããrírãrê ãsũ ãriyupɛ:

—Musãrê sêrêñaduakoa. ¿Siñajãrĩnũrê Marĩpu marirê ñeonorê iridoreyuri, òãrĩrê, o ñerĩrê, masakare taurire, o wêjêrĩrê? ãriyupɛ.

¹⁰ Sêrêña odo, masaka ããrĩpererãrê iã, mojò dííweredire ãriyupɛ:

—Mũya mojõrê soeuka!

ɪgũ irasũ ããrimakû pégu, soeyupɛ. ɪgũ soeumakû, ɪgũya mojò òãkõayuro. ¹¹ ɪgũ irasirimakû iãrã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã buro guañurã: “¿Nasirirãkuri marĩ ñrê?” ãrĩ gãme werenĩñurã.

Jesús pe mojõma pere su gubu peru pêrêbejarã ɪgũ buedoregu pímurãrê beyedeã

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Irinurĩrê Jesús ãtãũgue Marĩpũre sêrêgũ waayupɛ. Irogue iri ñamirê Marĩpũre sêrêboyoakõayupɛ.

¹³ Boyoripoe ɪgũ buerire tũyarãrê siu neõ, ɪgũsã watopegue ããrírãrê pe mojõma pere su gubu peru pêrêbejarã

¹6.1 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadeã pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugu masaku gajiguya poeuge waagũ, ɪgũya mojõrĩ merã trigo yerire tũrĩ koro baaburo. Wiirimajĩ merã diti ããbirikõãburo”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

ūmarē beyeyupu: “Musārē yaa kerere buegorenaturārē beyepía”, āriyupu. ¹⁴Īsāku āārīnūrā: Simón wāikugū āārīyupu. Īgūrēta “Pedro” wāīyeyupu Jesús. Simón pagumū Andrés; gajirā: Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé”, ¹⁵Mateo, Tomás, Santiago āārīnūrā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajigu Simón āārīyupu. Īgū celote wāikuri bumū āārīyupu. ¹⁶Gajigu Judas āārīyupu. Īgū Santiago magū āārīyupu. Gajigu Judas Iscariote wāikugū āārīyupu. Īgūta Jesúre wējēduarāguere Īgūrē Īmubu āārīyupu.

Jesús wárā masakare buedea
(Mt 4.23-25)

¹⁷Jesús iri ūtāūgue āārādi Īgūsā merā dijija, iri ūtāū āārīdijimejārōgue āārīyupu. Īgū beyeānerā, gajirā wárā Īgū buerire tūyarā merā āārīyupu. Gajirā wárā āārīperero Judea nikū marā, Jerusalén marā, wādiya turo marā Tiro, Sidón marā āārīnūrā. Īgūsā Jesús purō Īgū buerire pérā, Īgūsā pūrīrikurire taudorerā ejānerā āārīnūrā. ¹⁸Jesús wātēa nājāsūnerādere tauyupu. ¹⁹Īgū āārīpererārē Marīpu turaro merā taumakū Īārā, āārīpererā masaka Īgūrē moāñaduānūrā.

Jesús usuyari, bujaweridere buedea
(Mt 5.1-12)

²⁰Puru Jesús Īgū buerārē Īā, āsū āriyupu:
—Marīpu musā Opū āārīmi. Irasirirā boporā āārīkererā, usuyaka!
²¹’Dapagore musā uaboari merā āārīrā, purūguere yapirākoa. Irasirirā usuyaka!
’Dapagore buro bujawereri merā orerā, purūguere usuyari merā burirākoa. Irasirirā usuyaka!
²²’Musā yure āārīpererā tīgūrē buremumakū Īārā, gajirā musārē Īāturi doorākuma. Musārē: “Gua merā āārīmerāta!” āri bēorākuma. Musārē nērō werenīrākuma. “Nērā āārīma”,

āri werenīrākuma. Īgūsā irasū ārikeremakū, usuyari merā āārīrikuka!
²³Iripoegue marī nēkūsāmarā Marīpūya kerere weredupiyunerārē irasūta iriunanerā āārīmā. Irasirirā dapagora marā musārē murārōta nērō irimakū Īārā, buro usuyaka! Buro usuyari merā āārīrikuka! Musā ūmugasigū waamakū, Marīpu ōārī wáro wajatarī sigukumi musārē.

²⁴’Musā i ūmumarē wāri oparā gapu usuyari bokasiāa. Purūguere usuyari neō bokabirikoa. Irasiro musārē nēgorāa.

²⁵’Musā dapagore yapirā, purūguere buro uaboarākoa. Usuyari neō bokabirikoa. Irasiro musārē nēgorāa.

’Dapagore Marīpūyare buridarā, purūguere buro bujawereri merā orerākoa. Usuyari neō bokabirikoa. Irasiro musārē nēgorāa.

²⁶’Masaka āārīpererā musārē: “Ōārā āārīma”, ārikeremakū, usuyari neō bokabirikoa. Iripoegue musā nēkūsāmarā Marīpūyare āriktori merā wererimasārē: “Ōārā āārīma”, āriunanerā āārīmā.

Jesús: “Musārē Īāturirārē maika!” āri buedea
(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷’Yu werenīrīrē ōārō pēduripīrānorē āsū āri weregura. Musārē Īāturirārē maika! Musārē doorārē ōārō irika!
²⁸Musārē: “Nērō waaburo”, āriārēta ōadoreka! Musārē nērō āri buridarārēta Marīpūre Īgūsā ōārō āārīburire sērēbosaka! ²⁹Sugu masakū musāya wayupārē pāmākū, gajipārē gapndere pādoreka! Musāya surīro wekamañerē ēmamakū, musāya camisadere sīka!
³⁰Āārīpererā musārē gajino sērērānorē sīka! Sugu masakū musā oparire āīāmākū, Īgūrē: “Wiaka!” āribirikōāka!
³¹Gajirā musārē ōārō irimakū gāāmerōsūta musāde Īgūsārē ōārō irika!
³²’Musārē maīrā ditare maīmakū ōābea. Musā irasū maīrī wajamāa. Gajirā, nērā āārīkererā, Īgūsārē

^m 6.14 “Bartolomé”, āri: “Tolomé magū”, āriđuaro yāa. Īgūta Natanael wāikugū āārīdi āārīmī. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siuidea kere āārā.

maĩrārē maĩkuma. ³³Musārē òārō irirā ditare òārō irimakū òābea. Musā irasiriri wajamāa. Ñerāde ìgūsārē òārō irirārē òārō irikuma. ³⁴Gajirārē wayurā ìgūsārē: “Gua wayuadeare keoro wiaka doja!” ārimakū òābea. Musā irasiriri wajamāa. Ñerō irirāde gajirā ñerārē wayukuma. Ìgūsā wayuadeare: “Āārĩpereri wiarākuma doja”, āri gūñakuma. ³⁵Irasirirā ñerā irirosū iribirikōāka! Musārē ìaturirādere maĩka! Ìgūsārē òārō irika! Ìgūsārē wayurā, musā wayuadeare: “Wiaka doja!” āribirikōāka! Irasirirā wāri òārĩ wajatari bokarākoa. Marĩpũ āārĩpererā nemorō turagu pirā āārĩrākoa. Masaka Marĩpũre usuyari sibirikeremakū, ìgūsārē bopoñarĩ merā ìāmi dapa. Ñerā āārĩkeremakū, ìgūsārē irasū ìāmi dapa. ³⁶Irasirirā musāde Musāpũ ùmugasigwe āārĩgũ masakare bopoñarĩ merā ìārōsũta gajirārē bopoñarĩ merā ìāka!

Jesús: “Gajirārē: ‘Ñerā āārĩma’, āri werewuabirikōāka!” āri buedea
(Mt 7.1-5; Jn 13.16; 15.20)

³⁷Gajirārē: “Ñerā āārĩma”, āri werewuabirikōāka! Musā werewuabirimakū ìāgũ, Marĩpũ musārē: “Ñerā āārĩma”, āri ìābirikumi. Gajirā musārē ñerō irimakū ìārā: “Marĩpũ ìgūsārē wajamoāburo”, āribirikōāka! Musā irasū āribirimakū, Marĩpũ musārē: “Wajamoāgura”, āribirikumi. Gajirā musārē ñerō irideare kātika! Musā kātimakū, Marĩpũde musā ñerō irideare kātigukumi. ³⁸Gajirārē sika! Musā sĩmakū, Marĩpũ musārē wāri òārĩ sĩgukumi. Ajuro wāri ajuro gajino uturiri ajuro òārō ñadiuadea ajuro irirosū sĩgukumi. Musā gajirārē sideropata Marĩpũ musārē sĩgukumi, āriyupũ Jesús.

³⁹Irasū āri òdo, keori merā wereyupũ doja:

—Sugũ masakũ koye ìābi gajigũ koye ìābire tãādupiyuwāgāmasĩbirikumi. Ìgūsā pērāgueta maarē ìāmerā gobegue meēñajākōākuma. ⁴⁰Sugũ buerimasū ìgũ buerā nemorō masakumi. Ìgũ buerāde

ìgũ buederosū buepeosĩā, ìgūsārē buedi masiderosũta ìgūsāde masĩrākuma.

⁴¹Musā ñerō iridea, koyerugue wāri turu oparosū ñetariri āārĩrĩrē gūñabirikererā, musāyagu ñerō iridea, koyerugue nikũyegā oparosū āārĩrĩrē: “Ñegorāa”, āri gūñāa. ⁴²Irasirirā musā ñerō iridea, koyerugue wāri turu oparosū āārĩrā, musāyagure ìgũya koyerugue āārĩrĩ nikũyegārē: “¿Āĩbéosi?” ārimasĩbea. Musā ñerō iririkurā, irikatorikurā āārā. Musāya koyerugue āārĩrĩ turu gapure āĩbéopuroriro irirosū musā ñerō iririre pirĩpurorika! Irasiri òdo, musāyagure: “Mũ ñerō iririre pirikōāka!” āri masĩa, āriyupũ Jesús.

Jesús yukure ùka merā ìāmasĩsũa, āri buedea
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³Irasū āri òdo, gajĩ keori merā wereyupũ doja:

—Yukũ òādĩ ñerĩ ùkakũbirikoa. Yukũ ñedide òārĩ ùkakũbirikoa. ⁴⁴Āārĩpereri yukure ùka merā ìāmasĩsũa. Noragu higo wāĩkurire ùkakũbirikoa. Ñaagũde ìguire ùkakũbirikoa. ⁴⁵Irasirigũ sugũ masakũ òāgũ, yukũ òārĩ ùkakũdi irirosū āārĩmi. Ìgũ gūñarĩgue òārĩ gūñarĩ opasĩā, òārĩrē yāmi. Gajigũ ñegũ, ìgũ gūñarĩgue ñerĩ gūñasĩā, ñerĩrē yāmi. Marĩ gūñarĩgue gūñarōsũta werenĩrākoa. Irasirirā masaka ñerĩ gūñarĩ oparā, ñerĩ werenĩrākuma. Òārĩ gūñarĩ oparā gapũ òārĩ werenĩrākuma.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mt 7.24-27)

⁴⁶¿Nasirirā musā yure: “Yũ Opũ āārā mũ”, ārikererā, yũ dorerire neō iriberi?

⁴⁷Sugũ yũ purō eja, yũ werenĩrĩrē pēduripĩ, purũ yũ dorerire irigũ, āsũpero irigũ irirosū āārĩmi. ⁴⁸Sugũ ùtāyegue ùkũārĩ goberi mãñajāa, wii òārō nugũdi irirosū āārĩmi. Pũrũ dia wāro yura, ìgũya wiiguere deko ùma meētũkeremakū, neō mirũabirikoa. ⁴⁹Yũ werenĩrĩrē pēkeregũ, yũ dorerire iribi gapũ sugũ ìmparogwe wii iridi irirosū āārĩmi. Dia wāro yuraro, ìgũya wiire

ūmabéokōākoa. Irasiriro āārīpereri kōmopereakōākoa, āri weryepu Jesús masakare.

Jesús surara opure moāboegure taudea
(Mt 8.5-13)

7 ¹ Jesús masakare irire were odo, Capernaugue waakōāyupu. ² Iroguere romano marā surara opu āārīyupu. Īgūrē moāboegu sīrīgū kōmorī p̄rogogū āārīyupu. Surara opu Īgūrē b̄ro maīyupu. ³ Irasirigu, Jesús iridea kerere pégu, judío masaka mūrārē Jesús p̄rogue iriuyupu, Īgūrē moāboegure taugū aaridoregu. ⁴ Īgūsā Jesús p̄rogue ejarā, Īgūrē turaro merā āsū āri sērēñurā:

—Surara opu guare m̄ p̄ro iriuadi, ōāgū āārīmi. Irasirigu Īgūrē iritamuka!

⁵ Īgū judío masaku āārībirikeregu, mariya nikū marārē b̄ro maīmi. Īgūta Īgūya niyeru merā gua nerērī wiire moādoremi. Irasirigu Īgūrē iritamuka! āriñurā.

⁶ Irire pégu, Jesús Īgūsā merā waayupu. Surara opu, Īgūya wii p̄ro Īgūsā ejawāgārimakū iāgū, Īgū merāmarārē Jesúre āsū āri weredoregu iriuyupu:

—Yū Opu, mūrē garibonemodubirikoa. Yū ubu āārīgū āārīsīā, yaa wiire m̄ n̄jārimakū, b̄ro ḡyāsīrīkoa. ⁷ Irasirigu yude m̄ p̄rogue waabea. M̄ werenīrī turari merā yure moāboegure: “Sīrīrī tarika Īgūrē!” ārimakū tarigukumi. ⁸ Gajirā oparā yure dorema. Yude gajirā surarare dorea. Yū sugure: “Waaka!” ārimakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārimakū, aarīmi. Yū, yure moāboegure: “Ire irika!” ārimakū, irire yāmi, ārika Jesúre! āri iriuyupu.

⁹ Īgū weredoreadeare Īgūsā weremakū pégu, Jesús gukakōāyupu. Īgūrē t̄yarārē gāmenugā iā, āsū āriyupu:

—Musārē werea. Sīi surara opu Israel bumū āārībirikeregu, yure b̄remumi. Israel bumarā watopeguere sīi irirosū yure b̄remugūrē neō bokajabiribū, āriyupu Jesús.

¹⁰ Īgū irasū ārādero p̄ru, surara opu iriuanerā Īgūya wiigū goedujāñurā. Irogu goedujarā, sīrīgū āārīdire tariadiguere bokajañurā.

Jesús wapiweyo magūrē masūdea

¹¹ P̄ru Jesús Capernaugue āārādi Naín wāikuri makāgū waayupu. Īgū buerā, gajirā masaka wārā Īgū merā waañurā. ¹² Iri makārē ejaripoe iri makā marā, sugū masaku boadire kōāwāgāriñurā Īgūrē yāarā waarā. Īgū wapiweyo magū, sugū āārīgū āārādiyupu. Īgū pago Īgūrē yāamurā merā waamakū, wārā masaka wapikūwāgāriñurā. ¹³ Igore iāgū, marī Opu Jesús b̄ro bopoñarī merā iā, āsū āriyupu:

—Orebirikōāka!

¹⁴ Irasirigu Jesús masāpore p̄ro ejanugā, moāñayupu. Īgū moāñamakū iārā, iri porere kōārā dujanugāñurā. Jesús boadire āsū āriyupu:

—Yū mūrē ārā: “Wāgānugāka!”

¹⁵ Īgū irasū ārimakū, boadi wāgādo, werenīnugāyupu. Irasirigu Jesús Īgūrē pagore wiayupu. ¹⁶ Irire iārā, āārīpererē masaka iāgukakōāñurā. Marīp̄re: “Ōātaria m̄”, āri, us̄yari sīñurā. Īgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:

—Īi Marīp̄ya kerere wererimasū, turatarigu, marī watopeguere ejami.

Idere āriñurā:

—Marīp̄ iirē iriñumi Īgūyarārē iritamudoregu, āriñurā.

¹⁷ Irasirirā āārīpererogū Judea nikū marā, iri nikū t̄ro marāde Jesús Īgūrē masūdea kerere pépereakōāñurā.

Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerire t̄yarārē Jesús p̄rogue iriudea
(Mt 11.2-19)

¹⁸ Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīp̄rope Īgū buerire t̄yarārē āārīpereri Jesús irideare Īgūrē wererā waañurā. Juan irire pégu, Īgūsā merāmarā p̄rārē siiu:

¹⁹ —Jesúre āsū āri sērēñarā waaka! “¿M̄ta āārīrī Cristo guare taugū

aaribu iriyupu, igūsā āridi, o gajigure yúrákuri gwa?” āri sērēñarā waaka! āri iriyupu. ²⁰Irasirirā, Jesús pūro ejarā, igūrē āriñurā:

—Juan masakare wāyerimasū guare murē āsū āri sērēñadoreami: “¿Muta āārīrī Cristo guare taugu aaribu iriyupu, igūsā āridi, o gajigure yúrákuri gwa?”

²¹Igūsā ejaripoere Jesús wārā pūrīrikurārē, wātēa ñajāsūnerārē, koye iāmerādere taugu iriyupu. ²²Irasirigu Jesús āsū āri yūyuyupu Juan iriuanerārē:

—Musā iārīrē, musā périre, Juārē wererā waaka! Koye iābiranerā ōārō iāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gāmpū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpu masakare tauri kerere weremakū péma. ²³“Yure būremurīrē piribi, usuyari opagukumi”, āri wererā waaka Juārē! āriyupu Jesús.

²⁴Igūsā waadero pūru, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenūgāyupu:

—Musā masaka marīrōgue Juārē iārā waarā, guigure gūñaturabire iārā waarā meta irikuyo. Igū turabi, mirū tāborere wējāpubéorosū āārībemi. ²⁵Irasū āārīmakū, musā igūrē iroque iārā waarā, ōārī surī sāñagūrē iārā waarā meta irikuyo. Ōārī surī sāñarāno oparāya wiirigue āārīkuma. Juan igūsā irirosū āārībemi. ²⁶Musā iroque igūrē iārā waarā, Marīpūya kerere weredupiyurimasūrē iārā waarā iriyo. Musārē werea. Juan diayeta Marīpūya kerere weredupiyunerā nemorō āārīmi. ²⁷Marīpūya werenīri gojadea pūgue gojasūdero āārībū Juan iriburire. Irasirigu Marīpu igū magūrē āsū āridi āārīmi:

Mū waaburo dupiyuro yaa kerere weredupiyubere iriugura, mū waaburore āmuyudoregu, āri gojasūdero āārībū.”

²⁸Musārē werea. Juan aariburi dupiyuro neō sugu igū nemorō

yaamarē masīgū marīdi āārīmi. Irasū āārīkererupu, sugu Marīpu ūmugasigwe āārīgūyagu gapu Juan nemorō yaamarē masīgū āārīgukumi. Āārīpererā nemorō ubu āārīgū āārīkereru, masīgū āārīgukumi, āriyupu Jesús.

²⁹Igū irasū āārīrē péra, āārīpererā masaka, romano marā opure niyeru wajaseabosarimasāde Juan wāyēsūnerā āārīsīā: “Marīpu diayeta irigu āārīmi”, āri masīñurā. ³⁰Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā gapu Juārē wāyēdorebirinerā āārīsīā, Marīpu igūsārē iriduarire gāāmebirīñurā. ³¹Irasirigu marī Opū Jesús āsū ārinemoyupu:

—Masaka dapagora marā, ĩñeēmarāno irirosū āārīrī? ³²Majīrā makā dekogue igūsā merāmarā merā bira gaguinī doanīrā irirosū āārīma. Āsū āri gaguinīma: “Gwa tērēdiru purimakū, bayabirabu. Būjawereri merā gwa bayamakū, orebirabu”, ārīma. ³³Juan masakare wāyerimasū pá baabirimakū, igui deko pāmudeare iirībirimakū iārā, igūrē: “Wātī ñajāsūdi āārīmi īī”, āribū musā. ³⁴Pūru yu āārīpererā tīgū baa, iirīmakū iārā: “Baapagu, iirīpagu āārīmi”, āribū. “Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā merāmū, ñerō irirā merāmū āārīmi”, āribū musā yure. ³⁵Musā yaamarē, Juāyamarē masībirikeremakū, guare masīrā gapu: “Diayeta Marīpu iriunerā āārīma”, āri masīma, āriyupu Jesús.

Jesús, fariseo bumu Simón wāikuguya wiigwe ejadea

³⁶Igū irasū ārādero pūru, sugu fariseo bumu Jesúre igūya wiigwe baadoregu siuayupu. Irasirigu Jesús igūya wiigwe waa, eja, baari peoro pūro eja, doayupu. ³⁷Sugo nomeō iri makāmo, ñerō iririmasō, Jesús fariseoya wiigwe baagu ejadea kerere pé, iroque waayupo. Suru borewariru “alabastro” wāikuri ūtāye merā iridurire ōārō sūrōrī opadirure āayupo. ³⁸Āia, Jesús pūrupū

ⁿ 7.27 Mal 3.1

gapu ejanugāja, igo ñerō irideare buro bujawereri merā gūña, ore, Jesús p̄ro meédoaja, ɪgūya guburi wekare igoya kódeko meébejamakū ɪā, igoya poañapu merā túkoe bojoyupo. Túkoe bojo, b̄remurí merā ɪgūya guburire mimi, igo s̄rōrī āñadea merā ɪgūya guburire pípeoyupo. ³⁹Igo irasirimakū ɪāgū, fariseo bum̄u Jesúre baadoregū siuadi ɪgū basi gūñayupu: “Igo ɪgūya guburire moañagō ñerō iririmasō āārīmo. ɪī diayeta Marí̄nya kerere weregū āārīgū, irire masísiabukumi”, ārī gūñayupu.

⁴⁰Jesús ɪgū gūñarirē ɪāmasí, ɪgūrē ārīyupu:

—Simón, yu murē gajino wereduakoa, ārīyupu.

—Buegū, wereka yure! ārīyupu Simón.

⁴¹ɪgū irasū ārimakū p̄gū, Jesús i keori merā wereyupu ɪgūrē:

—Sugū masakare niyeru wayurimasū āārīkumi. Pērā ūma wajamokuma ɪgūrē. Sugū wári niyeru koerí quinientos moārīn̄rī wataropa wajamokumi. Gajigū m̄rī koerīgā cincuenta moārīn̄rī wataropa wajamokumi. ⁴²ɪgūsā p̄rā, ɪgūsā wajamorirē wajariri opabirimakū ɪāgū, niyeru wayudí ɪgūsārē p̄rāguereta: “Iropata, musā wajamorí p̄reburo. Irire k̄atigukoa”, ārīkumi. Irasirimakū, ɫn̄í gapu niyeru wayudire buro maíkuri? wáro wajamodi, o m̄rōgā wajamodi gapu, ārīyupu Jesús.

⁴³Simón ūȳyupu:

—Wáro wajamodi gapu b̄ro maibukumi, ārīyupu.

—Diayeta ūȳna m̄, ārīyupu Jesús ɪgūrē.

⁴⁴Irasū ārī odo, Jesús nomeōrē ɪā, Simórē ārīyupu:

—ɫIgo yure irideare ɪārī m̄? M̄ya wiigie yu ñajājamakū, m̄ yure yaa guburi koeburire deko s̄ibirabu. Igo gapu yaa guburire igoya kódeko merā koe, igoya poañapu merā túkoe bojoamo. ⁴⁵Yu oādoremakū, m̄ yure bokatirí p̄b̄na, mimibirabu. Igo gapu yu ñajājadero p̄r̄gue yaa guburire mimiadeo neō mimiduúbemo. ⁴⁶M̄u gapu yaa dipurure ūye oārī s̄rōrī merā

pípeobirabu. Igo gapu yaa guburire s̄rōrī pípeoamo. ⁴⁷Irasirigū Simón, yu murē werea. Igo ñerō irideare wári āārīkeremakū, yu irire k̄atia. Yu irasirimakū, yure buro maímo. Gajigū gapu, yu ɪgū ñerō irideare k̄atimakū: “Yu m̄rōgāta ñerō irideare opāa”, ārī gūñasíā, yure s̄r̄uta maími, ārīyupu Jesús.

⁴⁸ɪgūrē irasū ārī odo, nomeōrē āsū ārīyupu:

—M̄u ñerō irideare k̄atia yu, ārīyupu.

⁴⁹ɪgū irasū ārimakū p̄rā, gajirā masaka iri wiigie ɪgū merā baadoregū siuanerā āsū ārī gāme werenñurā:

—ɫÑeem̄no masakū āārīrī ɪī, irasū ñerō irideare k̄atigu? ārīñurā.

⁵⁰Jesús gapu nomeōrē ārīyupu doja:

—Yure b̄remusíā, p̄rebiri peamegue waabodeo tausúsíāa. Irasirigo oārō siñajārī merā waaka! ārīyupu.

Nome Jesúre iritamudea

8 ¹P̄ru Jesús paga makārī marārē, mutā makārīgā marādere Marí̄n̄ ɪgūyarārē doreri kerere weregorenagū waayupu. ɪgū buerā pe mojóma pere su gubu peru p̄rēbejarā ɪgū merā waañurā. ²Nomede ɪgū merā waañurā. Pūrīk̄rā āārīnerā Jesús taunerā nome āārīñurā. Gajirā nome, wātēa ñajānerārē Jesús béowiusínerā āārīñurā. Sugo María Magdalena wāik̄ugo āārīyupo. Igo su mojóma pere gají mojó peru p̄rēbejarā wātēārē Jesús béowiusúdeo āārīyupo. ³Gajigo Juana wāik̄ugo, Cuza wāik̄ugo marāpo āārīyupo. Cuza Herodeya wiigie moāboerimasā opu āārīyupu. Gajigo Susana wāik̄ugo āārīyupo. Gajirā nomede wārā Jesús merā waañurā ɪgū buerire p̄duarā. ɪgūsā nome, ɪgūsā oparí merā Jesúre, ɪgū buerādere iritamuñurā.

Jesús oterimasū keori merā buedea

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴Wārā masaka wári makārī marā Jesús p̄ro ɪgūrē ɪāduarā nerēñurā. ɪgūsā wārā nerēmakū, Jesús i keori merā āsū ārī bueyupu ɪgūsārē:

⁵—Sugu oterimasū ĩgũya oteri yerire meésirigũ waakumi. ĩgũ meésiriwāgāmakū, gaji yeri maague yurikoa. Masaka iri maague waarā, iro yuriadea yerire kũramutũkōākuma. Mirāde iri yerire boka, baapeokōākuma. ⁶Gaji yeri ũtāyerikũrogue yurikoa. Iri yeri puriadikoa. Puriadi, deko marĩmakū ñaĩ, boakōākoo. ⁷Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapũ puritarimũrĩa, oteri gapũre wējēkōākoo. ⁸Gaji yeri ōārĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri ōārō puri, wārĩ dukakũkoo. Su dupaũu cien yerigora dukakũkoo, āriyupũ. Iri keori merā were odo, ĩgũsārē turaro merā āsũ āriyupũ doja: —Musā gāmpĩrĩ oparā, yũ wererire pēduripĩka! āriyupũ Jesũs masakare.

Jesũs buerā ĩgũrē: “*¿Nasirigũ keori merā bueri?*” āri sērēñadea
(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹Pũrũ ĩgũ buerā ĩgũrē sērēñañurā: —*¿Naasũ āriũuaro iriari, guare mu wereadea? āriĩnurā.* ¹⁰Jesũs ĩgũsārē uỹjũyupũ:

—Marĩpũ ĩgũyarārē doregu āārĩrĩrē iripoegue masĩbirideare dapagorare musārē masĩmakū yāmi. Gajirā gapũre keori merā dita buea. Irasirirā ĩgũsā Marĩpũ iririre ĩakererā, ĩamasĩbirikuma. ĩgũyare pēkererā, pēmasĩbirikuma.

Jesũs oterimasũ keori merā ĩgũ bueadeare: “*Āsũ āriũuaro yāa*”, āri weredea
(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹Yũ iri keori merā bueadea āsũ āriũuaro yāa. Iri oteri yeri Marĩpũya werenĩrĩ irirosũ āārā. ¹²Surāyeri masaka Marĩpũya werenĩrĩrē pēkererā, pēmasĩbema. Maa buriri maa irirosũ āārĩma. ĩgũya werenĩrĩrē pēadero pũrũ, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosũ, wātĩ ĩgũsā gũñarĩgue eja, ĩgũsā pēadideare ēmapeokōāmi. ĩgũsā Marĩpũre bũremubiri, tausũbirikōāburo, āriĩgũ, irasũ yāmi. ¹³Gajirā masaka ũtāyerikũri yeba irirosũ āārĩma. ĩgũsā Marĩpũya werenĩrĩrē usũyari merā

pēkeremakũ, oteri yeri ũtāyerikũrogue yuriadero pũrũ, nugũrĩ marĩderosũ ĩgũsārē waāa. Irasirirā yoaweyaripeo bũremuadima. Pũrũ Marĩpũyare iridũari waja gajirā ĩgũsārē ñerō irimakũ ĩārā, mata ĩgũyare pirikōāma. ¹⁴Gajirā masaka porakũri yeba irirosũ āārĩma. Marĩpũya werenĩrĩrē pēkererā, oteri yeri porakũrogue yuriadero pũrũ, pora gapũ puritarimũrĩa, wējēderosũ, i ũmũmarē bũro gũñarĩkuma. Irasirirā wārĩ oparire gũñataria, ĩgũsā gāāmerō iridũasĩā, Marĩpũya werenĩrĩrē kātima. ¹⁵Gajirā masaka ōārĩ nikũ irirosũ āārĩma. Irasirirā Marĩpũya werenĩrĩrē ōārō pērā, pēduripĩma. Ōārĩ gũñarĩrē oparā, Marĩpũyare iridũarā āārĩma. Gajirā ĩgũsārē ñerō irikeremakũ, ĩgũyare piribema. Wārĩ ōārĩ dukakũdiũu irirosũ āārĩma, āriyupũ.

Jesũs siāgodiru keori merā bueadea
(Mt 5.15-16; Mr 4.21-25)

¹⁶Pũrũ gaji keori merā bueyupũ doja: —Masaka siāgodirure siāgorā, kōmesoro merā muũpĩbirikuma. Kārĩrō dokaguedere dobobirikuma. Ũmarō, wii dekogue siukuma. Irasirirā gajirā iri wiire ñajārā, siāgodiru ũjũgorore ōārō ĩā, ñajākuma. ¹⁷Āārĩpereri masaka iripoegue masĩbirideare masĩsũrokoa. Masaka ĩāberogue duripideare siāgoro āārĩrĩrōgue ĩamasĩrō irirosũ masĩsũrokoa. Yayede a irirosũ neō āārĩbirikoa.

¹⁸Irasirirā Marĩpũya werenĩrĩrē pērā, ōārō pēmasĩka! Irire ōārō pēduripĩgunorē Marĩpũ wārĩ pēmasĩrĩ sĩnemogukumi. Gajigu ōārō pēbirikeregu: “Masĩa yũ”, āri gũñami. ĩgũ irasũ āri gũñakeregu, ōārō pēmasĩbemi. ĩgũ pēmasĩadideare ēmasĩgũkumi. Irasirigũ neō pēmasĩbi dujagũkumi pama, āriyupũ Jesũs.

Jesũs pago, ĩgũ pagupũrā merā ĩgũrē ĩāgō ejadea
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹Pũrũ Jesũs pago, ĩgũ pagupũrā merā ĩgũrē ĩāgō ejayupo. Masaka wārā ĩgũ pũrogue āārĩmakũ, ejamasĩbiriyupo.

20 Irasirigu sugu irogue aarígú Jesúre wereyupɔ:

—Μπο, μη pagupūrā merā mūrē iāduarā, masaka pɔrɔpɔgue níama, ārīyupɔ.

²¹ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús asū ārī yɔyɔyupɔ:

—Marīpɔya wereníríre òārō péduripírā, Īgūyare òārō iritɔyarā, yɔpɔ, yɔ pagupūrā irirosū aārīma, ārīyupɔ.

Jesús mirū, makūrírē toemakū iridea
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Sunu Jesús ditaru tɔrogue aarígú, Īgū buerā merā doódirugue mūrīñajāa, Īgūsārē:

—Naka, ditaru sipārēgue taribujarā! ārīyupɔ.

—Jáu, ārī, waakòañurā. ²³ Iro taribujagu, Jesús kārīñajākòyupɔ. Pɔru ditaruguere buro mirū waayuro. Doódiruguere makūrī pāñajāa, miúkòadiyuro. Buro goero waayuro Īgūsārē. ²⁴ Irasū waamakū iārā, Jesúre yobeñurā:

—Guare buegu, marī mirīmūrā yāa, ārī gaguinīñurā.

Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús yobe, mirū, makūrírē toedoreyupɔ. Īgū toedoremakū, mirū, makūrī buro waadea toedijapereakòayuro. ²⁵ Pɔru Īgū buerārē ārīyupɔ:

—¿Mūsā yare buremurī opaberi?

Īgūsā gapu gukanerā aārīsīā, iāguka, Īgūsā basi gāme sērēñañurā:

—¿Néemɔno masakū aārírī ī?

Īgū mirūrē, makūrírē toedoremakū toedijakòāa, neò tarinugābea Īgūrē, ārīñurā.

Jesús Gadaramurē wātēa ñajānerārē
béowiudea
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Pɔru Galilea nikū bokatīūrō, Gadara wāikurogue taribujañurā. ²⁷ Jesús doódirugue aārādi majānugāmakū, sugu masakū iri makāmu Īgū pɔro ejanugāyupɔ. Īgū wātēa ñajāsúdero pɔru yoakòayuro. Neò surí sāñabi, wiiguere aārībi, masāgoberī watopegue dita aarígú aarīyupɔ.

²⁸⁻²⁹ Wātī masakure wári ñeā meémejanayupɔ. Irasirirā masaka Īgūrē ñeā, Īgūya mojóřírē, guburidere kòmedari merā suanadiñurā Īgūrē biadobomurā. Īgū gapu Īgūsā suarikū, tūātanokòayupɔ. Irasirigu wātī Īgūrē masaka marīrògue waamakū irinayupɔ.

Jesús wātírē: “Wirika μη ñajādire!” ārīyupɔ. Masakū Jesúre iāgū, Īgū pɔro ñadukɔpuri merā ejamejā, buro gaguinīyupɔ:

—Jesús, ñmugasigue marā Opɔ aarīpererā nemořò turagu magū, ¿nasiribu yári μη yare? “Yare poyarikumakū iribirikòāka!” ārī, buro sērēa, ārīyupɔ.

³⁰ Jesús Īgūrē sērēñayupɔ:

—¿Néemu wāikuri μη? ārīyupɔ.

—“Legión” wāikua yu, ārī yajɔyupɔ. “Legión”, ārīrō: “wārā”, ārīduaro yāa. Wārā wātēa ñajasúdi aārīsīā, irasū wāikuyupɔ. ³¹ Wātēa masakugue ñajānerā Jesúre:

—Guare buro ukūārī gobegue waadobirikòāka! ārī sērēñurā.

³² Iro ütāugue wārā yesea āma baarā iriñurā. Īgūsārē iārā, wātēa Jesúre sērēñurā:

—Yeseague guare ñajādoreka!

—Jáu, Īgūsāguereta ñajārā waaka! ārīyupɔ. ³³ Īgū irasū ārīmakū, wātēa masakugue aārānerā wirirā, yeseague ñajāñurā. Īgūsā ñajāmakū, yesea ūma mirēbuāa, ditarugue meébia dijāa, mirī boapereakòañurā.

³⁴ Irasū waamakū iārā, yeseare korerimasā gukari merā ūmadujāa, Īgūsāya makā marārē, iri makā tɔro marādere wererā wañurā. ³⁵ Irire pérā: “¿Naasū waáyuri?” ārī, Jesús pɔro iārā wañurā. Irogue eja, wātēa béowiusúadire bokajañurā. Jesús pɔro, suríro sāñadi, òārō pémasírī merā doayupɔ. Masaka Īgūrē iārā, buro giiri merā iāñurā. ³⁶ Wātēārē béowiumakū iānerā irogue ejarārē irire wereñurā.

³⁷ Irire pérā, aarīpererā Gadara nikū marā buro gūisīā, Jesúre: “Waaka òōrē!” ārīñurā. Īgūsā waadoremakū pégu, Jesús doódirugue mūrīñajāyupɔ.

³⁸Īgū murīñajāmakū īāgū, wātēa beowiusuadi Jesúre:

—Yude mu merā waaduakoa, āri sērēadiyupu.

—Yu gapu īgūrē āriyupu:

—Yu merā waabirikōāka! ³⁹Muya wiigue goedujáaka! Āārīpereri Marīpu murē ōārī iriadeare weregu waaka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, īgūya makāgue waakōāyupu. Irogue eja, Jesús īgūrē ōārī iriadeare āārīpererā īgūya makā marārē wereyupu.

Jesús Jairo magōrē, gajigo nomeō īgūya suríro moñagōrē taudea
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰Jesús Gadara níkūgue āārīripoe wárā masaka Galilea níkūgue īgūrē yúrā iriñurā. Irasirirā, īgū taribujajamakū īārā, buro usuyari merā bokatírīñurā.

⁴¹Iripoeere sugu judío masaka nerērī wii opu Jairo wāikugu Jesús pūrogue ejayupu. Eja, Jesúya guburi pūro ñadukupuri merā ejamejāja, īgūrē: “Yaa wiigue waaka!” āri, buro sērēyupu. ⁴²Īgū magō buro sírīgō kōmorī pūrogāgue āārīyupo. Igo sugota āārīyupo. Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori opayupo. Jesús Jairoya wiigue waamakū, wárā masaka īgūrē kūñarōgā tuuyañurā.

⁴³Īgūsā watopegue sugo nomeō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo āārīyupo. Irasirigo igo opadea niyerure kúririmasārē wajari peremejākōāyupo. Īgūsā kúrīkeremakūta, igo pūrīrikuri neō taribiriyuro. ⁴⁴Jesús iro waamakū īāgō, īgū pūrupu gapu waa ejanugā, īgūya suríro yuware moñayupo. Igo moñamakūta, igo dí wiririadea tariakōāyuro.

⁴⁵Irasirigu Jesús sērēñayupu: —¿Noā yure moñārī? āriyupu. Āārīpererā: “Gua neō moñabea”, āriñurā.

Pedro, īgū merāmarā merā: —Guare buegu, ¿nasirigu irasū āri sērēñārī? Masaka wárā kūñarōgā tuuyama murē, āriñurā.

⁴⁶Jesús gapu īgūsārē āriyupu:

—Sugo nomeō moñañumo yure. Igo moñamakū, yu turari merā igo pūrīrikurire tauayo. Irire masía yu, āriyupu.

⁴⁷Īgū irasū ārimakū pégo: “Yu iriadeare masími”, āri gūña, buro güi naradari merā īgū guburi pūro ñadukupuri merā ejamejāja, āārīpererā péuro Jesúre: “Yu muya surírore moñamakūta yu pūrīrikuadea tariakōābu”, āri wereyupo. ⁴⁸Jesús igore āriyupu:

—Mu yure buremurī opāa. Irasirigo mu pūrīrikurire tausūa. Usuyari merā waaka! āriyupu.

⁴⁹Jesús irasū ārīripoe sugu masaku Jairoya wii āārādi ejayupu, Jairore weregu ejagu:

—Mu magō kōmoakōāmo. Marirē buegure garibonemobirikōāka! āriyupu.

⁵⁰Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús Jairore āsū āriyupu:

—Güibirikōāka! Buremurī opaka yure! Mu magō tarigokumo, āriyupu.

⁵¹Irasirigu Jairoya wiigue eja, gajirārē ñajadorebiriyupu. Pedrore, Juārē, īgū tīgū Santiagore, boadeo pagusāmarā ditare siiu ñajayupu. ⁵²Īgūsā ñajājaripoere āārīpererā iri wiigue āārīrā buro orerā iriñurā. Jesús āriyupu īgūsārē:

—Orebirikōāka! Majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

⁵³Īgū irasū ārimakū pérā, oreanerā gapu īgūrē burīñurā. “Igo boadeare masía gua”, āri gūñañurā. ⁵⁴Jesús gapu boadeo pūro ejanugā, igoya mojōrē ñeā, turaro merā igore āsū āriyupu:

—Majīgō, wāgānugāka!

⁵⁵Īgū irasū ārimakū, igoya yujupūrā goeyuro. Irasirigo mata wāgādoakōāyupo. Jesús igo pagusāmarārē: “Baari ejoka igore!” āriyupu. ⁵⁶Igo okamakū īārā, igo pagusāmarā gukatarīakōāñurā. Jesús igore īgū masūadeare gajirārē weredorebiriyupu.

Jesús īgū buerārē buedoregu iriudea
(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 ¹Puru Jesús īgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru

pêrebejarârê siu neô, ïgũ turarire sîyupũ: “Iri turari merâ âarîpererâ wâtêârê béowiumasîrâkoa. Pûrîrîdere taumasîrâkoa”, ârîyupũ. ²Irasirigũ ïgûsârê Marîpũ ïgûyarârê doreri kerere werecoregu, pûrîrikurâdere taudoregu âsũ ârî iriyupũ:

³—Waarâ, gajinorê neô âiabirikôaka! Musâ tuadire, ajuro, baari, niyeru, gaji surî musâ gorawayuburidere âiabirikôaka! ⁴Makâ ejarâ, musâ ejadea wiita âarikôaka! Iri makârê waarâgue iri wiire wirika! ⁵Gaji makâ marâ masaka musârê gãamebirimakũ, iri makârê diayeta tariakôaka! Irasũ tariarâ, nikûwera musâya guburîgue tuadeare mojêbéokôaka! ïgûsâ musârê gãamebiri waja Marîpũ ïgûsârê wajamoâburire masîburo, ârîrâ, irasirika! ârîyupũ Jesús.

⁶Ïgũ irasũ ârî odoadero pũrũ, waakôânurâ. Irasirirâ âarîpereri makârîgue Marîpũ masakare tauri kerere weregorenarâ, pûrîrikurâdere taugorenarâ waañurâ.

Juan masakare wâiyerimasũ boadea
(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷Iripoere Galilea nikũ marâ opũ Herodes âarîpereri Jesús iriri kerere péyupũ. Gajirâ Jesúsê masîmerâ: “Ïgũ, Juan masakare wâiyerimasũta boadigue masâdi âarikumi”, ârîñurâ. Herodes gapũ irire pégu: “¿Nasiriro irasũ waâari?” ârî, bũro gũñarikuyupũ. ⁸Gajirâ: “Elías iripoegue âarîunadi deyoakumi”, ârîñurâ. Gajirâ: “Sugũ Marîpũya kerere weredupiyudi iripoegue âarîunadi masâkumi”, ârîñurâ. ⁹Herodes gapũ âsũ ârîyupũ: “Yuta Juârê ïgũya dipurure dîtítadorebũ. ¿Niño gapũ âarîbukuri iropa wâri werenîsũgũ?” ârîyupũ. Irasirigũ Jesúsê bũro îadũadiyupũ.

Jesús cinco mil ïmarê baari ejodea
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰Jesús ïgũ buerâ buedoregu iriunerâ goedujajarâ, ïgûsâ irideare werepeokôânurâ ïgûrê. Pũrũ Jesús ïgûsârê masaka marîrôgue Betsaida

wâikuri makâ turogue siuyupũ.

¹¹Ïgûsâ iroque waarî kerere pêrâ, wârâ masaka Jesúsê tũyañurâ. Jesús ïgûsârê ôådore, Marîpũ ïgûyarârê doreri kerere wereyupũ. Pûrîrikurâ ïgûrê taudorerârê tauyupũ.

¹²Ñamika âarîmakũ, Jesús buerâ pe mojõma pere su gubu peru pêrebejarâ ïgũ pũro eja, ïgûrê ârîñurâ:

—Masakare waadoreka! Ôõ pũro âarîrî makârîma wiirigue ïgûsâ kârîrî, baari âmarâ waaburo. Ôõ marî âarîrôguere neô gajino máa, ârîñurâ.

¹³Jesús gapũ ârîyupũ:

—Musâ ïgûsârê baari sîka!

Ïgûsâ yũjũñurâ:

—Gua pá duparu su mojõma duparuta, waaidere pêrâta opâa. Mêrôgâ baari âarâ. Masaka gapũ wârâgora âarîma. Irasirirâ gua gaji baari wajarirâ waamerâ ïgûsârê ejobirikoa, ârîñurâ.

¹⁴Wârâ masaka âarîñurâ ïgûsâ merâ. Ñma ditare keomakũ, cinco mil âarîñurâ. Irasirigũ Jesús ïgũ buerârê ârîyupũ:

—Masaka âarîpererârê boje yebori cincuenta dita dukawa, ïgûsârê doadoreka! ârîyupũ. ¹⁵Irasirirâ ïgũ buerâ ïgũ ârîrôsũta âarîpererâ masakare doadoreñurâ. ¹⁶Masaka doaperemakũ, Jesús su mojõma pá duparure, pêrâ waairê âî, ïmũgasigue îamu, Marîpũre usuyari sî, irire peayupũ. Pea, ïgũ buerârê masakare gueredoregu sîyupũ. ¹⁷Irasirirâ âarîpererâ masaka irire baayapiakôânurâ. Pũrũ ïgûsâ baadũadeare Jesús buerâ pe mojõma pere su gubu peru pêrebejari puuirigora seasâ ïtudobonurâ.

Pedro Jesúsê: “Mũ Cristo âarâ”, ârî weredea

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29; Jn 6.68-69; 12.24-25)

¹⁸Gajinũ Jesús ïgũ suguta Marîpũre sêrêgũ iriyupũ. Ïgũ buerâ ïgũ merâ âarîñurâ. Irasirigũ Jesús ïgûsârê âsũ ârî sêrêñayupũ:

—Masaka yũre, ¿naásũ ârî gũñarî? ârîyupũ.

¹⁹Ïgûsâ yũjũñurâ:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārima. Gajirā: “Elfas iripoegue āārīunadi āārīmi”, gajirā: “Sugu Marīpuya kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi, masādi āārīmi”, ārima, ārīnūrā.

²⁰Irasū ārimakū, Jesús ĩgūsārē sērēñayupū:

—Musākoa yure, čnaásū ārī gūñarī? ārīyupū.

Pedro ārīyupū ĩgūrē:

—Mū, Marīpū iriudi, Cristo āārā, ārīyupū.

Jesús ĩgū boaburire weredeā

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1; Jn 12.24-25)

²¹Pedro irasū ārīrīrē pégu, Jesús ĩgū buerārē būro turaro merā: “Gajirārē ire werebirikōāka!” ārīyupū. ²²Irasū ārī odo, āsū ārīyupū doja:

—Yure āārīpererā tīgūrē būro ñerō tariro āārā. Judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāamebirisā, gajirārē yure wējēdorerākuma. ĩgūsā yure wējēadero pūgū, urenū waarō merā Marīpū yure masūgukumi, ārīyupū.

²³Pūgū āārīpererā masakare ārīyupū:

—Yure tuyaduarāno ĩgūsā iriduarire piriburo. Irasirirā yure tuyarī waja curusague pábiatú, wējēsūmurā irirosū āārīkererā, piriro marīrō yure tūyanikōāburo. ²⁴I ũmugue ĩgūsāya okari ditare maīrāno perebirī peamegue béosūrākuma. Gajirā gapū yure tuyarī waja, masaka ĩgūsārē wējēkeremakū, Marīpū pūrogue waarākuma, ĩgū merā ōārō āārīnīmūrā. ²⁵Sugu masakū i ũmumarē āārīpererī opakeregū, ĩgū boarī pūgū waaburī gapure gūñabirī waja peamegue waagá, ōārīrē neō wajatabirikumi. ²⁶Masaka yure, yaa kerere guyasīrīmakū, yude ĩgūsārē guyasīrīgukoa. Yū āārīpererā tīgū yū gosesirirī merā, Yūpū, ĩgūrē wereboerā ōārā gosesirirī merā dupaturī aarīgukoa. Irasū aarīgú, yure guyasīrīnerārē guyasīrīgukoa. ²⁷Diayeta musārē werea. Surāyeri musā ōōgue āārīrā, musā boaburī dupiyuro Marīpū ĩguyarārē doregu āārīrīrē ĩārākōa, ārīyupū Jesús.

Jesús ĩgū deyori gorawayudea

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ĩgū irasū ārādero pūgū su mojomā pere gajī mojó urenū pērēbejarinūrī waadero pūgū, Jesús ũtāū wekague Marīpūre sērēgū waagá, Pedro, Santiago, Juārē siu murīayupū. ²⁹Irogue Marīpūre sērēripoe ĩgūya diapu deyori gorawayuakōāyuro. ĩgūya surīro būro borero kūmijūrīne waayuro. ³⁰Irasū waaripoe ĩgū pūro ũma pērā deyoa, ĩgū merā weretaminīnūrā. ĩgūsā iripoegue marā Moisés, Elías āārīnūrā. ³¹ĩgūsāde gosesirirī merā deyoañūrā. Iripoegue: “ĩgūrē āsū waarokoa”, ārīderosūta Jerusalégue ĩgū boaburire Jesús merā werenīnūrā.

³²Pedrosā būro wujakukererā, kārīrō marīrō Jesús gosesiririre, ĩgū merā āārīrārē ĩānūrā. ³³Moisés, Elías Jesús pūro āārānerā waaripoe Pedro ārīyupū:

—Guare buegu, marī ōōgue āārīmakū ōatariduaá. Irasirirā ure wiigá irirāra. Mūya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirāra, ārīyupū.

ĩgū irasū ārīkereguta, ĩgū ārīrīrē neō pémasībiriupū. ³⁴ĩgū irasū ārīripoe su yebo ĩmikāyebo túbiayuro ĩgūsārē. Iri ĩgūsārē túbiamakū, būro gūñūrā.

³⁵Marīpū ĩmikāyebo poekague āsū ārī werenīmakū péñūrā:

—Īi yū magū, yū beyedi āārīmi. ĩgūrē ōārō péka! ārīyupū.

³⁶Marīpū wereniadero pūgū, Jesús ditare ĩānūrā. Pedrosā gapū Jesús i nikūgue āārīrīnūrīrē neō sugu masakure ĩgūsā ĩādeare werebirīnūrā.

Jesús sugu majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷Gajinū gapū ĩgūsā ũtāūgue āārānerā dijijadero pūgū, wārā masaka Jesúre bokatīrīñūrā. ³⁸Sugu masakū ĩgūsā watopegue āārīgú turaro merā ārīyupū:

—Guare buegu, yū murē būro sērēa. Yū magū suguta āārīgūrē bopoñarī merā ĩāka! ³⁹Wātī ĩgūrē ñeā, gūñaña marīrō gaguinī, naradamakū irinami. Irasirigū

majīgū īgūya disigūe sūmu wirisūnami. Wātī īgārē būro ñerō tarimakū irinami. Īgūrē neō piriduabemi. ⁴⁰Mu buerārē wātīrē būro béowiudoreadabu. Īgūsā neō bokatībūbirama, āriyupū.

⁴¹Jesús yajuyupū:

—Musā dapagora marā, yure būremurī opamerā, diayemarē neō pémasīmerā āārā. ¿Noōpa yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noōpa yoaripoe musā yure būremubirire gūñaturagūkuri? āriyupū. Irasū āri odo, wātī ñajāsūdi pagure:

—Mu magūrē ārika! āriyupū.

⁴²Majīgū Jesús pūro waa ejanūgāmakū, wātī īgārē yebague tūmeépikōāyupū. Īgūrē dupaturi būro naradamakū iriyupū. Jesús gapū wātīrē: “Majīgūrē wirika!” āri, tauyupū. Irasiri odo, īgūrē pagure waiyupū. ⁴³Masaka āārīpererā Marīpu wāri turari merā iririre īārā, iāgukakōāñurā.

Jesús dupaturi īgū boaburire weredea
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Īgūsā āārīpererā Jesús iriadeare: “Ōātaria”, āri gūñaripoeta Jesús īgū buerārē āriyupū:

⁴⁴—Yu musārē wererire oārō pēduripika! Kātībirikōāka! Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajirāguere wiarākuma, āriyupū.

⁴⁵Īgūsā gapū īgū irasū āriřirē oārō pémasībiriñurā. Marīpu īgūsārē irire pémasīmakū iribiriyupū dapa. Irasirirā Jesúre gūirā: “¿Naāsū āriđuagu iriari, mu irasū āriřigū?” āri sērēñabiriñurā.

Jesús sugu gajirā nemorō
āārīgúyamarē weredea
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37; Jn 13.20)

⁴⁶Pūru īgū buerā āsū āri guaseonugāñurā: “Marī watopere, ¿noā marī āārīpererā nemorō āārīřirē?” āriñurā. ⁴⁷Jesús īgūsā gūñarīrē iāmasīkōāyupū. Irasirigū sugū majīgūrē īgū pūro āiñú, āriyupū:

⁴⁸—Sugū yaagure, ĩ majīgū irirosū āārīgūrē oārō bokatīrīñeāgū, yudere bokatīrīñeāmi. Yure oārō bokatīrīñeāgū, yure iriuidere bokatīrīñeāmi. Sugū

musā watopemū: “Gajirā nemorō āārībea”, āri gūñagū, gajirā nemorō āārīmi, āriyupū.

Jesús: “Marīrē iāturibi, marī merāmū
āārīmi”, āri weredea
(Mr 9.38-40)

⁴⁹Pūru Juan Jesúre āriyupū:

—Guare buegu, sugū masakū mu wāi merā wātēārē: “Wirika musā ñajādire!” āri béowiumakū iābu. Īgū, marī merāmū āārībirimakū iārā, īgūrē: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārābū, āriyupū.

⁵⁰Jesús gapū āriyupū:

—Kāmutabirikōāka īgūrē! Sugū marīrē iāturibi, marī merāmūta āārīmi, āriyupū.

Jesús Santiagore, Juārē weredea

⁵¹Pūru Jesús ūmugasigūe mūriaburi dupiyuro ejawāgāriripoe: “Jerusalégue waagura”, āriyupū. ⁵²Īgū waaburi dupiyuro gajirārē Samaria nikūgue āārīřirī makāgue īgū kārīburore āmayudoregu iriyupū.

⁵³Samaria marā gapū judío masaka merā gāmesūribirisiā, Jesús Jerusalégue waaburire pērā, īgūrē bokatīrīñeāduabiriñurā. ⁵⁴Jesús buerā Santiago, Juan Samaria marā īgūrē bokatīrīñeāduabirimakū iārā, āsū āriñurā:

—Gua Opū, ¿iripoeque Elías Marīpūya kerere weredupiyudi iriderosū, ūmugasima peamerē diju, īgūsārē wējédoremakū gāamekuri? āriñurā.

⁵⁵Īgūsā irasū ārimakū pé, Jesús īgūsārē gāmenugā, iā, āriyupū:

—Irasū āriřirikōāka! Musārē irasū werenímakū irigure masībea. Musā werenířirī Ōāgū deyomarīgū wereri āārībea. ⁵⁶Yu āārīpererā tīgū masakare béogu aaribiribū. Īgūsārē taugu aarīgū iribū, āriyupū. Irasū āri odo, gajī makāgue waakōāyupū doja.

Gajirā Jesúre: “Murē tuyaduakoa”,
ārīdea
(Mt 8.19-22)

⁵⁷Īgūsā maague waamakū, sugū masakū īgūsā pūro eja, Jesúre āriyupū:

—Yn Opn, mñ noó waaró murē tɔyagura, āriyupn.

⁵⁸ Jesús igūrē yɔjɔyupn:

—Makānū marā diayéa igūsā kāriri toreri opama. Mirāde igūsā kāriri opama. Yn āaripererā tīgū gapu kāriri opabea, āriyupn.

⁵⁹ Pɔru Jesús gajigure āriyupn:

—Nāka, yn merā!

Īgū gapu yɔjɔyupn:

—Yn Opn, yun boamakū igūrē yáa odo, murē tɔyagura, āriyupn.

⁶⁰ Jesús igūrē yɔjɔyupn:

—Ynre bñremumerā, boanerā irirosū āārírāta boanerārē yáburo. Mñ gapu Marīpu igūyarārē doreri kerere weregu aarika! āriyupn.

⁶¹ Gajigu Jesúre āriyupn:

—Yn Opn, murē tɔyagura. Yn murē tɔyaburi dupiyuro yaa wii marārē seretugu waadnako dapa, āriyupn.

⁶² Jesús igūrē āriyupn:

—Sugu masakū moānɔgāgū waadi, moādnabi gāmenɔgādújāgu, moābirikumi. Marīpu dorerire iritɔyanɔgāgū, igū gāamerirē piribi, gāmenɔgādújāgu irirosū āārīkumi. Irasirigu Marīpuware oārō iritɔyabirikumi, āriyupn.

Jesús setenta y dos igū buerārē iriudea

10 ¹Pɔru marī Opn Jesús gajirā setenta y dos ūmarē beye, pērā dita dukawa, igūsārē āārīpereri igū waaburi makārīguere ²āsū āri iriuyupn:

—Wārā masaka Marīpuware neō pémerā, poeque oteri duka bñribejadea irirosū āārīma. Igūsārē Marīpuware weremurā gapu, iri poere moārīmasā irirosū mérāgā āārīma. Irasirirā marī Opnre: “Gajirā mɔyare weremurārē iriuka!” āri sērēka! ³Mūsāde Marīpuware wererā waaka! Oveja majīrārē makānū marā diayéa watopegue irirosū yn mūsārē ñerā āārīrōguere iriua, Marīpuware weredoregu. ⁴Mūsāya ajuri, niyeru āābirikōāka! Gubu suri, mūsā sānarī merā dita waaka! Maague masakare bokajarā, oādore yoarīpoe weretamunībirikōāka!

⁵Su wiino ñajārā, iri wii marārē:

“Marīpu mūsārē siñajārī siburo”, āri oādorepurorika! ⁶Iri wii marā Marīpu siñajārī sirīre opaduarā mūsārē oārō bokatīrīñeārā, Marīpu siñajārī sirī merā oārō āārīrikurākuma. Mūsārē gāamemerā, i siñajārī merā āārībirikuma. ⁷Mūsā ejadea wiita dujaka! Iri wii marā mūsārē ejorire baa, iirīka! Sugu moārīmasū igū moārī waja keoro wajatakumi. Mūsā Marīpuware buerā, moārīmasā irirosū āārā. Mūsārē iri wii marā ejori, mūsā igūsārē

Marīpuware bueri waja āārā. Irasirirā gaji wiirigue āārīgorenabirikōāka! ⁸Mūsā su makāgue ejarā, iro marā mūsārē oārō bokatīrīñeā, igūsā baari ejomakū, oārō baaka! ⁹Iri makā marā pūrīrikurārē tauka! Āsū āri wereka: “Mérō dɔyāa, Marīpu doreri mūsā pɔroque aariburo”, ārīka!

¹⁰Gaji makāgue mūsā ejamakū, iro marā mūsārē bokatīrīñeābirimakū, wiriwāgārā, āsū ārīka igūsārē: ¹¹“Mūsāya makāma nikūwera guaya guburire tuadeare mojēbéoa. Mūsā guare gāamebiri waja Marīpu mūsārē wajamoāburire masīmakū irirā, irasū yāa. Ire oārō pémasika! Mūsā guare gāamebirikeremakū, mérō dɔyāa, Marīpu doreri aariburo”, ārīka igūsārē!

¹²Mūsārē werea. Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, mūsārē gāamebirinerārē Sodoma marārē wajamoārō nemorō wajamoāgukumi, āriyupn Jesús.

Jesús makārī marārē igūsā igūrē
bñremubirire weredea
(Mt 11.20-24)

¹³Pɔru Jesús gaji makārī marārē āsū āriyupn:

—Mūsā Corazín marā, Betsaida marāde ñerō tarirāko. Iripoeque marā Tiro, Sidón marā, mūsā iūrō Marīpu igū turari merā iri imurōsū iri imumakū iārā, igūsā ñerō irideare piribonerā āārīmā. Igūsā ñerō irideare buro bñjawerere imurā, bñjawereri surī sāna, nitikuroque doabonerā āārīmā.

Īgūsā ñerō irideare piri, ðārī gapure iribonerā āārīmá. Musā gapu Marīpu turari merā iri ĩmurĩrē ĩakererā, musā ñerō iririre neō piribea. ¹⁴Irasirigu musārē werea. Marīpu ĩgū āārĩpererā ñerārē wajamoārĩnu ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō musārē wajamoāgukumi. ¹⁵Musā Capernaum marā: “Ūmugasigue murĩārākoa”, ārī gūñadāa. Iroguere neō waabirikoa. Boanerā āārĩrōgue beōdijusūrākoa, āriyupū.

¹⁶Irasū ārī odo, ĩgū buerārē āriyupū:
—Musā wererire pēduripĩrāno yu wereridere pēduripĩma. Musārē gāāmemerāno yudere gāāmebema. Yure gāāmemerāno yure iriuididere gāāmebema, āriyupū.

Jesús setenta y dos iriunerā goodea

¹⁷Puru Jesús setenta y dos iriunerā buro usuyari merā goejañurā:

—Gua Opū, wātēārē mu dorero merā, mu wāi merā gua beowiumakū, ðārō yujua, ārĩñurā.

¹⁸Jesús āriyupū ĩgūsārē:

—Bupu miārō irirosū wātēa opu Satanás ũmugasigue āārādi, yurimadijarimakū ĩabu. ¹⁹Ōārō péka! Yu musārē turari sibu, āñarē, korebabare kurapeo, āārĩpereri wātĩ turaridere neō ñerō irisūrō marĩrō tarinugāburo, ārĩgū. ²⁰Musā wātēārē wiridoremakū ĩgūsā ðārō yujudeare usuyabirikōāka! Musā Marīpuyarā āārĩmakū, ũmugasigue musā wāi gojatúsūdero āārĩbú. Iri gapure usuyaka! āriyupū.

Jesús ĩgū Pagure usuyari sīdea

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹Īgū irasū ārĩri坡e Ōāgū deyomarĩgū Jesúre buro usuyamakū iriyupū.

Irasirigu Jesús ĩgū Pagure āsū āriyupū:

—Au, yu murē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sía. Mu ũmugasí marā, ĩ nikū marā Opū āārā. Irasirigu: “Masĩtarinugārā, āārĩpererire pēmasīa”, ārī gūñarārē muyare masĩmakū iribea. Majĩrā irirosū murē buremurā gapure muyare masĩmakū yāa. Au, irasūta āārā.

Mu gāāmederosūta usuyari merā irasū yāa, āriyupū.

²²Puru masakare āriyupū:

—Yupu yure āārĩpereri irimasĩrĩrē sĩmĩ. Neō sugu masaku yu āārĩrikurire masĩbemi. Yupu dita masĩmĩ. Neō sugu masaku Yupu āārĩrikurire masĩbemi. Yu dita masía. Yu ĩgūrē masĩdorerāde ĩgūrē masĩma, āriyupū.

²³Irasū ārī odo, ĩgū buerārē ĩā, ĩgūsā ditare āsū āriyupū:

—Musāya koye merā yure ĩāa.

Irasirirā usuyāa. ²⁴Musārē werea.

Wārā iripoeue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā, irasū āārĩmakū oparā iripoeue āārĩnerā musā dapagora ĩārĩrē ĩāduanerā āārādima. Irire ĩāduakererā, ĩābirinerā āārĩmá. Musā dapagora pērire pēduakererā, pēbirinerā āārĩmá, āriyupū.

Jesús ðāgū Samariamū

keori merā weredea

²⁵Puru sugu Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujubirimakū iridnagu wāgānugā, ĩgūrē āsū ārī sērēñayupu:

—Buegu, ĩñeonorē yure iriro gāāmerĩ, ũmugasigue perebiri okari opabu? āriyupū.

²⁶Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—ĪNaásū ārī gojasūyuri, Moisés gojadea pūgue? Mu irire buegu, ĩnaásū péñarĩ? āriyupū.

²⁷Moisés gojadeare buerimasū ĩgūrē yujuyupu:

—Āsū ārī gojasūdero āārĩbú: “Marīpu mu Opure buro maĩka! Muya yujupūrā merā, mu āārĩrikurĩ merā, mu turari, āārĩpereri muya gūñarĩ merā ĩgūrē maĩka! Mu basi maĩrōsūta mu puro āārĩrādere maĩka!” ārī gojasūdero āārĩbú, āriyupū.

²⁸Irire pégu, Jesús ĩgūrē āriyupū:

—Diyeta yujua mu. Irire irigu, ũmugasigue perebiri okarire opagūkoa, āriyupū.

²⁹Moisés gojadeare buerimasū gapu masaka ĩgūrē: “Ōāgū āārĩmĩ”, ārī gūñamakū gāāmegū, Jesúre sērēñayupu doja:

—¿Noá aárírí, yu puro aárírá? áriyupũ.

³⁰Ígũ irasũ árimakũ pégu, Jesús keori merã wereyupũ Ígũrẽ:

—Sugũ masakũ Jerusalégue aãrãdi Jericó waarí maague buáakumi. Ígũ irogue buáamakũ, yajarimasã Ígũrẽ bokatírí, ñeã, Ígũ opadea aãrípererire êmapeo, Ígũya surídere túwea, aĩ, Ígũrẽ buró pá, kãmitú, waakõákuma. ³¹Ígũsã irasũ iriadero purũ, sugũ paí iri maaré waakumi. Ígũrẽ iákeregu, yoarogue iátariakõákumi. ³²Ígũ purũ, gajigũ Levíya bumũ iri maaré waakumi. Ígũde Ígũrẽ iákeregu, yoarogue iátariakõákumi. ³³Purũ sugũ Samariamũ iri maaré waakumi. Ígũrẽ iáboka, buró bopoñarí merã Ígũrẽ iákumi. ³⁴Irasirigũ Ígũ puro waa ejanugã, Ígũya kãmirẽ uye, igui deko pãmude merã pípeo, surí gasiri merã õmakumi. Õma odo, Ígũyagu burro wekague aĩpeo, Ígũrẽ aãkõákumi. Aĩa, su wii naarímasã kãrírí wiigüe eja, irogue Ígũrẽ korekumi dapa. ³⁵Gajinũ garũ Ígũya niyeru penũ moã wajataropa iri wii opure síkumi. “Õãrõ koreka ñirẽ!” árikumi. “Dupaturi aarigú, murẽ wajarinemogura ñirẽ koreri waja”, árikumi, áriyupũ Jesús. ³⁶Irire were odo, Moisés gojadeare buerimasurẽ sērẽñayupũ:

—¿Naású gũñarí mu irire pégu? ¿Niĩno garũ ñisã urerã watopemũ yajarimasã pádire Ígũ puro aãrígũrẽ irirosú õãrõ iriyuri? áriyupũ.

³⁷Moisés gojadeare buerimasũ yujyupũ:

—Ígũrẽ bopoñarí merã iã iritamudi garũ, áriyupũ.

Ígũ irasũ árimakũ, Jesús Ígũrẽ áriyupũ:

—Mude ñi bopoñarí merã iãdi iriderosũta gajirãrẽ irigu waaka! áriyupũ.

Jesús Marta, Maríaya wiigüe ejadea

³⁸Purũ Jesús Ígũ buerã merã waa, su makãgüe ejayupũ. Iri makãguere sugo Marta wãikugo Ígũrẽ bokatíríñeã, igoya wiigüe ñajãdoreyupo. ³⁹Jesús iri wiigüe ñajãjamakũ, Marta pagũmo Maríya

wãikugo Ígũya guburi puro eja doayupo Ígũ wereníríre péduago. ⁴⁰Marta garũ aãrípererire igo moãrírẽ buró gũñarikuyupo. Irasirigo igo pagũmo Jesúsya guburi puro doamakũ iãgõ, Ígũ puro waa, Ígũrẽ áriyupo:

—Gua Opũ, yu sugota aãrípererire moãgõ irikõãdáa. ¿Mu iãberi, yu pagũmo yure neõ iritamubirimakũ? Iгоре iritamudoreka yure! áriyupo.

⁴¹Igo irasũ árimakũ pégu, Jesús yujyupũ:

—Marta, mu wári gajino moãrírẽ gũñarikua. ⁴²Su wãirẽta iriro gãamea marírẽ. Maríya i õãrírẽ beyemo. Irasirirã, yu wereníríre igo péduamakũ, gajirã neõ igore irire pirimakũ iribirikuma, áriyupũ.

Jesús Marípũre sērērírẽ buedea

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 ¹Sunũ Jesús gajirogue Marípũre sērẽgũ iriyupũ. Ígũ sērẽ odomakũ, sugũ Ígũ buegu áriyupũ Ígũrẽ: —Gua Opũ, Juan masakare wãiyerimasũ Ígũ buerãrẽ Marípũre sērērírẽ buederosũ guadere bueka! áriyupũ.

²Jesús Ígũsãrẽ áriyupũ:

—Marípũre sērẽrã, ãsũ árika:

“Guaũ ãmugasigüe aãrígú,

aãrípererã murẽ goepeyari merã buremuburo. Mu aãrípererãrẽ doreri aariburo. Ñmugasigüe marã mu gããmerõ irirosũta i nikũ marãde iriburo.

³Ñmurikũ guare baari síka!

⁴Gajirã guare ñerõ irideare gua kãtirosũta mude gua ñerõ irideare kãtika! Gua ñerõ iridũamakũ kãmutaka!

Ñegũ guare ñerí árimẽsãrírẽ tau kãmutaka!” árika Marípũre sērẽrã! áriyupũ Jesús.

⁵Irasũ ári odo, keori merã wereyupũ Ígũsãrẽ:

—Yu ire weremakũ pérã, ¿naású gũñarí musã? Ñami deko aãrimakũ, sugũ masakũ Ígũ merãmuya wiigüe waa, Ígũrẽ ãsũ ári sērẽkumi: “Yu

merāmū, ʔreru pá duparu sika yure!
⁶Gajigū yū merāmū yaa wiigūe naagū ejáami. Yū ʔgūrē gajino mērō ejorino neorō opabirakubū. Irasirigū murē sērēgū arabū”, árikumi. ⁷ʔgū irasū árimakū pékeregū, wii poekague áarígú gapū ášū ári yujukumi: “Yūre garibobirikōáka! Makāpurore óarō biakōásiabū. Yū pūrā yū merā kārīrague yáma. Wāgānūgā, murē sígū waasubirikoá”, árikumi ʔgūrē. ⁸Ire musārē werea. ʔgū merāmū áarikeremakū, ʔgūrē síbirikumi. Síbirikeregū, ʔgūrē piriro marīrō sērēmakū ʔā, ʔgūrē: “Garibonemobirikōáburo”, árigū, áarīpereri ʔgū gāamerīrē sikōákumi pama. ⁹Irasirigū musārē werea. Marīpūre sērēka! Musā sērēmakū, sígukumi. Óarīrē ámará, bokarákoa. Wiigūe nājādūarā oemakū, Marīpū makāpuro tūpā nājādoregū irirosū musā sērērīrē pégukumi. ¹⁰ʔgūrē sērērānorē sígukumi. Ámaráno bokarákuma. Wiigūe nājādūarā oerā irirosū ʔgūrē sērēmakū ʔāgū, ʔgūsārē nājādoregū irirosū ʔgūsā sērērīrē óarō pégukumi. ¹¹Musā pūrā páré sērēmakū, ʔtāyere síbirikoa. Waaf sērēmakūdere ánarē síbirikoa. ¹²Ágābo diu sērēmakū, korebabare síbirikoa. ¹³Nerā áarīkererā, musā pūrārē óarīrē símasía. Marīpū ʔmugasigūe áarígú gapū musā nemorō óarīrē símasími. Irasirigū Óāgū deyomarīgūrē sígukumi ʔgūrē sērērārē, áriyupū Jesús.

Jesúre: “Wátī turari opami”, ári werewuadea

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴Puru Jesús wátī masakure werenímasíbirimakū irigūre béowiugū iriyupū. Wátīrē béowiumakū, wereníbiradi wereníakōáyupū. Masaka, ʔgū irasirimakū ʔārā, ʔāgukakōānūrā.

¹⁵Gajirā gapū Jesúre ášū ári werewuānūrā:

—ʔi wātēa opu Beelzebú turaro merā wātēārē béowiumi, áriñūrā.

¹⁶Gajirāde ʔgūrē:

—Mū diayeta turari opagu, iri turari merā gajino ʔmugasimarē iri ʔmuka!

áriñūrā. ¹⁷Jesús gapū ʔgūsā gūñarīrē masísíā, ášū áriyupū:

—Su nikū marā ʔgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōákuma. Su wii marā ʔgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōákuma. ¹⁸Musā yūre: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, ári werewuáa. Yure ʔgū turari merā wātēārē béowiuodoregū, ʔgū basi ʔgūyarārē béobukumi. Irasirirā ʔgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōábukuma. ¹⁹Iri irasū árimakū, musā buerire tūyarā gapū wātēārē béowiuurā, ʔnoā turari merā béowiuukuri? Musā ʔgūsārē: “Marīpū turari merā wātēārē béowiuma”, ára. Irasiriro musā yūre werewuári diaye áarībea. ²⁰Yū gapū Marīpū turari merā wātēārē béowiumakū, Marīpū doreri musā pūroguere ejasiáa, ári masísíā.

²¹Sugū wii opu turagu áarīpereri mojókugū, ʔgūya wiimarē óarō koremasíkumi. Gajirā ʔgū oparire ʔmamasíbirikuma. ²²“I mojókusíā, yaa wiire óarō koremasía”, ári gūñakeremakū, gajigū ʔgū nemorō turagu gapū ʔgūrē tarinūgā, áarīpereri ʔgū mojókurire ʔmagukumi. Irasirigū ʔgū oparire áiṕeo, ʔgū merāmarārē gueregukumi. ²³Yūre gāamemerā, yure ʔaturirā áaríma. Masakare yūre siiu neótamumerā, ʔgūsārē waasirimakū irirā áaríma, áriyupū.

Jesús, wátī dupaturi masakūguere nājārīmarē weredea

(Mt 12.43-45)

²⁴Irasū ári odo, gajī keori merā ʔgūsārē weryepū doja:

—Wátī masakūguere áarādi wiri, purū deko marīrōgue ʔgū síñājāburore ámagorenagū waakumi. Irore bokabi, ášū ári gūñakumi: “Yū wiridi, yaa wii irirosū áarímí. Dupaturi yū wiridiguereta goeñājāgūra doja”, ári gūñakumi. ²⁵Irasirigū ʔgūguere dupaturi goeñājāgū, gajino marīrī wii, óarō ámu, ooaweadea wiire irirosū bokajakumi. ²⁶Irasirigū gajirā wātēa su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā ʔgū nemorō

ñerārē siiu, ìgūsā āārìpererā merā masakuḡuere āārìnkōākumi. Irasirìḡu masaku ìḡū dupiyuro āārìrikudero nemorō ñerō āārìkumi, āriyupū Jesús.

Jesús diayema usuyarimarē werede

²⁷ Jesús irire wereripoe sugo nomeō masaka watopegue āārìḡō gaguiníyupo: —Mūrē pūrāku masūdeo usuyatarikumō, āriyupo Jesúre.

²⁸ Jesús gapū ìgore āriyupū: —Marìpūya werenìrìrē pérā, ìḡū dorerire irirā gapū òārō usuyārākuma, āriyupū.

Masaka ñerā Jesúre Marìpū turari merā iri imudoredea
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Pūru Jesús ìḡū pūro masaka wārā nerēwāḡārìripoe āsū ārì wereyupū ìḡūsārē:

—Dapagora marā masaka ñetarirā āārìma. Yūre Marìpū turari merā gajino iri imudorekeremakū, Marìpūya kerere weredupiyudi Jonás irideade ditare wereḡura. ³⁰ Iripoegue Marìpū Jonárē Nínive wāikuri makā marārē weredorederosū yūre āārìpererā tíḡūrē dapagora marā masakare weredoremi. ³¹ Marìpū āārìpererā ñerārē wajamoārìnu ejamakū, sugo iripoegue mo Sabá nikū marā opo musā dapagora marārē: “Ñegorabu”, ārìḡokumo. Yoaromogue āārìkerego, òḡue ì nikūgue aarideō āārìmō, marì ñekūsāmarā opu Salomón wārì masìrì merā wererire pégo aarìḡō. Dapagora yū Salomón nemorō masìḡū òḡue musā merā āārìkeremakū, musā gapū yū wererire péduabea. ³² Iripoegue Nínive marā Jonás Marìpūya kerere weremakū pérā, ìḡūsā ñerō irideare bujawere, ìḡūsā ḡūnarìrē gorawayunerā āārìmā. Dapagora yū Jonás nemorō masìḡū òḡue musā merā āārā. Yū Marìpūya kerere werekeremakū, musā ñerō iririkurire bujawerebea. Irasirirā, Marìpū āārìpererā ñerārē wajamoārìnu ejamakū, Nínive marā musā dapagora marārē: “Ñegorabu”, ārìrākuma, āriyupū.

Jesús masakaya koye sīāḡodiru irirosū āārìrìrē buedea
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Irasū ārì odo, gajì keori merā wereyupū:

—Masaka sīāḡodirure sīāḡorā, deyomarìrògue duúbirikuma. Dupa kūma dokaguedere píbirikumā. Sīāgo, wii dekogue siukuma, gajirā iri wiire ñajārā iri sīāḡodiru boyorore òārō ìā ñajāburo, ārìrā. ³⁴ Musāya koye musāya ḡūnarìḡuere sīāḡodiru irirosū āārā. Musā òārì koye oparā irirosū āārìmakū, musāya ḡūnarìḡuere òārō sīāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marìpūyare masīa. Musā ñerì koye oparā irirosū āārìmakū, musā ḡūnarìḡuere naìtīārō irirosū āārā. Marìpūyare masìbea. ³⁵ Irasirirā pémasīka, musāya ḡūnarìḡuere sīāgorì, naìtīārì waabirikōāburo, ārìrā! ³⁶ Musāya ḡūnarìḡuere sīāgorì, naìtīārō marìrō irirosū āārìmakū, āārìpereri Marìpūyare pémasìrākoa. Irasirirā sīāgorì boyorogue ìārōsū òārō pémasìrì merā ìḡūyare irituyārākoa, āriyupū Jesús.

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē ìḡūsā ñerō iririre werede

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesús irasū ārì odoadero pūru, sugū fariseo bumū ìḡūya wiigūe baadoreḡu siiuayupū ìḡūrē. Irasirìḡu Jesús ìḡū merā waa, ìḡūya wiigūe ñajāa, eja doayupū ìḡū merā baabu. ³⁸ Fariseo bumū gapū judío masaka irinìrōsū Jesús baaburi dupiyuro ìḡū moḡkoebirimakū ìāḡū, ìāḡukakōāyupū. ³⁹ ìḡū ìāḡukamakū ìāḡū, marì Opū Jesús ìḡūrē āriyupū:

—Musā fariseo bumarā masaka ìūrògue dita òārō irirā, soropa weka gapū dita òārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā gajirāyare yajaduarā, ñerì ditare iriduarā āārìsìā, iripa poekague ḡurari uturìro irirosū āārā. ⁴⁰ Irasirirā neō pémasìbea. Marìpū, marìya dupure irìḡu, marì ḡūnarìdere iridì āārìmì. Ìirire pémasìberi musā? ⁴¹ Musā

oparire gajirārē sirā, òārō gūnarī merā sika! Irasirirā soropa poeka garpudere koeadepa irirosū āarīrākoa.

⁴²Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā oteri matārīgā: menta, ruda wāikuri baari morērīnorē, āārīpereri oteridari dukakurinogādere sea neeō, keoro dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpuya wiigue āia: “Īgūrē yu sirī āārā”, āri, irogue pīkoa, Īgū dorere irimurā. Irasirikererā, gajirārē diayema iririre iribe. Marīpue maibe. Irasirirā musā oterire Īgūrē sīduuro marīrō diayemadere irika! Marīpue maīrī merā buremuka!

⁴³Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā nerērī wiiriguere nerērā, òārī doarigue dita doaduāa. Makā dekogue masakare musārē gopeyari merā bokatīrī òādozemakū gāāmea.

⁴⁴Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde buro ñerō tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Irasirirā masaka iri goberi āārīrō weka tāpitarīarā, iri goberi poekague āārīrīrē masīberosū musā ñerō oparire masībema, āriyupu Jesús.

⁴⁵Īgū irasū ārimakū pēgu, sugu Moisés gojadeare buerimasū āriyupu Īgūrē:

—Buegu, mu fariseo bumarārē irasū āriġū, guadere āri turigu yāa, āriyupu.

⁴⁶Jesús gapu Īgūrē āsū āriyupu:

—Musāde, Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā gajirārē: “Āsū irika!” āri, dorerā, Īgūsārē gajino buro nukūrī kōātārīrā irirosū āārīmakū yāa. Irasirirā iri dorere bokatīubema. Īgūsā musā dorere bokatīubirikeremakū, Īgūsārē neō iritamubea iri dorere iriburo, ārīrā.

⁴⁷Irasirirā musā buro ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā masāgoberi weka weanūdeare musā āmua. Īgūsārēta musā ñekūsāmarā wējēnerā āārīmā. ⁴⁸Īgūsā irasū wējēdero purugue, dapagora musā Īgūsā iripoegue irideare iriwekabejakōāa, Īgūsā wējēnerāya masāgoberi weka weanūdeare āmurā. Irasirirā musā Īgūsā

wējēdeare: “Ñegorabu”, āri gūnabea. Musā ñekūsāmarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē gāāmebiriderosū musāde yure gāāmebea.

⁴⁹Irasirigū iripoegue Marīpu Īgū masirī merā āsū ārīdi āārīmī: “Yaa kerere weredupiyurimasārē, yaare buerimasādere iriugura. Irire buemakū iā, surāyerire masaka wējērākuma. Gajirārē ñerō iriduarā, noō Īgūsā waarō tuyagorenarākuma”, ārīdi āārīmī Marīpu. ⁵⁰⁻⁵¹Marīpu i ūmurē iriadero puru, Abere Īgū tīgū wējēdi āārīmī. Puru Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmā. Puru Zacarīadere Marīpuya wiima soepeoro Marīpu āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmā. Irasirigū Marīpu āārīpererārē Īgūsā wējēdea waja dapagora marārē wajamoāgukumi.

⁵²Musā Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā Marīpuyare masikererā, musā basi irire iridubaea. Irasirirā gajirārē irire masīduarārē masībīrimakū yāa, āriyupu Jesús.

⁵³Īgū irasū ārādero puru, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde Īgū merā guatariakōāñurā. Irasirirā buro Īgūrē werewua, wāri Īgūrē sērēñanugāñurā. ⁵⁴Īgū diaye yujubīrimakū pērā, Īgūrē weresāduarā, irasirīñurā.

Jesús fariseo bumarā irikatorire weredea

12 ¹Īgūsā irasiriripoe Jesús puru masaka wārā nerēñurā. Īgūsā wārā āārīsīā, gāme kuratīānokōāñurā. Jesús Īgū buerārē āsū āri werenugāyupu:

—Fariseo bumarā irikatorire òārō pēmasīka! Īgūsā irikatorī pā wemasārī morērī irirosū āārā. ²Āārīpereri gajirā iāberogue irideare, durirogue irideadere purugue masīsūrokoa. ³Musā naitārōgue irirosū gajirā pēberogue werenídeare boyorogue irirosū Marīpu Īgūsārē pēmakū irigukumi. Musā wii poekague yayero werenídeadere makā dekogue gaguinfrōsū gajirārē òārō pēmakū irigukumi.

Jesús: “¿Noarē güiri merā buremurō gāamerī?” āri weredea

(Mt 10.26-31)

⁴Musārē yu merāmarārē werea. Musārē wējērā, musāya dɔpu ditare boamakū irirākuma. Pɔɔguere musārē neō ñerō irinemobirikuma. Irasirirā musārē wējēduarārē güibirikōaka! ⁵Yu musā goepeyari merā güibure weregɔra. Marīpu gapɔre güiri merā buremuka! Masakare ĩgūsā okarire emamasīmi. ĩgū emadero pɔru, ĩgūsārē perebiri peamegue béomasīmi. Irasirirā ĩgū gapɔre güiri merā buremuka!

⁶Masaka su mojomarā mirā wajarirā, pe niyeru koegā, mérōgā wajakuri koerigārē sīkuma. ĩgūsā mérōgā wajakukeremakū, Marīpu gapɔre ĩgūsārē òārō koremi. Neō sugure kätibemi.

⁷Marīpu āārīpereri musā āārīrikurire masīgū, musāya poarire: “Irikū āārā”, āri masīpeokōāmi. Irasirirā güibirikōaka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigū Marīpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

Jesús: “Masakare yure buremurirē wereka!” āridea

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸Musārē werea. Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, āri weremakū, yu āārīpererā tīgūde Marīpɔre wereboerā péuro: “Yaagu āārīmi ī”, āri weregukoa. ⁹Sugu yure masīkeregu, masaka péuro: “ĩgūrē masībea”, āri weremakū, yu āārīpererā tīgūde Marīpɔre wereboerā péuro: “Yude ĩgūrē masībea”, āri weregukoa.

¹⁰Sugu yure āārīpererā tīgūrē ñerō āri werenímakū, Marīpu kätimasīmi. Ōāgū deyomarīgū gapɔre ñerō āri werenímakū, neō kätibirikumi.

¹¹Masaka musārē ĩgūsā nerērī wiiri oparā pɔroque, weresārīrē beyerimasā pɔroque, o makārī marārē dorerā pɔroque musārē ĩgūsā weresāmurā āimākū: “¿Naásū yujurākuri, o naásū ārirākuri ĩgūsārē?” āri, buro güñarikubirikōaka! ¹²ĩgūsā musārē

sērēñamakūta, Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā ĩgūsārē wererākua, āriyupu Jesús.

Jesús: “Wári doebiri oparārē goeoráa”, āri weredea

¹³Pɔru sugu masaka watopegue āārīgū Jesúsre āriyupu:

—Buegu, guapu boagu ĩgū opadeare guare pími. Irasirigū yu tīgūrē irire keoro dukawa, yudere sídoreka! āriyupu.

¹⁴Jesús gapɔre ĩgūrē yujɔyupu:

—Musāpu pídeare musārē dukawabu āārībea yu, āriyupu.

¹⁵Irasū āri odo, āārīpererārē āriyupu:

—Pemasika musā! Doebirire, gajinodere wáro gāamebirikōaka! Masaka wári oparā, òārī okari gapɔre opabema, wári oparī ditare güñarā, āriyupu.

¹⁶Irasū āri odo, keori merā wereyupu ĩgūsārē:

—Sugu masaku wári doebiri opakumi.

ĩgū otedeade wárigora dukakukoa.

¹⁷Irasirigū ĩgū basi güñakumi:

“¿Nasirīgukuri? Yaa oteri dukā sea duripiburi wii máa”, ārikumi. ¹⁸Pɔru güñakumi doja: “Ásū irigura. Yu gajino duripírī wii āārīpɔroridea wiire béo, nemorō wári wii irigura. Iri odo, iri wiigue yaa oteri dukare āārīpereri, yaa doebiridere duripígura. ¹⁹Pɔru yu basi ásu ārīgura: ‘Wári doebiri opáa. Wári bojorima baaburidere opáa. Irasirigū siñajā, baa, iiri, usuyagura’”, ārikumi.

²⁰Marīpu gapɔre ĩgūrē ārikumi: “Mɔ neō pémasībi āārā. Dapagā ñamita boagukoa. Mɔ boamakū, ¿noā oparākuri mɔ duripíadeare?” ārikumi. ²¹Irasíta waarākuma, masaka ĩgūsāya doebiri ditare güñarā. ĩgūsāya āārīburi ditare güña, wári doebirire duripírākuma. Irasirikererā, Marīpɔre güñamerā, ĩgū ĩūrōrē boporā irirosū āārīrākuma, āriyupu Jesús.

Jesús, Marīpu ĩgū pūrārē korerimarē buede

(Mt 6.25-34)

²²Pɔru Jesús ĩgū buerārē ásu āriyupu doja:

—Irasirigu musārē ire weregura. Musā āārīrikurire gūnarā: “¿Ñeonorē baarākuri, ñeonorē iirīrākuri, ñeonorē sñānarākuri?” ārī, buro gūnarīkubirikōāka! ²³Marī okari gapu, baari nemorō wajakua. Marīya dapu, suri nemorō wajakua. Irasiriro musā āārīrikuri, musā opari nemorō wajakua. ²⁴Mirārē gūnaka! Īgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripiri wiiridere opabema. Marīpu gapu Īgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa. ²⁵Musā buro gūnarīkuri merā neō mērōgā masānemobirikoa. ²⁶Musā irasū gūnarīkuri wajamarīkeremakū, ĩnasirirā gajīnorē buro gūnarīkuri? Musā gūnarīkuri merā āārīpererire neō irimasībirikoa.

²⁷Makānūuma goori masārīrē gūnaka! Iri moābirikerero, suabirikerero, oārī surī sñānarō irirosū deyoa. Musārē werea. Opu Salomōn surī oārī sñānadero nemorō iri goori gapu oārī deyoa. ²⁸Iri goori makānūugue mata puridea goori āārīkeremakū, Marīpu oārī goori deyomakū irikeremakū, mērōgā puru ñaīdija pereakōāa. Gajīnu gapu peamegue soebéokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkeremakū, Marīpu iri goorire oārī deyomakū yāmi. Iri goorire oārī āārīmakū irirosū nemorō musārē oārō irīgukumi. Musā Īgūrē mērōgā bremukeremakū, musārē surī sīgukumi. ²⁹Irasirirā ūmūriku musā baaburire, musā iirīburire buro gūnarīkuri merā āmabirikōāka! ³⁰I ūmu marā Marīpūre bremumerā buro gūnarīkuri merā irire āmanīkōāma. Īgūsā irasū āārīkeremakū, Marīpu musā gāāmerīrē masīsīami. Irire musārē sīgukumi. ³¹Irasirirā musā Marīpūre masīrā, Īgū musā Opu āārīrīrē gāāmerūorika! Musā irasirīmakū, musā baa, iirīburire, musā surī sñānaburidere sīwekapeogukumi.

**Jesús marī ūmugasigue wajataburire
buedea
(Mt 6.19-21)**

³²Musā yaarā, mērāgā, oveja su yebo marā irirosū āārā. Irasū āārīkererā,

gūibirikōāka! Musāpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē dorerogue musā Īgū merā āārīmakū gāāmēmi, Īgū merā doreburo, ārīgū. ³³Irasirirā musā oparīre duaka! Iri duadea wajare niyerue boporārē sīka! Ūmugasiguemarē gūnaka! Irasirirā irogue perebiri wajatarire, ajurogue doebiri neō perebirire oparosu oparākoa. Irogue wajatarire yajarimasā ñajāa, āīmasībirikuma. Buruade baadedebirikuma. ³⁴Musā i ūmūma ditare: “Opaduakoa”, ārī gūnarā, irire buro maīrākoa. Ūmugasima gapure: “Opaduakoa”, ārī gūnarā, irire buro maīrākoa.

**Jesús i ūmūgue dupaturi aariburi
dupiyuro oārō āmuyudoredea**

³⁵Yū i ūmūgue dupaturi aariburi dupiyuro oārō āmuyuanerāgue āārīka! Sīāgodirure sīāgoanerā irirosū yūre yūka! ³⁶Sugū masaku, mojōsuadi pūrogue mojōsuari bosenu waamakū, Īgūrē moāboerā Īgū dujariburire yūkuma. Īgūsā opu Īgūya wiigue goedujaja, ñajāduagu makāpūrore Īgū dotemakū pérā, Īgūrē moāboerā mata tūpākuma. Īgūsā yúrosūta musāde yū dujariburire yūka! ³⁷Īgūsā opu goemakū, Īgū doreaderosūta irirā, ūsyarākuma. Īgūsā irasirīmakū Īgū, Īgūsā opu Īgūsārē moāboegu irirosū Īgūsārē: “Baari peoro pūro doarā aarika!” ārīgukumi Īgūsārē baari ejobu. ³⁸Īgūrē moāboerā Īgū ñami deko āārīmakū, o boyoripoe āārīmakū, Īgū goeburire oārō yūanerā āārīsā, ūsyarākuma. ³⁹Ire masīka! Sugū wii opu Īgūya wiigue yajarimasū ejaburi horare masīgū, Īgūrē yūkumi Īgūya wiigue ñajāburire kāmūtabu. ⁴⁰Irasirirā musāde oārō yūka! Yū āārīpererā tīgū gūñaña marīrō aarīgukoa. Irasirirā yaare iririre neō piriro marīrō yūre yūka musā! ārīyupu Jesús.

**Jesús pērā moāboerimasā keori merā
buedea
(Mt 24.45-51)**

⁴¹Īgū irasū āārīmakū, Pedro gapu sērēñayupu:

—Gua Opu, i keori merā weregu, ɛgua ditare weregu yári, o aārīpererārē wereri? āriyupu.

⁴²Īgū irasū ārimakū, Jesús gaji keori merā āsū āri wereyupu ĩgūsārē doja:
—Sugu moāboerimasū ĩgū opure bremugū ōārō pémasīgū āsū irikumi. ĩgū opu gajirogue waagú, ĩgūrē: “Yaa wii marārē ōārō koreka!” āri píkumi. Irasirigu baaripoe aārīmakū, gajirā moāboerimasārē baarire keoro ejokumi. ⁴³Irasirigu, ĩgū opu ĩgūya wii goedujamakū ĩagū, ĩgū opu dorederosūta iriadi aārīsīā, ōārō usuyakumi. ⁴⁴Diaye musārē werea. ĩgū irasirimakū ĩagū, ĩgū opu aārīpereri ĩgūyare ĩgūrē koredoregu pīgukumi. ⁴⁵Gajigu moāboerimasū ñegū gapu āsū irikumi. “Yu opu yoaripoe deyobemi”, āri gūñagū, gajirā ĩgū opure moāboerārē ūmarē, nomedere ñerō pábira, baa, iiri, mejākumi. ⁴⁶Īgū irasiriripoe gūñaña marīrō ĩgū opu goejakumi. ĩgūrē moāboegu gapu: “Īgū iri hora goegukumi”, ārimasibirikumi. Irasirigu ĩgū opu goejagu, ĩgū ñerō irideare pégu, ĩgūrē buro wajamoāgukumi. Marīpūre bremumerārē béorogue ĩgūrē béogukumi.

⁴⁷Irasirigu sugu moāboerimasū ĩgū opu iridorerire masīkeregu, ōārō āmubiri, irire neō iribirimakū ĩagū, ĩgū opu ĩgūrē wajamoā, buro tārāgukumi. ⁴⁸Gajigu moāboerimasū gapu ĩgū opu iridorerire masībi, irire iribirimakū ĩagū, ĩgū opu ĩgūrē sīrūweyata tārāgukumi. Marīpū masakare ĩgū iridorerire masīmakū yāmi. Irasirigu ōārō masīgūrē ĩgū iridorerire ōārō iridoremi. Pūru ĩgūrē masīnemomakū irigu, ĩgū iridea nemorō ōārīrē iridoremi, āriyupu Jesús.

Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, āri weredeā
(Mt 10.34-36)

⁴⁹Pūru Jesús ĩgūsārē āriyupu doja:
—Béoadere peame merā soebéorosū i ūmu marā ñerō iririre béogu aarigú iribu. Dapagoragāta iri ñerī aārīpererire soebéomakū ĩāñuasiadāa. ⁵⁰Yu ñerō

tarigukoa. Yu ñerō tariburire gūñagū, buro bujawereri merā aārīrikua. Irasirigu irire tariwerepeogugue buro usuyagukoa. ⁵¹Musā yure: “Īgū i nikūguere aarigú, masakare siñajārī merā gāme aārīrikumakū irigu aarimī”, ɛārī gūñarī? Irasū aārībea. Musārē werea. Masakare ĩgūsā basi gāme dukawarimakū irigu aaribú. Irasirirā surāyeri yure bremurākuma. Gajirā yure bremubirikuma. ⁵²Dapagā merā su wii marā su mojó marā yaa kerere péadero pūru, ĩgūsā basi gāme dukawarirākuma. Ūrerā, pērā merā, pērā, ūrerā merā gāme ĩaturirākuma. ⁵³Surāyeri masaka yure bremunugādero pūru, gajirā yure bremubiridero pūru, āsū waarākuma. Sugu ĩgū magūrē ĩaturigukumi yure bremumakū ĩagū. Gajigu ĩgū pagure ĩaturigukumi. Gajigo igo magōrē ĩaturigokumo. Gajigo igo pagore ĩaturigokumo. Sugo máñekō igo bepre ĩaturigokumo. Sugo bepo igo máñekōrē ĩaturigokumo yure bremumakū ĩagū, āriyupu Jesús.

Masaka Jesús iririre ĩamasībiridea
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴Pūru Jesús masakare āsū āri wereyupu doja:
—Musā abe ñajārō gapu ĩimikāyeborire ĩārā: “Deko merēburo yāa”, ārā. Musā ārāderosūta waāa. ⁵⁵Sur gapu merā mirū aarimākū: “Asirinū aārīrokoa”, ārā. Musā ārāderosūta asirinū āārā. ⁵⁶Musā irikatorikūrā, i nikūmarē, ūmarōmarē ĩārā: “Ōārīnū, o ñerīnū waarokoa”, āri masā. Irire ōārō masīkererā, ɛnasirirā inūrīrē Marīpū turari merā yu iri ĩmurī gapure ĩārā, neō ōārō pémasīberi? āriyupu.

Marīrē ĩaturigure ōārō merā gāme āmudoredea
(Mt 5.25-26)

⁵⁷Irasū āri odo, āsū ārīnemoyupu doja:
—ɛMusā diayema iririre ĩā beyemasīberi dapa? ⁵⁸Sugu musārē

weresādumakū, ĩgū merā oparā p̄rogue waarā, ĩgūrē: “Dupaturi irasū iribirikoa”, āri gāme āmuka! Musā ĩgūrē āmubirimakū, weresārīrē beyerimasūguere musārē weresāgukumi. P̄ru beyerimasū musārē peresu iridoregu, suraraguere wiagukumi. ⁵⁹Musārē werea. Beyerimasū musārē wajaridorerire musā wajaripeobirimakū, neō musārē wiubirikumi, āriyupū.

Jesús masakare: “Musā gūñarīrē gorawayuka!” āridea

13 ¹Jesús irasū āriripoe gajirā ĩgūrē āsū āri wereñurā:

—Galilea marā Marīpū ĩūrō waibure wējē, soepeo buremuripoe Pilato gapū ĩgūsārē wējēyupū. ĩgū irasū wējēmakū, waibu dí merā masaka dí morēākōāyuro, āriñurā. ²ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús āriyupū:

—Pilato wējēnerārē, ¿naásū gūñarī? ¿ĩgūsā irasū wējēsūrā, gajirā Galilea marā nemorō ñerā āāridea waja boayuri? ³Āārībea. Musārē werea. Musāde ñerī iririre bujaweremerā, musā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, perebiri peamegue waarākoa. ⁴Irinūgue gajirā dieciocho masakare Siloé wāikuri wii ũmarī wii ĩgūsā weka turidija, tāū wējēyuro. ¿Naásū gūñarī musā ĩgūsārē waadeare? ¿ĩgūsā irasū boarā, gajirā Jerusalén marā nemorō ñerā āāridea waja boayuri? ⁵Āārībea. Musārē werea. Musāde ñerīrē bujaweremerā, musā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, perebiri peamegue waarākoa, āriyupū Jesús.

Jesús higeragu duka marīdi keori merā weredea

⁶Jesús ĩgūsārē irasū āri odo, keori merā wereyupū:

—Pooe opū ĩgūya poeegue ĩgū otedi higeragu wāikudire opakumi. Sunū: “Dukakakoa”, āri, ĩāgū waakumi. Neō bokabirikumi. Duka marīkoa. ⁷Bokabirisā, iri pooe moāgūrē werekumi: “Īāka! Ūre bojorigora ĩgu dukare āmadāa. Duka máa. Irasirigu irigure pábéokōāka! Duka marīkerero,

gajino oteboaderore kāmutanía”, ārikumi. ⁸ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgūrē moāboegu āsū ārikumi: “Ūre opū, i bojorigora tamerārē níñaburo dapa. Ūre irigu p̄rore níkurē sea odo, waibu gura merā ĩjātūñagura. ⁹Ūre irasū iriadero p̄ru, gajipoe iriro dukakakubukoa. Duka marīmakū ĩāgū, pábéodoreka!” ārikumi, āri wereyupū Jesús.

Siñajārīnū āārimakū, Jesús dupamutirō nígōrē taudea

¹⁰Sunū judío masaka siñajārīnū āārimakū, Jesús ĩgūsā nerērī wiigue buegu iriyupū. ¹¹Iro sugo nomeō dieciocho bojorigora pūrīrikūgo āāriyupū. Wātī igore dupamutirō nímakū iriyupū. Irasirigo diaye nīmasībiriyo. ¹²Igo irasū āārimakū ĩāgū, Jesús igore: “Aarika!” āri siiyupū:

—Nomeō, mū pūrīrikuri tausūsíaa, āriyupū.

¹³Irasū āriģūta, igore ĩgūya mojōrī merā ñapeoyupū. ĩgū ñapeomakūta, diaye nīyupū. P̄ru Marīpūre: “Ōātaria mū”, āri, usuyari sīnūģāyupū. ¹⁴Jesús siñajārīnū igore taumakū ĩāgū, iri nerērī wii opū gapū ĩgū merā guayupū. Irasirigu, masakare āsū āriyupū:

—Semanariku, marī moārīnūrī, su mojōma pere gajī mojō suru p̄rēbejarinūrī āārā. Irasirirā musā pūrīrikurā taudoreduarā, irinūrīrē taudorerā aarika! Dapagāno marī siñajārīnūrē irinorē iribirikōārō gāāmea, āriyupū.

¹⁵ĩgū irasū ārimakū pégu, marī Opū Jesús āsū āriyupū:

—Musā irikatorikurā āārā. Musā wekure, o burrore oparā siñajārīnū āārīkeremakū, ĩgūsārē suadeadarire kura, ĩgūsārē deko iiridorerā āībuāa.

¹⁶Igore Abraham parāmeō āārīturiagore wātēa opū Satanás dieciocho bojorigora pūrīrikumakū irimi. Iro merē siñajārīnū āārimakū, ĩgore taubirikōārō gāāmeadayuri? āriyupū Jesús. ¹⁷ĩgū irasū ārimakū p̄rā, Jesúre ĩaturirā āārīpererā guyasirīpereakōāñurā. Gajirā gapū āārīpereri Jesús oārī iririre ĩārā, usuyañurā.

**Jesús mostaza wāikuri yegā puri
masādea keori merā weredea**

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Puru āriyupu doja:

—Marīpu īgūyarārē doreri, ĩneéno irirosū āārikuri? ĩNeéno keori merā weregukuri? ¹⁹ I irirosū āārā. Suye oteriyē mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri yegārē sugū masakū īgūya poeue otekumi. Īgū oteadero puru, yukū wādi irirosū puri, masākoa. Irasirirā mirā wārā irigū dupurigūe īgūsāya surī suakuma, āriyupu.

**Jesús pā wemasārī morērī poga keori
merā weredea**

(Mt 13.33)

²⁰ Dupaturi keori merā
werenemoyupu:

—Marīpu īgūyarārē dorerire, ĩneéno keori merā werenemogukuri? ²¹ I irirosū āārā. Pā wemasārī morērī poga irirosū āārā. Sugo nomeō pā irigo, mērōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Igo irasū morēadero puru, iri poga mērōgā āārikerero, wemasāseyakōākoa, āriyupu.

**Jesús eyabiri makāpurore nājāri
keori merā weredea**

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Puru Jesús Jerusalégue waagū, paga makārīrē, mutā makārīgādere buetariwāgāyupu. ²³ Irogue sugū masakū īgūrē āsū āri sērēñayupu:

—Yū Opū, ĩMarīpu perebiri peamegue waabonerārē taumurā mērāgā āārikuri? āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pēgu, Jesús i keori merā wereyupu:

²⁴—Marīpu purogue nājāduarā, īgūyare irika! Musārē werea. Wārā īgū purogue nājāduakererā, nājāmasībirikuma. Irogue nājāduamakū diasagorāa. Eyabiri makāpuro nājārō irirosū āārā. ²⁵ Marīpu, sugū wii opū irirosū āārimi. Wii opū wāgānugā, makāpurore biadero puru, musā gapū makāpurogue āārīrā īgūya wiire

nājāduarā, āsū ārīrākoa īgūrē: “Gua opu, guare tūpāsōogu aarika!” ārīrākoa. Irasū ārikeremakū, wii opū gapū: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa”, āriḡukumi. ²⁶ Īgū irasū ārimakū, musā gapū āsū ārīrākoa: “Gua mu merāta baa, iiri iribu. Guaya makāguedere buegorenabu”, ārīrākoa. ²⁷ Musā irasū ārimakū, āsū yujugukumi: “ ‘Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa’ ārisiāa. Musā nērō irirā āārā. Irasirirā āārīpererā waaka! Yū purore wirika!” āriḡukumi wii opū musārē. ²⁸ Irasirirā, Abraham, Isaac, Jacob, āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā merā Marīpu īgūyarārē dorerogue āārimakū īārā, musā gapū makāpurogue béosūnerā āārisiā, pūrīsūrā musāya guikare kūrīduūtū orerākoa. ²⁹ Irasū waaripoere norte marā, sur marā, abe mūrīriro marā, abe nājārō marā Marīpu īgūyarārē dorerogue eja, usuyari merā baa doanīrākuma. ³⁰ Irasirirā dapagorare ubu āārīrā, puruguerē oparā dujarākuma. Dapagorare: “Oparāgora āārā”, ārīrā gapū puruguerē ubu āārīrā dujarākuma, āriyupu Jesús.

Jesús Jerusalén marārē īāgū oredea

(Mt 23.37-39)

³¹ Jesús irasū āriripoe surāyeri fariseo bumarā īgū purogue eja, āsū ārīnūrā: —Herodes mūrē wējēduami. Irasirigū gajirogue waaka! ārīnūrā.

³² Jesús gapū īgūsārē yujyupu:

—Āsū āri wererā waaka, īgū āriktorikugure: “Dapagārē, nāmīgādere āsūta irigura. Wātēārē béowiugukoa. Pūrīrikurārē taugukoa. Irasirigū nāmīgā sinu gapū odogukoa”, ārāmi, āri wereka īgūrē! ³³ Dapagā, nāmīgā, nāmīgā sinu gapudere Jerusalégue waagara. Iro marā Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārimi. Irasirigū yure Marīpuya kerere weredupiyugure īgūsā wējēbure iri makāgue āārīrō gāāmea.

³⁴ Musā Jerusalén marā Marīpuya kerere weredupiyurimasārē wējēkōā. Īgū iriunerārē ūtāyeri merā dea wējēa. Wāri yu musārē, āgābo igo pūrārē,

igoya kédupuri merā neeōnūrōsū neeōnūduadibū. Musā gapu yu irasū irimakū neō gāamebiribū. ³⁵Irasiriro musā āārīrī makā, béodea makā dujarokoa. Musārē diayeta werea. Musā yure dupaturi iābirikoa. Pūrugue musā: “Marīpu iriudi oātarigu oārō aariburo”, ārīrā, yure dupaturi iārākoa doja, āriyupu Jesūs.

Jesús sugu bijiri pūrīrikugure taudea

14 ¹Sunū Jesūs, judío masaka siñajārīnu āārimakū, sugu fariseo bumarā opūya wiigue baagu waayupu. Irogue āārīrā gajirā fariseo bumarā īgūrē iānūrīnkōāñurā. ²Īgūsā baaro pūrogue sugu masakū bijiri pūrīrikugū Jesūs diaye āāriyupu. ³Irasirīgu Jesūs, Moisés gojadearē buerimasārē, fariseo bumarādere āsū āri sērēñayupu:

—Siñajārīnu āārimakū, ĩsugu pūrīrikugure taudoreri, o taudoreberi? āriyupu.

⁴Īgū irasū ārimakū pérā, neō yujūbirīñurā. Īgūsā yujūbirimakū iāgū, Jesūs bijiri pūrīrikugure tauyupu. Odo, īgūrē: “Oārō waaka!” āriyupu. ⁵Puru īgūsārē sērēñayupu doja:

—Siñajārīnu āārīkeremakū, musāyagu burro, o musāyagu weku gobegue meēñajādire iārā, ĩmata āi wiubiribukuri? āriyupu.

⁶Īgūsā gapu, īgū irasū āri sērēñarīrē yujūmasībirīñurā.

Mojōsuari bosenu siiusūnerāya keori merā werede

⁷Jesūs fariseo bumarā opūya wiigue āārīgū, iri wiimu siuanerā ejamakū iāyupu. Īgūsā oārī doaripērīrē beyeñurā, oparā irirosū doamurā. Īgūsā irasirimakū iāgū, Jesūs i keori merā wereyupu īgūsā āārīpererārē:

⁸⁻⁹—Sugu wii opu mojōsuari bosenu irigu musārē siuadero puru, musā īgūya wiigue ejarā, oparā doarire beye doabirikōāka! Iri wii opu gajirā īgū siuanerārē musā nemorō gopeyarā ejamakū iāgū, musārē āsū ārīgukumi:

“Īsā gapure musā doarire sika! Musā gapu sōogue doarā waaka!” ārīgukumi. Īgū irasū ārimakū pérā, musā gūyāsīrīrī merā ubu āārīrā doarigue doarā waarākoa. ¹⁰Irasirīrā, wii opu musārē siumakū, ubu āārīrā doarigue doaka! Musā irasirimakū iāgū, iri wii opu musārē: “Oparā doarigue doarā aarika!” ārīgukumi. Īgū irasirimakū iārā, gajirā īgū siuanerā musārē buremurī merā iārākuma. ¹¹Sugu īgū basi: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñagūnorē Marīpu īgūrē ubu āārīgū dujamakū irīgukumi. Gajigu: “Gajirā nemorō āārībea”, āri gūñagū gapure Marīpu īgūrē gajirā nemorō āārimakū irīgukumi, āriyupu.

¹²Irasū āri odo, īgūrē siuadire āsū āriyupu:

—Mu bosenu irigu, mu merāmarārē, mu pagupūrārē, mūyarārē, doebiri oparārē siubirikōāka! Mu īgūsārē siumakū, murē īgūsāde siu gāmibukuma. Īgūsā irasiriri merā īgūsā baadeare murē ejo gāmibukuma. ¹³Mu bosenu irigu, boporārē, buyarimasārē, guburi buanerārē, koye iāmerārē siuka! ¹⁴Mu irasirimakū, Marīpu murē oārō irīgukumi. Īgūsārē mu siudea waja, īgūsā murē siu gāmibirikuma. Irasirigu Marīpu diayemarē irirā boanerārē masūrīnu āārimakū, murē oārīrē wajarīgukumi, āriyupu Jesūs.

Jesús bosebaarinu keori merā buede

¹⁵Īgū irasū ārimakū pégu, sugu irogue baa doanīgū īgūrē āriyupu:

—Marīpu īgūyarārē dorerogue īgū puro baa doanīrā buro usuyarākuma, āriyupu.

¹⁶Īgū irasū ārimakū, Jesūs keori merā wereyupu īgūrē:

—Sugu wāri bosebaarinu irigu wārā masaka siukumi. ¹⁷Īgū siuadero puru, bosenu āārīrīñurē īgūrē moāboegure īgū siuanerārē weredoregu iriukumi. “Aarika! Āārīpereri bosenu marē āmusiami”, āri weredorekumi.

¹⁸Īgū irire weremakū pérā, āārīpererā: “Masīña maa, waabirikoa”, ārīkuma. Īgū siupurōrisūadi moāboegure āsū

ārīkumi: “Dapagorata nikū wajari odoa. Irore iāgū waabu yāa. Irasirigu mū opure: ‘Masīña máa, waabirikoa’, ārāmi, ārī wereka!” ārīkumi. ¹⁹Gajigu āsū ārīkumi: “Wekua pe mojomarā wajariabu. Īgūsārē keoñagū waabu yāa. Irasirigu mū opure: ‘Masīña máa, waabirikoa’, ārāmi, ārī wereka!” ārīkumi. ²⁰Gajigu āsū ārīkumi: “Yū dapagorata mojosua odoa. Irasirigu iri bosenurē waabirikoa”, ārīkumi. ²¹Īgū irasū ārīmakū, moāboegu gapu goedujāa, Īgū opure Īgūsā ārādeare werekumi. Īgū weremakū pégu, opu būro gua, āsū ārīkumi Īgūrē moāboegure: “Murigorāa. Makā dekoma maarīgue āārīrārē āmagū waaka! Irasirigu boporārē, poyarimasārē, koye iāmerārē, gubu buanerārē mumurō merā yaa wiigue āirika!” ārīkumi. ²²Puru moāboegu Īgū opure werekumi: “Yū opu, mū doreaderosūta masakare siiuabu. Wii gapure uturibema dapa”, ārīkumi. ²³Īgū irasū ārīmakū pégu, Īgū opu Īgūrē dorekumi doja: “Maarīgue waaka! Paga maarīgue, mutā maarīgāgue mū bokajarārē turaro merā siiuwāgārika! Irasirimakū, yaa wiire uturirākuma. ²⁴Diayeta murē werea. Neō sugu yu siiupuroriadinerā baaboadideare mērōgā baabirikuma”, ārīkumi opu Īgūrē moāboegure, ārī wereyupu Jesús.

Jesús: “Sugu yure tūyaduamakū diasagorāa”, ārī weredea

(Mt 10.37-38)

²⁵Wārā masaka Jesúre tūyañurā. Irasirigu Īgūsārē gāmenugā iā, āsū ārīyupu:

²⁶—Sugu yaa buerire buetūyaduagu, Īgū pagure, pagore, marāpore, pūrārē, pagupūrārē, pagupūrā nomerē, Īgū basī maĩrō nemořō yu gapure maĩrō gāamea. ²⁷Sugu yure tūyaduari waja curusague pábiatū wējēsūbu irirosū āārīkeregū, yure neō piriro maĩrō yure tūyaníkōāburo. Yure tūyaduabi, yu buegu āārīmasībirikumi. ²⁸Sugu, musā watopegue āārīgū, ūmarī wiire iriburo dupiyuro: “¿Neéno merā

iripeogukuri?” ārī gūñagū, iri wiire iriburi wajakuburire keopurorikumi.

²⁹Wajakuburire keopuroribi, iri wiire iripeobirikumi. Īgū iripeobirimakū iārā, gajirā Īgūrē būridakuma.

³⁰—“Iāka! Īi wiire iriadiñumi.

Iripeomasībirinūmi”, ārī būridakuma Īgūrē. ³¹Su nikū marā opu, gajigu opu merā gāmewējēburo dupiyuro Īgūyarā surarare keopurorikumi. “¿Yū diez mil surara merā, gajigu veinte mil surara opagu merā gāmewējēgū waagū bokatībukuri?” ārī gūñakumi. ³²Keoña: “Bokatībirikoa”, ārīkumi. Irasirigu, gajigu opu Īgūyarā surara merā gāmewējēgū aarimakū, yoarogue Īgū āārīmakūta: “Gāmewējēbirikōārā”, ārī kere iriukumi Īgūyagure. ³³I irirosūta yu buerā āārīduarā musā iriburire ōārō gūñadupiyuro gāamea. Āsū āārā. Musā gāamerīrē piriduamerā yu buerā āārīmasībea.

Moā ōārō okari irirosū āārīrō gāamea, ārī weredea

(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴Moā ōārō okari āārīmakū ōāgorāa. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasīña máa. ³⁵Moā okabirimakū ōabea. Béokōārō gāamea. Irasirirā musā moā okabirimakū béosūburi irirosū neō āārībirikōaka! Gāmipūrī oparā, ire ōārō péka! ārī wereyupu Jesús.

Jesús oveja dederidi keori merā budea

(Mt 18.10-14)

15 ¹Gajinu wārā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā, ñerō iririmasāde Jesús puro Īgū buerire péra ejañurā. ²Īgūsā irasū ejamakū iārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesúre āsū ārī werewuñurā: —Ī ñerārē bokatīrīñea, Īgūsā merā baami, ārīñurā.

³Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu Īgūsārē:

⁴—Oveja korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dederimakū iāgū, noventa y

nueve ovejare makā turo ĩgūsā baarogue duripíkōā, dederiadire āmagú waakumi. ĩgūrē bokagugue āmuduúkumi. ⁵ĩgūrē bokagu, usuyari merā ĩgūrē āikōā, ⁶ĩgūya wiigue āi dujáakōākumi. Āi dujaja, ĩgū pūro āārīrārē, ĩgūyarārē siiu neeōkumi. “Yaagu oveja dederiadire bokáabū. Irasirirā yu merā usuyaka!” ārīkumi.

⁷Musārē werea. Sugu ñerō irigu, oveja dederiadi irirosū āārīmi. Irasirigu ĩgū ñerō iririre bujawere, ĩgū gūñarīrē gorawayumakū, Marīpu pūro āārīrā būro usuyama. Gajirā wārā masaka ĩgūsā noventa y nueve oveja, makā turogue duripīnerā irirosū āārīrā, āsū ārī gūñadima: “Ñerō iribea gua gapu. Irasirirā gua ñerō iririre bujoweri opabea”, ārī gūñama. ĩgūsā irasū ārī gūñamakū, Marīpu pūro āārīrā usuyabema.

**Jesús niyeru koe dederidea
keori merā buede**

⁸Sugo nomeō pe mojōma niyeru koeri wajapari koeri opakumo. Su koe dederimakū ĩāgō, sīāgodirure sīāgo, wiire ooa, oārō āmapekumo. Iri koere bokagogue āmaduúkumo. ⁹Iri koere bokago, ĩgo pūro āārīrārē, ĩgoyarārē siiu neeōkumo. “Yaa niyeru koe, dederiadea koere bokáabū. Irasirirā yu merā usuyaka!” ārīkumo. ¹⁰Musārē werea. Sugu ñerīrē irigu ĩgū ñerī iririre bujawere, ĩgū gūñarīrē gorawayumakū, Marīpūre wereboerā būro usuyarākuma. ĩgū dederiboadi dederibirimakū ĩārā, būro usuyarākuma, ārīyupu Jesús.

**Jesús sugu pērā pūrākudi
keori merā buede**

¹¹Irasū ārī odo, Jesús gaji keori merā bueyupu doja:
—Sugu masaku pērā ūma pūrākukumi. ¹²Sunu pagumu gapu pagure āsū ārīkumi: “Au, mū boagu, yure siburire ñapagorata yure síweoka!” ārīkumi. ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgū pūrā pērāguereta ĩgū oparire dukawa, sikumi. ¹³Mérōgā pūrta, pagumu

gapu ĩgū pagu síadeare āārīpereri duapeokōākumi. Pūru ĩgū duadea waja niyeru merā yoarogue gaji nikūgue waakōākumi. Irogue eja, ĩgūya niyerure ñerō iriri merā ĩrisiripeokōākumi.

¹⁴ĩgūya niyeru ĩrisiribeoadero pūru, iri nikūguere baari pereakōākoa.

Irasirigu būro uaboapurorinugākumi.

¹⁵Irasirigu, sugu iri nikūmu pūro, moārī āmagú waakumi. ĩgū gapu ĩgūrē ĩgūya moārī āārīrōgue yeseare koredoregu iriukumi. ¹⁶Yapiduagu, yeasea baarireta baaduadikumi. Neō gajirā ĩgūrē baari ejobirikuma. ¹⁷Irasirigu āsū ārī gūñanugākumi: “Yurūya wiire wārā ĩgūrē moāboerā āārīkeremakū, baari wāro duyanabū. Yu gapu oōguere būro uaboari merā kōmogūgue irikoa.

¹⁸Irasirigu yupu pūrogoe goedujāagura doja. Āsū ārīgura ĩgūrē: ‘Au, yu Marīpu ĩūrōrē ñerō irikubū. Mudere irasūta irikubū’, ārīgura. ¹⁹Ñegū āārā. Yūre:

“Yu magū āārā”, ārībirikōāka! Irasirigu yure sugu mūrē moāboegu irirosū opaka! ‘ārīgura yurūre’, ārī gūñakumi.

²⁰Irasū ārī gūña, maague waa, ĩgū paguya wiigue goedujāakōākumi.

ĩgū yoarogue aarimakūta, ĩgū pagu ĩgūrē ĩā, būro boponakumi. Pūru ūmawāgā, ĩgūrē bokatīrī, pábua, mimi irikumi. ²¹Irasirigu ĩgū pagure ārīkumi:

“Au, yu Marīpu ĩūrōrē ñerō irikubū. Mudere irasūta irikubū. Ñegū āārā. Yūre: ‘Yu magū āārā’, ārībirikōāka! Irasirigu yure sugu mūrē moāboegu irirosū opaka!” ārīkumi ĩgū pagure.

²²ĩgū irasū ārīkeremakū, ĩgū pagu gapu ĩgūrē moāboerārē ārīkumi: “Murīgorāa.

Surī oārīrē āirā waa, sāka! Mojōsūrū túsārī berodere sāka! Gubu surīdere sāka! ²³Weku majīgū oārō díikugure āirā waa, wējeka, ĩgūrē baa, yu magū goejari bosenu irimurā. ²⁴Ī yu magū boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marī bokāa”, ārīkumi. Pūru bosenu ĩrinugākuma.

²⁵ĩgūsā bosenu iriripoe, masā tīgū gapu poeque āārīkumi. Irogue āārādi goedujarigu, wī pūro eja, ĩgūsā bayarire pékumi. ²⁶ĩgūsā bayamakū

pégü, sugü ïgü pagure moãboegure siiu, sêrêñakumi: “¿Naásü waáari wiiguere?” árikumi. ²⁷“Mü pagumü püríri marígü, òägü goejami. Irasirigü mupü usuyari merä wekü majígü dílkugure wêjêdoreami”, ári yujukumi moãboegu ïgürê. ²⁸Ígü irasü ári weremakü pégu, masä ígü gapü buro guakumi. Wiigue ñajábirikumi. Ígü ñajábirimakü iägü, ïgü pagü wiria, ïgürê: “Ñajárika!” áradikumi. ²⁹“Au, péka! Yü wári bojori mü dorerire neò suñarò tarinügärò maríró murè moãbosabü. Yü irasirikeremakü, neò sugü waibü sibiribü, yü merámarä merä bosenu iriburo, árigü. ³⁰Í mü magü gapü ñerä nome merä müyare irisiribéodi áärímí. Irire irisiribéo odo, ïgü goejamakü, wekü dílkugure ïgürê wêjê, ejoa”, árikumi ïgü pagure. ³¹“Makü, mü yü merä áäríníköáa. Irasiriro áärípereri yü opari müya dita áärä. ³²Í mü pagumü boaköákumi, árädi goejami. Okami. Dederidire marí bokáa. Irasirirá ïgü goejamakü, marí bosenu iri usuyamakü òägüáa”, árikumi ïgü magürê, ári weryupü Jesús.

Jesús, wári doebiri opaguyare koreboegu keori merä weredeá

16 ¹Jesús irasü ári odo, ïgü buerärê i keori merä weryupü: —Sugü masakü wári doebiri opagu áäríkumi. Irasirigü, ïgüyare koregure opakumi. Gajirá gapü ïgü òärò korebirimakü iärä, ïgü opuquere: “Müya niyerure irisirigü iriami”, ári weresákuma. ²Ígüsä weresámakü pégu, ïgüyare koregure siiu: “Gajirá yaa niyeru mü irisirire weresáma. Yaare mü moäríre gojatúri pürê yure ímuka! Irasirigü yaare korenemobiriköáka pama!” árikumi ïgü opu ïgürê. ³Ígü irasü árimakü, niyeru koregu ásü ári güñakumi: “Yü opu ñere béowíubu yámi. Yü turabea. Irasirigü turaro moäríre bokatübirikoa. Gajirärê niyeru sêrê doanígü, guyasírigorakoa. ¿Nasirigükuri yü?” ári güñakumi. ⁴Puru güñanemokumi doja: “Dapagorare yü iriburire masísíáa. Yure moärí

marímakü, yü ásü irimakü iärä, yure gajirá ïgüsäya wiirigue ñajáderorákuma”, ári güñakumi. ⁵Irasirigü, ïgü opuere wajamorärê suguno ditare siiu, sêrêñakumi ejarapurorigure: “¿Yü opuere noópa wajamorí mü?” ári sêrêñakumi. ⁶Wajamogü ïgürê yujukumi: “Cien dukari olivo wáikudi uyere wajamokoa”, árikumi. Ígü irasü ári weremakü, ásü árikumi ïgürê: “Doaka, murígoráa! Mü wajamoríre gojatúdea pü, i pü áärä. Iri pürê ái, gají püguere cincuenta dukarita gojatúka!” árikumi. ⁷Puru gajigure sêrêñakumi: “¿Mukoa, noópa wajamorí?” árikumi. Wajamogü ïgürê yujukumi: “Cien trigo ajuri wajamokoa”, árikumi. Ígü irasü árimakü, ásü árikumi ïgürê: “Mü wajamoríre gojatúdea pü, i pü áärä. Iri pürê ái, gají püguere ochenta ajurita gojatúka!” árikumi. ⁸Ígü opu, ïgü irasü òärò irikatomerémakü iägü: “Mü ñegü áäríkeregu, mü masíri merä òärò niyerure moámasía”, árikumi. I ümugue marä Marípüre masíbirikererä, Marípuyará ïgüsäya niyerure moámasíró nemorò moámasíma, ári weryupü Jesús.

⁹Irasü ári odo, ásü ári werenemoyupü: —Musä i ümuma oparire boporärê síka, müsärê maíburo, árirá! Musä irasü símakü, müsä opadea pereadero puru ümugasigü müsä ejamakü, írogu áärírá müsärê usuyari merä bokatíriñeärákuma.

¹⁰Sugü mérígä opari merä òärò irigü, wári opari merádere òärò irigükumi. Gajigü mérígä opari merä òärò iribi, wári opari merádere òärò iribirikumi. ¹¹Musä i ümuma merä òärò iribirimakü, ¿noä Marípuyare diaye òärí oparire síbukuri müsärê? ¹²Gajiguyare müsä òärò iribirimakü, ¿noä müsä òärò áäríburire síbukuri müsärê?

¹³Neò sugü moärímasü përá oparärê moãboemasíbirikumi. Sugü opuere maígü, gajigü gapure maíbirikumi, o sugü opuere büremugü, gajigü gapure yujubirikumi. Ígüsä irirosüta niyerure maítarigü, Marípü gapure maíbemi, áriyupü Jesús.

¹⁴Īgū irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā gapu niyerure maĩrā āārisiā, ĩgūrē buridañurā. ¹⁵Īgūsā irasū buridakakū pégu, Jesús ĩgūsārē wereyupu:

—Musā, masaka ĩūrōrē ōārō iriadāa. Īgūsā, musā iririre ĩārā: “Ōārā diayemarē irirā āārĩma”, āirĩrē buro péduāa. Marĩpu gapu musā gūñarĩrē masĩmi. Masaka ĩgūsā basi iririre: “Ōātaria”, ārĩ gūñadima. Marĩpu gapu ĩgūsā iririre: “Netaria”, ārĩ ĩāmi.

Jesús, Marĩpu dorerire, ĩgū marĩ Opu āārĩrĩrē weredea

¹⁶Juan masakare wāiyedi ejaburo dupiyuro Marĩpu ĩgū Moisére doreri pídeare merā, ĩgūya kerere weredupiyunerā buedea merā marĩrē doredi āārĩmĩ. Dapagora gapure Juan ejadero puru, Marĩpuya ōārĩ kerere, ĩgūyarārē dorerire yu werea. Yu irire weremakū pérā, masaka ĩgūsā turari merā ĩgūyarārē doreroguere buro ñajādñama.

¹⁷Ūmugasi, i nikūde pererokoa. Iri perekeremakū, Marĩpu Moisére doreri pídeare neō béobirikumi. Iri doreri merā āārĩpereri ĩgū: “Āsū irigura”, ārideare iriyuwarikugukumi ĩgū ārĩderosūta, ārĩyupu Jesús.

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” ārĩ buedea
(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸Irasū ārĩ odo, āsū ārĩnemoyupu:

—Sugu ĩgū marāpore béo, gajigo merā marāpokugū, igo merā ñerō irigu yāmi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yāmi, ārĩyupu.

Jesús doebiri wāri opaguya, gajigu Lázaro wāikuguya keori merā buedea

¹⁹Puru Jesús gajĩ keori merā wereyupu doja:

—Sugu wāri doebiri opagu āārĩdi āārĩmĩ. Surĩ wajaparire sñādi āārĩmĩ. Irasirigu wāri opagu āārĩsiā, ūmuriku bosenu irigu irirosū ōārĩ ditare baarikūdi āārĩmĩ. ²⁰Gajigu bopogu

Lázaro wāikugu, ĩgūya dupu āārĩperero kāmikugu wāri doebiri opaguya wii makāpuro doanadi āārĩmĩ. ²¹Wāri doebiri opagu baamakū, bopogu gapu ĩgū baasiridijuri pogare baayapiduagu, sea, baadi āārĩmĩ. ĩgū iro doaripoe diayéa ĩgū puro eja, ĩgūya kāmire neerēnerā āārĩmĩ.

²²Puru bopogu boakōadi āārĩmĩ. ĩgū boamakū, Marĩpore wereboerā paraíso wāikurogue Abraham āārĩrōgue ĩgūrē āimurĩnerā āārĩmĩ. Mérōgā puru wāri doebiri opagude boakōadi āārĩmĩ. ĩgū boamakū, ĩgūrē yānerā āārĩmĩ. ²³Irasirigu doebiri opagu āārĩdi boanerā āārĩrōgue eja, buro poyari merā āārĩdi āārĩmĩ. ĩgū iroque āārĩgū, ūmugasigue ĩāmu, Abrahamē yorogue āārĩmakū ĩādi āārĩmĩ. Lázarodere ĩgū merā āārĩmakū ĩādi āārĩmĩ.

²⁴Irasirigu buro gaguinĩdi āārĩmĩ: “Yu ñekū Abraham, bopoñari merā ĩāka yure! Lázarore iriuka! ĩgū yure ĩgūya mojōsūrū merā dekore yosa, yaa nedirure yusañajāmakū irigu aariburo. Yu i peameguere buro poyagu irikoa”, ārĩdi āārĩmĩ. ²⁵Īgū irasū ārĩkeremakū, Abraham gapu ĩgūrē āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Maku, okagu āārĩgūgue āārĩpereri ōārĩrē opabu mu. Lázaro gapure ūmuriku ñerō waabu. Dapagorare mu ñerō tariripoere ĩgū gapu ōdoguere usuyari merā āārĩkōgū yāmi.

²⁶Gajĩ āsū āārā. Ūkūārĩ gobe miē āārā. Irasirirā ōdoguere āārĩrā mu puroguere waamasibema. Mu purogue āārĩrā ōdogue aariduakererā, aarimasibema”, ārĩdi āārĩmĩ Abraham. ²⁷Īgū irasū ārĩmakū, doebiri opadi āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Yu ñekū Abraham, murē buro sērēa. Lázarore yurūya wiigue iriuka! ²⁸Yu su mojōma pererā pagupūrāka. Lázarore weredoregu iriuka, ĩgūsārē ōdoguere ñerō waarōguere aaribirikōāburo, ārĩgū”, ārĩdi āārĩmĩ. ²⁹Īgū irasū ārĩmakū, Abraham gapu yujudi āārĩmĩ: “Marĩpu ĩgū dorerire Moisére pídeare, Marĩpuya kerere weredupiyunerā gojadedere opama mu pagupūrā. Irasirirā irire bue, būremuburo”, ārĩdi āārĩmĩ. ³⁰Īgū irasū

ārīmakū, doebiri opadi gapu yujudi āārīmi: “Yu ņekū Abraham, īgūsā irire opakererā, ōārō būremubirikuma. Lázaro boadigue masā, īgūsā pūro waa, īgūsārē weremakū, īgūsā ņerō iririre būjawere, īgūsā gūñarīrē gorawayurākuma. Irasirirā ōārī gapure irirākuma pama yu pagupūrā”, āārīdi āārīmi. ³¹ Īgū irasū ārīmakū, Abraham gapu īgūrē āsū ārī weredi āārīmi: “Mū pagupūrā Marīpu īgū dorerire Moisére pīdeare, īgūya kerere weredupiyunerā gojadeadere būremumerā, Lázaro boadigue masā, īgūsārē weremakūdere Marīpure būremubirikuma”, āārīdi āārīmi Abraham, ārī weryupu Jesús.

Gajirārē ņerō irimakū iribirikōāka! ārī weredeā

(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

17 ¹ Jesús īgū buerārē āsū ārī weryupu:

—Masakare ņerō irimakū iriri, āārīnīkōārokoka. Gajirārē ņerō irimakū iriguno gapu ņetarīro tarīgukumi. ² Sugū yure būremugūrē majīgū irirosū āārīgūrē ņerō irimakū irigu, būro wajamoāsūgukumi. Irasiriro, īgū gajigure ņerō irimakū iriburi dupiyuro masaka īgūrē wārīye ūtāye merā wūnugūge suasiu, wādiyague meeyomakū ōābukoka. ³ Irasirirā ōārō pémasīka musā! Mūyagu mūrē ņerō irimakū īāgū: “Irinorē iribirikōāka!” ārīka īgūrē! Irasirigu īgū ņerō iriadeare būjawere, īgū gūñarīrē gorawayumakū īāgū, īgū ņerō iriadeare kātika! ⁴ Irasirigu sunārē su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarigora mūrē ņerō irimakū īāgū, irikuta mūrē kātiri sērēgū ejamakū, kātika! ārīyupu.

Marīpure būremurirē weredeā

(Mt 13.31-32)

⁵ Jesús irasū ārīmakū pērā, īgū buerā āsū ārīñurā:

—Gūare Marīpure būremunemomakū irika!

⁶ Īgūsā irasū ārīmakū, marī Opu Jesús ārīyupu:

—Marīpure musā būremurī opari, mostazayegā irirosū mērōgā āārīkeremakū, īgū sicómoro wāikudire: “Tūāduuwāgā, wādiyague ejanūgārō waaka!” ārībukoka. Musā būremurī merā doremakū, musā ārīrōsūta waakoka, ārīyupu.

Sugū moāboerimasū iririre weredeā

⁷ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupu doja:

—Musā watopegue āārīgū sugū moāboegure opakumi. Īgū poegue moākumi, o wekware korekumi. Īgū moā odo, wiigū dujajamakū tārā, īgūrē: “Murīgōra, baagu aarika!” ārībukuri?

⁸ Ārībirikoka. Āsū gapu ārīkoka: “Yu baaburire āmuka! Pūru yu baa, iiri iriripoere yure baari sīnemobu yūka! Yu baa ooadero pūru, mude baagukoka pama”, ārīkoka musārē moāboegure.

⁹ Īgū musā moādorere ōārō irimakū īārā, īgūrē: “Ōāa, mū merā usyāa”, ārībukuri? Ārībirikoka. ¹⁰ Musāde īgū irirosūta āārīpereri Marīpu dorerire iri odo, āsū ārīka! “Gua īgūrē moāboerā, ubu āārīrā āārā. Īgū doreri gūare pīdea ditare iriabū”, ārīka! ārīyupu.

Jesús pe mojōmarā kāmī boarārē taudeā

¹¹ Gajinu Jesús Jerusalégue waagū, Samaria nikū, Galilea nikū watope tariwāgāyupu. ¹² Iro āārīrī makāgue īgū ejaripoe pe mojōmarā ūma kāmī boarā īgūrē bokatīrīrā aarīñurā. Kāmī boarā āārīsīā, yawewyarogue dujanūgā, suro merā gaguinīñurā:

¹³ —Jesús, buegu, guare bopoñarī merā iāka! ārīñurā.

¹⁴ Jesús īgūsārē īāgū, āsū ārīyupu: —Paīare musāya dupure imurā waaka! ārīyupu.

Īgūsā maague waaripoe īgūsāya kāmī yaripereakōāyuro. Kāmī marīrā dujañurā. ¹⁵ Irasirigu sugū īgūsā watope mū īgūya kāmī yarimakū īāgū, Jesús pūroge gāmedujarigu, busūro merā Marīpure: “Ōātaria mū”, ārī, usyari sīyupu. ¹⁶ Jesús pūro ejagu, īgūya guburi pūro űadukupuri merā

ejamejāja, ĩgūya diapure yebague moomejāja, Jesúre: “Óāa”, āri, usųyari sīyupu. ĩgū Samariamų āarıyupu.

¹⁷Jesús, ĩgū sugęta irasirimakū ĩgū, āsū ārıyupu:

—Pe mojōmarā āārāma kāmı tausūanerā. ĩGajırā su mojōma pere gajı mojō wapıkudıru pērebejarā gapu noogue āārıkuri? ¹⁸ĩ guaya nikūmu āārıbi dita Marıpure usųyari sıgū gamedujariañumi. ĩNasırırā gajırā ĩgū merā āārānerā gapu aaribirayuri? ārıyupu.

¹⁹Irasū ārı odo, ĩgūrē āsū ārıyupu:

—Wāgānųgā, waaka! Mų Marıpure bųremurı opasıā, kāmı marıgū dujabu, ārıyupu.

Jesús, Marıpu doreri ejaburire weredeā

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰Iro āārırā fariseo bumarā Jesúre āsū ārı sērēñañurā:

—ĩNaásū āārımakū, Marıpu ĩgūyarārē doreri ejarokuri? ārıñurā. ĩGūsā irasū ārımakū pęgu, yųyuyupu:

—Marıpu ĩgūyarārē doreri ejamakū, musā ĩāmasıbea. ²¹“Marıpu ĩgūyarārē doreri oogue āārābu, o sōogue āārā”, ārımasıña maa. ĩGūyarārē doreri musā watopegue āārısiāā, ārıyupu.

²²Irasū ārı odo, ĩgū buerārē āsū ārıyupu:

—Pųnųgue yų āārıpererā tıgū i ĩmųgue dupaturi aariburire bųro ĩāduarākoa. Yų aarıburı dupıyuro sunų yųre ĩāduakererā, neō sunų ĩābirıkoa.

²³Gajırā musārē āsū ārırākuma. “ĩāka! Cristo oōta āārımi”, o gajırā: “Cristo sōogue āārāmi”, ārırākuma. ĩGūsā irasū ārıkeremakū, ĩgūsārē neō tųyabırıkōāka! ²⁴Yų āārıpererā tıgū i ĩmųguere dupaturi aarıgū, bupu āārıperero ĩmarōrē gūñaña marırō mıārōsū, gūñaña marırō aarıgūkoa.

²⁵Yų dupaturi aarıbuo dupıyuro yųre bųro ñerō tarıro āārā. Dapagora marā yųre gāamebirıkuma. ²⁶Noē āārıdeapoe marārē waaderosıta yų āārıpererā tıgū aarıbuo dupıyurogārē waarokoa.

²⁷Noē āārıdeapoe masaka baa, iırı, mojōsuaunanerā āārımā. ĩGūsā pūrā nomerē nomesunanerā āārımā. Noē doódiru wadırugue ñajārınųguedere irasıta irınkōāunanerā āārımā. Pųru Marıpu ĩgūsā āārıpererē mıübēopeokōādı āārımı. Irasıta waarokoa yų dupaturi aarımakūdere.

²⁸Lot āārıdeapoedere murārōta irıunanerā āārımā. Baa, iırı, wajari, dua, ote, wiıre irıunanerā āārımā. ²⁹ĩgūsā irasū irırıpoe ĩgūsāya makū Sodoma wāıkuri makārē Lot wrıdeanųrē deko merērōsū, ĩmųgasıma peame, azufre wāıkuri poga ũjādıjari, ĩgūsārē wējēpeokōādero āārıbū. ³⁰Yų āārıpererā tıgū gūñaña marırō i ĩmųgue dupaturi aarırınųrē masakare irasıta waarokoa.

³¹Irasū waarıpoere sugu ĩgūya wıı wekague āārıgū, wıı poekague ĩgūyare āıgū dıjabırıkōāburo. Murārōta gajıgu ĩgūya poeegue āārıgū, ĩgūya wııgue dıjāabırıkōāburo. ³²Lot marāpo igoya makārē ĩāgamedujugo, moā turu irırosū poyanųgādeare gūñaka! ³³Sųgu ĩgūya āārıburı dıtare gūñagū perebırı peamegue waadederıgukumi. Gajıgu yaare gūñagū tarıgukumi. Marıpu pųrogue waagukumi ĩgū merā oārō āārırıbu.

³⁴Mūsārē werea. Irasū waaburı ñamırē, pērā peyarogue kārırākuma. Sųgu yųre bųremugū āısųgukumi. Gajıgu yųre bųremubı dıjagukumi.

³⁵Nomede pērā ojoduka bıurā āārırākuma. Sugo yųre bųremugū āısųgokumo. Gajıgo yųre bųremubeo dıjagokumo. ³⁶Pērā poeegue moārā āārırākuma. Sųgu āısųgukumi. Gajıgu dıjagukumi, ārıyupu.

³⁷ĩgū irasū ārımakū pērā, ĩgū buerā sērēñañurā:

—Gųa Opų, ĩnoogue irasū waarokuri? ārıñurā.

Jesús yųyuyupu:

—Mımuā nerēmakū ĩārā, masaka sugu waıbu boadı āārırōrē masıkuma. I irırosū yų aarımakū ĩārā, ĩgūsā wajamoāsıburıre masırākuma, ārı wereyupu Jesús.

Jesús sugo wapiweyo, weresārīrē
beyerimasū keori merā buedea

18 ¹Puru Jesús igū buerārē buegū, āsū āriyupu: “Musā Marīpure sērērā, piriro marīrō gūnaturari merā sērēka!” āriyupu. Irasirigu i keori merā weryupu. ²Āsū āriyupu:

—Su makārē sugū weresārīrē beyerimasū āārīkumi. Īgū Marīpure, masakadere buremubirikumi. ³Iri makārēta sugo wapiweyo āārīkumo. Igo igū pūroge igūrē iritamurī sērēgō waanakumo: “Yure iaturigure wajamoāadoreka!” ārinakumo. ⁴Igo irasū āirīriku, igore: “Iribirikoa”, ārinakumi. Īgū irasū ārīkeremakū, wāri igūrē sērē, garibokumo. Igo gariborire piribirimakū iāgū, āsū āri gūnakumi igū basi: “Yu Marīpure, masakadere buremubi āārīkeremakū, ⁵igo yure garibotarimo. Yure irasū garibogo yure gariboreamakū yāmo. Irasirigu igore iaturigure igo weresārīrē pé, igūrē wajamoāoderegukoa pama”, ārīkumi, āri weryupu Jesús.

⁶Irasū āri odo, marī Opū werenemoyupu:

—Ī weresārīrē beyerimasū ñegū āārīkeregu, igo sērēnīrīrē pékumi. Īgū irasirideare oārō pémasika musā! ⁷Īgū nemorō Marīpu gapū igū beyenerārē ūmurī, ñamirī igūrē buro sērēnīrārē iritamugukumi. “Iritamubirikoa”, āribirikumi igūsārē. ⁸Musārē werea. Marīpu gajirā igūsārē ñerō irimakū iāgū, igūsā sērērīrē pé, yooboro marīrō igūsārē iritamugukumi. Īgū irasū oārō pégu āārīkeremakū, yu āārīpererā tīgū i ūmugue dupaturi aarīgū, Marīpure buremurārē igūrē sērērārē bokagakuri? āriyupu.

Jesús fariseo bumū, gajigu romano
marā opure niyeru wajaseabosarimasū
keori merā buedea

⁹Jesús irasū āri odo, gajī keori merā bueyupu. “Gua gapū oārā āārā. Gajirā gapū ñerō irirā āārīma”, āri gūnarārē i keori merā āsū āri weryupu:

¹⁰—Pērā ūma Marīpuya wiigue igūrē sērērā waakuma. Sugū fariseo bumū, gajigu romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū āārīkuma. ¹¹Fariseo bumū gapū ejanugā, iāmu, āsū āri werenīkumi: “Gurpu, yu murē usuyari sīa. Yu, gajirā yajarimasā, ñerī iririmasā, nome merā ñerō iririmasā irirosū āārībea. Irasū āārīmakū, neō ĩ romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārībea. Irasirigu murē usuyari sīa. ¹²Semanarikū penū berea murē buremugū. Pe mojōma niyeru koeri wajatagu, su koe murē sīa. Āārīpereri yu wajatarire murē irasū dita sīa”, ārīkumi. ¹³Niyeru wajaseabosarimasū gapū neō ñajārōge dujanugā, muūsionugāja, igū ñerī oparire gūna, bujawere, ūmugasigū neō iāmurō marīrō igūya koretibire pá, āsū ārīkumi Marīpure: “Yu ñegū āārā, irasirigu yure bopoñarī merā iāka!” ārīkumi. ¹⁴Musārē werea. Ī niyeru wajaseabosarimasū, Marīpu iūrō oāgūge igūya wiigue dujāakumi. Fariseo bumū gapū, Marīpu iūrō waja opaguta igūya wiigue dujāakōākumi. Āsū āārā. Sugū igū basi: “Gajirā nemorō oāgū āārā”, āri gūnagūnorē Marīpu igūrē ubu āārīgū āārīmakū irigukumi. Gajigu Marīpure: “Ñerō iriabū, irasirigu yure bopoñarī merā iāka!” ārīgū gapure Marīpu igū iūrō oāgū āārīmakū irigukumi, āri weryupu Jesús.

Jesús majirāya āārīburire Marīpure
sērēbosadea

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵Puru masaka majirāgārē Jesure moañadorerā igū puro āijañurā. Īgūsā āijamakū iārā, Jesús buerā igūsārē bokatīrī: “Īgūrē garibobirikōāka!” āriñurā. ¹⁶Jesús gapū majirāgārē igū puro siiu, igū buerārē āriyupu:

—Majirā yu pūroge aariburo. Kāmutabirikōāka igūsārē! Marīpu igūyarārē doreroge āārīmurā, iīsā majirā yure usuyari merā bokatīrīñeārā irirosū āārīma. ¹⁷Diayeta musārē werea. Īsā majirā Marīpure igūsā Opure gāāmerā irirosū āārīmerāno,

Īgūyarārē doreroguerē waabirikuma, āriyupū.

Sugu maamu wári doebiri opagu

Jesús merā werenídea

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸Puru sugu judío masaka oparā merāmū Jesúre sērēñayupū:

—Ōāgū buegu, yū ūmugasigū perebiri okarire wajatadūagu, ĩñeénonē irigūkuri? āriyupū.

¹⁹Jesús ĩgūrē āriyupū:

—ĪNasirigū yure: “ōāgū”, āriri? Marīpū sugūta ōāgū āārīmi. ²⁰Mū, ĩgū doreri pídeare masía: Gajigū marāpo merā ñerō iribirikōāka! Masakare wējēbirikōāka! Yajabirikōāka! Gajirāyamarē ārikatori merā weribirikōāka! Mū pagusāmarārē gopeyari merā buremuka! āriyupū.

²¹Īgū irasū ārimakū pégu, Jesúre yujyupū:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgāgueta iripeosiabū yū, āriyupū.

²²Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūrē āsū āriyupū:

—Mūrē su wāi dūyáa. Āārīpereri mū oparire duagu waaka! Mū duadea wajare boporārē guereka! Irasirigū ūmugasiguere wári ōārī opagukoa. Odo, yū merā aarika! āriyupū.

²³Īgū irasū ārimakū pégu, ĩgū gapū ĩgū wári oparire maísā, būro bujawereri merā āārīnūgāyupū. ²⁴Īgū bujaweremakū ĩāgū, Jesús āsū āriyupū:

—Wári doebiri oparārē Marīpū ĩgūyarārē dorerogue ĩgūsā waadūamakū diasatariakōāa. ²⁵Camellu wawiru gobegāgū ñajātariweremasībirikumi. I nemorō wári doebiri opagure Marīpū ĩgūyarārē dorerogue waamakū diasāa, āriyupū.

²⁶Īgū irasū ārimakū pérā, masaka āsū ārīñurā:

—Iro merē, ĩnoā gapū Marīpū tausūmurā ĩgū pūroque waamurā āārībukuri? ārīñurā.

²⁷Jesús ĩgūsārē āriyupū:

—Masaka ĩgūsā basi ĩgūsā iriri merā Marīpū pūroque waamasībema. Marīpū

dita ĩgūsārē ĩgū pūro āārīmurā waamakū irimasīmi, āriyupū.

²⁸Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro ĩgūrē āriyupū:

—Gua Opu, gua mūrē tūyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābū, āriyupū.

²⁹Īgūrē Jesús āsū ārī yujyupū:

—Dayeta musārē werea. Marīpū ĩgūyarārē doreri kerere wererē waarā, ĩgūsāya wiirire, marāposā nomerē, ĩgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē pípeorā, wári ōārī wajatarākuma.

³⁰Īgūsā iro dupiyuro opaderosū i ūmuguere nemorō wári ōārī wajatarākuma. Puru i ūmū peremakū, ūmugasigū perebiri okari oparākuma Marīpū merā āārīnūmurā, āriyupū.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire weredeā

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹Puru Jesús ĩgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ditare siiuwāgā, āriyupū:

—Ōārō péka! Marī Jerusalégue waarā yāa. Iroque āārīpereri Marīpūya kerere weredupiyunerā yure āārīpererā tīgūrē gojaderosūta yure waarokoa. ³²Irasirirā yure ñeā, judío masaka āārīmerāguere wiarākuma. ĩgūsā yure būrida, ñerō wereni, síku eotūbīrarākuma.

³³Yure būro tārārākuma. Irasiri odo, wējērākuma. ĩgūsā yure wējēadero purū, ūrenū waarō merā masāgukoa, āriyupū.

³⁴Īgū buerā ĩgū irasū ārī wererire āārīpererire neō pémasībirīñurā. Marīpū irire ĩgūsārē pémasīmakū iribiriyupū dapa.

Jesús Jericómūrē koye ĩābire taudea

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵Puru Jesús Jericó wāikuri makā tūroque ejaripoe ĩgū waarī maa tūro sugu koye ĩābi niyeru sērē doanīyupū.

³⁶Irasirigū masaka wārā ĩgū pūro tariwāgānamakū pégu, iro āārīrārē sērēñayupū: “ĪNasirirā masaka wārā tariwāgānarī?” āriyupū.

³⁷—Jesús Nazaretmū aarigú yāmi, ārīñurā.

³⁸ Ìgūsā irasū ārimakū pégu, āsū āri gaguiníyupũ:

—Jesús, David parāmi āāríturiagu, yure bopoñarí merā iāka! āriyupũ.

³⁹ Ìgū irasū āri gaguinímakū, masaka Ìgū dupiyuro āārírā gapũ Ìgūrē: “Toeaka!” āriñurā. Ìgūsā irasū ārīkeremakū, Ìgū gaguiníadero nemorō gaguinínemoyupũ:

—David parāmi āāríturiagu, yure bopoñarí merā iāka! āriyupũ.

⁴⁰ Ìgū irasū ārimakū pé, Jesús dujanugāja, masakare: “Āirika Ìgūrē!” āriyupũ. Ìgū irasū ārimakū pérā, gajirā Ìgūrē āiwāgāñurā. Ìgū p̄rogue āijamakū, Jesús Ìgūrē sērēñayupũ:

⁴¹ —¿Neénorē yũ m̄rē irimakū gāāmerí? āriyupũ.

—Yũ Op̄, yure koye iāmakū irika! āri yũjuyupũ.

⁴² —Jáu, iāka pama! Mũ yure b̄remurí op̄a. Irasirigu tausúa, āriyupũ Jesús Ìgūrē.

⁴³ Ìgū irasū ārimakūta, oārō iāmasiakōāyupũ. Irasirigu Jesúre t̄yawāgā, Maríp̄re: “Ōātaria m̄”, āri, us̄yari s̄iyupũ. Āārīpererā Ìgūrē irasū waamakū iārāde, Maríp̄re us̄yari s̄inurā.

Jesús Zaqueore iābokadea

19 ¹ P̄rũ Jesús Jericógue eja, iri makārē tariwāgāgū iriyupũ. ² Irore sugũ masakũ Zaqueo wāikugũ wārí doebiri opagũ, romano marā op̄re niyeru wajaseaboerimasā op̄ āārīyupũ. ³ Ìgū Jesúre iāñadiyupũ. Masaka wārā watopegure ūmabi āārīsīā, Jesúre neō iābokabiriyupũ. ⁴ Irasirigu ūmadupiyuwāgā, Jesús tariwāgāburo p̄romũ yuku sicómoro wāikudigue m̄riayupũ Ìgūrē: “Ìāgura”, ārigũ. ⁵ Jesús irigu p̄ro tariagu, ūmarōgue peyagure iāboka, Ìgūrē āsū āriyupũ:

—Zaqueo, murígora, dijirika! Yũ dapagārē m̄ya wiita dujagũkoa, āriyupũ.

⁶ Ìgū irasū ārimakū pé, Zaqueo mumurō merā dijiri, Jesúre b̄ro us̄yari merā bokatírīgũ waayupũ. ⁷ Ìgū

irasirimakū iārā, āārīpererā masaka werew̄añurā: “¿Nasirigu Jesús ñegũya wiigue dujagu waarí?” āriñurā.

⁸ Irasirigu Zaqueo Ìgũya wiigue ejadero p̄rũ, wāgānugā, marí Op̄ Jesúre āriyupũ:

—Yũ Op̄, péka! Gajino boporārē yũ oparire deko merā dukawagura. Yũ gajirārē ārikatori merā yajadeare wapikuri āārīnemorō Ìgūsārē wiagura, āriyupũ.

⁹ Jesús irire pégu, iri wii āārírārē āsū āriyupũ:

—Dapagā merā Ìgū, Ìgũya wii marā, Ìgūsā ñerō iridea wajare tausúma. Ìgũde Abraham parāmi āāríturiagu, yure b̄remugũ āārīmi. ¹⁰ Yũ āārīpererā t̄īgũ p̄rebiri peamegue waadederibonerārē āma, taugu aarigú iriba, āriyupũ.

Jesús pe mojōma niyeru koeri keori merā buedea

¹¹ Jesús Zaqueo merā werenímakū masakũ péñurā. Ìgū Jerusalén t̄rogue āārímakū iārā, āsū gūñañurā: “Gūñaña marírō Maríp̄ Ìgũyarārē dorero ejaburo yāa”, āri gūñañurā. Irasirigu Jesús keori merā Ìgūsārē ¹² āsū āri wereyupũ:

—Sugũ masakũ, op̄ ñajáburo dupiyuro yorogue gaji nikũgue waakōākumi. Ìgūrē op̄ sóoadero p̄rũ, Ìgũya nikūrē goekumi. ¹³ Ìgū waaburo dupiyuro Ìgūrē moāboerā pe mojōmarārē siukumi. Siiu, Ìgūsākũ su koe wajapari niyeru koe s̄i, Ìgūsārē āsū ārikumi: “Yũ irogue āārīripoe i niyeru koe merā gajino wajari, duaka, gaji niyeru koeri wajatanemomurā!” ārikumi. ¹⁴ Irasū āri odo, op̄ ñajābu waakōākumi pama. Ìgũya nikū marā gapũ Ìgūrē gāāmebirikuma. Irasirirā, Ìgū waadero p̄rũ, gajirārē Ìgūrē weredorerā iriukuma. Irasirirā Ìgūrē: “Mũ, gũ op̄ āārímakū gāāmebea”, ārikuma. ¹⁵ Ìgūsā Ìgūrē gāāmebirikeremakū, Ìgūsā op̄ ñajākumi. Op̄ ñajāa odo, Ìgũya nikũgue goedujāakumi. Irasū goedujajagu, Ìgūrē moāboerārē Ìgūsā niyeru koe merā wajatanemoadeare masibu, Ìgūsārē siukumi. ¹⁶ Ìgū p̄ro ejar̄rorigũ āsū

ārīkumi: “Yū opu, mū niyeru koe yūre sīdea koe merā gaji pe mojōma koeri wajatanemobu”, ārīkumi. ¹⁷Īgū irasū ārīmakū pégu, īgū opu ārīkumi: “Ōāgorāa. Mū yūre moāboegu oāgū āārā. Yū dorederosūta yū mērōgā murē pīdea merā ōārō iriyo. Irasirigu pe mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārīkumi īgū opu īgūrē. ¹⁸Puru gajigu āsū ārīkumi: “Yū opu, mū niyeru koe yūre sīdea koe merā gaji su mojōma koeri wajatanemobu yūde”, ārīkumi. ¹⁹Īgū irasū ārīmakū pégu, īgū opu ārīkumi: “Su mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārīkumi.

²⁰Puru gajigu āsū ārīkumi: “Yū opu, mūya niyeru koe ōō āārā. Iri koere surīro gasiro merā ōma, duripību. ²¹Mū gajirārē burō turaro merā moādoregu āārā. Mū basi moābirikeregu, otebi āārīkeregu, murē moāboerārē oterire otedore, īgūsārē oteri dukare seadore, irire mū basita opāa. Irasirigu murē gūiabu”, ārīkumi īgū opu. ²²Īgū irasū ārīmakū pégu, īgū opu ārīkumi: “Mū yūre moāboegu nēgū āārā. Irasirigu murē wajamoāgura. Mū yūre wereri merāta murē weregura. Mū yūre āsū ārā: ‘Mū gajirārē burō turaro merā moādoregu āārā. Mū basi moābirikeregu, otebi āārīkeregu, murē moāboerārē oterire otedore, īgūsārē oteri dukare seadore, irire mū basita opāa’, ārā mū yūre. ²³Mū irasū ārīgū, ĩnasirigu yū murē sīdea koere niyeru duripīri wiigue duripībiriri? Irogue duripīmakū, i wii moārā iri koe merā wāro wajatanemobosabukuma murē. Irasirigu, yū goejagu, mū yūre īgūsā iriri merā wajatanemobosadeare nēāboakuyo”, ārīkumi īgū opu īgūrē. ²⁴Irasū ārī odo, gajirārē īgū puro āārīrārē ārīkumi: “Īgūrē niyeru koere ēma, pe mojōma koeri opagu gapure sīka!” ārīkumi. ²⁵Īgū irasū ārīmakū, īgūsā āsū ārīkuma īgūrē: “Gua opu, pe mojōma koeri opagu opasiami”, ārīkuma. ²⁶Īgūsā irasū ārīmakū, opu āsū ārī yujukumi: “Mūsārē werea. Āārīpererā īgūsā opari merā ōārō irirā ōārīrē sīnemosūrākuma. Gajirā

ōārō irimerā īgūsā mērōgā opadideare ēmapeokōāsūrākuma. ²⁷Dapagorata yūre iaturirārē yūre opu nājāmakū gāamemerārē yū pūrogue āirika! Yū iūrō wējēka īgūsārē!” ārīkumi opu īgūrē moāboerārē, ārī wereyupu Jesús.

Jesús Jerusalégu ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸Irasū ārī odo, gajirā dupiyuro Jerusalégu waayupu doja. ²⁹Irogue waa, Betfagē, Betania wāikuri makārī puro ejapuroriyupu. Iri makārī, Olivos wāīkudi itāū āārīdujimejārōgue āārīyuro. Irogue ejagu, īgū buerā pērārē āsū ārī iriuyupu:

³⁰—Si makā marī bokatīūrō āārīrī makāgue waaka! Iro ejarā, sugū burrore īgūsā suantūadire neō suñarō peyasūna marīgūrē bokajarākoa. Īgūrē kura, ōōogu āirika! ³¹Sugu mūsārē: “ĳNasirimurā īgūrē kurari?” ārīmakū: “Marī Opu gāāmeami”, ārīka! ārī iriuyupu.

³²Īgū irasū ārīmakū, īgū buerā pērā makāgue waañurā. Irogue Jesús īgū ārāderosūta waayuro. ³³Irasirirā burrore īgūsā kuramakū iārā, īgū oparā īgūsārē sērēñañurā:

—ĳNasirimurā burrore kurari? ārīñurā.

³⁴Īgūsā irasū ārīmakū pērā, āsū ārī yujñurā:

—Marī Opu īgūrē gāāmeami, ārīñurā.

³⁵Puru burrore Jesús pūrogue āiāñurā. Āija, īgūsāya wekama surīre túwea, burro weka peo, Jesūre īgū wekague mārībejamakū iriñurā. ³⁶Jesús peyawāgārimakū, masaka īgūsāya wekama surīre túwea āi, īgū waaburi maaré sēōpīdupiyuñurā īgūrē būremurā. ³⁷Irasirirā Jerusalén pūrogue eja, Olivos wāīkudi itāū dijarirā, āārīpererā Jesūre būremurā īgūrē irogue tūyanerā āārīpererā īgū Marīpu turaro merā iri ĩmumakū iādeare gūñarā, usuyari merā Marīpūre: “Ōātaria mū”, ārī, burō gaguiniñurā īgūrē būremurā. ³⁸Āsū ārīñurā:

Marī Opure usuyari sīrā! Ī Marīpu marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. Ūmugasigūe āārīrā siñājaburo.

Ígūsáde Marípure: “Ōātaria mu
 āārīpererā Opū āārīgū”, āri,
 usuyari sīburo, ārīñurā.”

³⁹Ígūsā irasū ārīmakū pérā, surāyeri
 fariseo bumarā irogue āārīrā Jesúre
 ārīñurā:

—Buegu, mu buerārē wereka!
 Toedoreka ígūsārē! ārīñurā.

⁴⁰Ígūsā irasū ārīmakū, Jesús ígūsārē
 uyjuyupū:

—Musārē werea. Ígūsā usuyari merā
 wereníbirimakū, Marípū i útāyerire
 gaguinímakū iribukumi, āriyupū.

⁴¹Purū Jesús Jerusalén turo eja, iri
 makārē iā, oreyupū. ⁴²Āsū āriyupū:

—Jerusalén marā, dapagā Marípū
 musārē ōārō siñajārī síduarire
 pémasímakū ōātariñoakuyo. Marípū
 irasū síduakeremakū, musā irire
 neō pémasíduabea. Irasirigū Marípū
 musārē irire pémasídobemi.

⁴³Irasiriro musārē ñerō waarínū
 ejarokoa. Musārē iaturirā musāya
 makā turore wea kāmutamañjarākuma.
 Musā wiriboadeare āārīpererogúe
 biapeokōārākuma musārē ñeamurā.

⁴⁴Irasirirā musārē yebague
 wējēmeépírākuma. Musārē iri makā
 marā āārīpererārē wējēpeokōārākuma.
 Ūtāyeri weadeade neō gajiyē weka
 dujabirikoa. Musārē Marípū ígū
 tauduarinū ejakeremakū, musā ígūrē
 iāmasíbirideea waja, ígūrē béodea waja
 irasū waarokoa, āri wereyupū Jesús.

Jesús Marípuya wiigúe duarārē béowiudea

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵Purū Jerusalégúe ejagū, Jesús
 Marípuya wiigúe ñajāyupū. Irogue
 ñajāa, doebiri duarārē, ígūsā
 duarire wajarirādere bokaja, ígūsārē
 béowiuyupū. ⁴⁶Ígūsārē āsū āriyupū:

—Marípū ígūya werenírī gojadea
 pūgue āsū ārīdī āārīmī: “Yaa wii, yure
 buremurā yure sērērī wii āārā”, ārīdī
 āārīmī. Musā gapū yajarimasāya wii
 irirosū āārīmakū yāa, āriyupū Jesús.

⁴⁷Ūmuriku Jesús Marípuya wiigúe
 masakare buegu waanayupū. Ígū irasū
 buegu ejamakū iā, Moisés gojadeare
 buerimasā, paía oparā, gajirā judío
 masaka oparāde: “¿Nasiri ígūrē
 wējērākuri?” āri gūñamañurā. ⁴⁸Ígūsā
 ígūrē wējēduakeremakū, masaka
 āārīpererā ígū werenírīrē ōārō
 pénurūñurā. Irasirirā Jesúre wējēduarā:
 “Āsū irirā, ígūrē wējēmurā”, āri,
 āmumasíbirīñurā.

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” āri sērēñadea

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 ¹Gajinū Jesús Marípuya wiigúe
 āārīrārē Marípū masakare
 tauri kerere buegu iriyupū. Ígū irasū
 buemakū, paía oparā, Moisés gojadeare
 buerimasā, judío masaka murā merā ígū
 pūrogue eja, ²ígūrē sērēñañurā:

—Wereka guare! ¿Noā murē doreri,
 mu irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!”
 ārīrī? ārīñurā.

³Jesús ígūsārē uyjuyupū:

—Yude musārē sērēñagura. Yujūka
 yūdere! ⁴Juan masakare deko merā
 wāiyemakū, ¿noā ígūrē wāiyedoregu
 iriyuyuri, Marípū, o masaka? āriyupū.

⁵Ígū irasū ārīmakū pérā, ígūsā basi
 āsū āri gāme wereníñurā:

—¿Naásū āri yujurākuri marī? “Marípū
 Juārē doredi āārīmī”, marī ārīmakū,
 Jesús marīrē: “¿Nasirirā ígū weredeare
 buremubiriri musā?” ārībukumi.

⁶Āārīpererā masaka: “Diayeta Juan
 Marípuyare weredupiyudi āārīmī”,
 āri gūñama. Marī: “Masaka Juārē
 wāiyedorenerā āārīmā”, ārīmakū, masaka
 marīrē útāyeri merā dearākuma, ārīñurā.

⁷Irasirirā Jesúre āsū āri uyjūñurā:

—Juārē wāiyedoredire gua masíbea,
 ārīñurā.

⁸Ígūsā irasū ārīmakū, Jesús ígūsārē
 āriyupū:

—Iro merē musā yure: “¿Noā murē
 irire doreri?” āri sērēñadeare yude
 musārē uyjūbea, āriyupū.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹Puru Jesús i keori merā masakare āsū āri buenəgəyupu:

—Sugu masakā ɨgūya poeegue ɨguidarire otekumi. Ote odo, gajirārē ɨri pooere wayu: “Yū otedea dukare deko merā sīrākoa, yū musārē ɨri pooere wayuri waja”, āriikumi. Irasū āri odo, gajirogue waakōākumi. Yoaripoe deyomarīkumi. ¹⁰Puru ɨgui ñiripoe āārimakū, ɨgūrē moāboegure ɨgūya poeema oteri dukare deko merā sērēdoregu iriukumi. Pooere moārā gapu ɨgū iriuidare irogue ejamakū iārā, ɨgūrē pākuma. Neō sutō ɨguitō sīrō marīrō ɨgūrē iridujukuma. ¹¹Puru poe opu gajigu ɨgūrē moāboegure iriuidikumi doja. Pooere moārā gapu ɨgūdere pá, ñerō irikuma. Neō gajino sīrō marīrō ɨgūdere iridujukuma. ¹²Puru poe opu gajigu ɨgūrē moāboegure iriuidikumi doja. Pooere moārā gapu ɨgūrē kāmítú, ɨri poe tɨrogue béokōākuma.

¹³ɨgūsā irasiridero puru, poe opu āsū āri gūñakumi: “¿Nasirigukuri yu?” āriikumi. “Āsū irigura. Yū magū yū maigūrē iriugura. ɨgūrē iriumakū, ɨgūrē buremurākuma”, āri gūñadikumi. ¹⁴Irasirigu ɨgū magūrē iriukumi. ɨgū irogue ejamakū iārā, poe moārā gapu ɨgūsā basi āsū āri gāme werenikuma: “Īta purugue i pooere opabu āārimī. ɨgūrē wejēkōārā! Irasirirā marī basi i pooere oparākoa”, āriikuma. ¹⁵Irasirirā ɨgūrē ñeā, poe tɨrogue āiwāgā, wejēbéokōākuma, āriyupu Jesús.

Irasū āri odo, ɨgūsārē sērēñayupu:

—Musā péñamakū, ɨgū magūrē wejēadero puru, ¿nasirigukuri poe opu ɨgūya pooere moārārē? Āsū irigukumi. ¹⁶Irogue waa, ɨgūsārē wejē, ɨri pooere gajirā gapure sīgukumi, āriyupu Jesús. ɨgū irasū ārimakū pérā, masaka gapu āsū āriñurā:

—Neō marīrē irasū waabirikōāburo, āriñurā.

¹⁷Jesús gapu ɨgūsārē iā, āsū āri sērēñayupu:

—Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū āri gojasūdea, ¿naásū āriđuaro yári? Āsū āri gojasūdero āāribā:

Suye ɨtāyere wii iririmasā
béoadeaye merā gajigu gapu dōārō
turari wii irigukumi.^p

¹⁸Sugu i ɨtāye weka meémejāgū, mūtākōāgukumi. I ɨtāye gapu ɨgū weka meébejaro ɨgūrē dōārī pogagāgue meémūtūbéokōārokoa, āriyupu Jesús.

Romano marā opu masakare niyeru
wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)

¹⁹Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde ɨgū i keori merā irasū āri weremakū pérā: “Marīrē: ‘Poe moārā irirosū ñerā āārā’, āriḡū irikumi”, āri péña, ɨgūrē peresu irimurā buro ñeāduadiñurā. Irasū ñeāduakererāta: “Masaka, ɨgūrē marī irasirimakū iārā, marī merā guarākuma”, āriñurā. Irasirirā ɨgūsārē giisīā, ñeāmasibiriñurā. ²⁰Irasirirā: “Gajinu ɨgūrē ñeārāra”, āri, iāñurūtuyañurā. ɨgū ñerō yujumakū weresāmurā péduarā iriadiñurā. Irasirirā gajirārē irikatorārē ɨgū puro iriñurā ɨgū werenirīrē pēdorerā. “ɨgūrē sērēñarā waarā, masaka iūrōrē diaye irirā irirosū āārīka!” āri, ɨgūsārē iriñurā. “Jesús ñerō werenimākū pérā, ɨri nikū marā opu pūrogue peresu iridorerā āiwāgārāra”, āriā, ɨgūsārē iriuidiñurā. ²¹ɨgūsā Jesús pūrogue ejarā, āsū āriñurā:

—Buegu, mū iririkurire masā. Mū ārikatoro marīrō werenia. Marīpuyare diayeta buea. “¿Naásū gūñarī masaka yure?” āri gūñarō marīrō diayeta ɨgūsārē werea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē surosūta iāa. ²²Irasirigu guare wereka! Romano marā opu marīrē niyeru wajasearire marī wajarimākū, ¿dōāgorari, o dōāberi? āriñurā Jesúre.

²³Jesús gapu ɨgūsā ñerō iriduarire masisīā, ɨgūsārē āriyupu:

^p 20.17 Sal 118.22

²⁴—Niyeru koere āirika! I koeguere, ÷nōya diapu keori, nōya w̄ai tuuyari? āiryupũ.

—Romano marā op̄ya diapu keori, iḡũ w̄aita tuuyáa, āri yuj̄ñurā.

²⁵Īḡūsā irasū ārimakū p̄ḡũ, Jesús iḡūsārē āsū āiryupũ:

—Iro merē romano marā op̄ya āarírirē iḡūrē sika! Marĩp̄ya gar̄re Marĩp̄re sika! āiryupũ.

²⁶Irasirirā masaka p̄uro neō iḡūrē ñerō āri werenimakū irimasibirinurā. Ubu gar̄p̄ iḡũ yuj̄r̄ire p̄erā p̄ḡũka, toekōāñurā.

Saduceo bumarā, Marĩp̄ boanerāre masuburire Jesúre s̄erēñadea

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷P̄r̄ũ surāyeri saduceo bumarā Jesús p̄urogue ejañurā. Īḡūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, āri b̄remurā āarĩñurā. Irasirirā Jesúre āsū ārĩñurā:

²⁸—Bueḡũ, Moisés marirē āsū āri gojap̄idi āarĩmĩ: “Sugũ marāpok̄udi p̄rā marikereḡũ igore boaweomakũ, iḡũ pagumũ igore dúunorēḡukumi. Irasirirā, iḡũ igo merā p̄rāk̄urā iḡũ t̄iḡũ dagu p̄rā irirosũta āarĩrākuma”, āri gojap̄idi āarĩmĩ.

²⁹Iripoeguere sugũ p̄rā, su mojóma pere gaj̄i mojó peru p̄erēbejarā āarĩñanerā āarĩmā. Īḡūsā t̄iḡũ gar̄p̄ marāpok̄ũ, p̄rā marĩḡũta boakōāyupũ. ³⁰Irasirigũ iḡũ dagu dokamuta iḡũ marāpo āarĩdeore dúunorēyupũ. Īḡũde, iḡũ t̄iḡũ dagu irirosũta p̄rā marĩḡũta boakōāyupũ. ³¹Īḡūsā p̄erā dokamude p̄rā marĩḡũta boakōāyupũ. Irasũ dita p̄rā marirāta boapereakōāñurā. ³²Īḡūsā p̄rũ iḡūsā marāpode boakōāyupo pama. ³³Īḡūsā su mojóma pere gaj̄i mojó peru p̄erēbejarā ũma igore marāpok̄uadiñurā. Irasirirā boanerā masāmakũ, ÷niño marāpogora āarĩḡokuri? ārĩñurā.

³⁴Jesús iḡūsārē yuj̄yupũ:

—I ũm̄ḡue āarĩrā, ũma, nome merā marāpok̄ũma. Īḡūsā p̄rā nomedere

nomesuma. ³⁵Īḡūsā irasirikeremakū, ũm̄ḡasiḡue āarĩmurā gar̄p̄ irasū āarĩbirikuma. Marĩp̄: “Ōārā āarĩma”, āri iārā, boanerāgue masā, p̄rũ iḡũ p̄roque murĩarākuma. Iroguere marāpok̄ubirikuma. Īḡūsā p̄rā nomedere nomesubirikuma. ³⁶Marĩp̄re wereboerā irirosũ neō dupaturi boabirimurā āarĩsā, irasiribirikuma. Īḡūsā Marĩp̄ masũnerā, iḡũ p̄rā āarĩrākuma. ³⁷Iripoeguere Moisés iḡũ yuk̄ḡāgue ēj̄r̄ōḡue waadeare gojadi āarĩmĩ. Iḡũ iroque āarĩmakū, Marĩp̄ āsū ār̄idi āarĩmĩ iḡūrē: “Yũ Abraham, Isaac, Jacob Op̄ta āarā”, ār̄idi āarĩmĩ. I merā boanerā masāburire marĩ masā. ³⁸Abraham, Isaac, Jacob boanerā āarĩkererā, Marĩp̄ merā okarā āarĩma. Irasirigũ Marĩp̄ boanerā dupaturi masābirimurā Op̄ āarĩbemi. Okarā Op̄ āarĩmĩ. Āarĩpererā masaka boakererā, Marĩp̄ iūrō okarā āarĩma, āiryupũ Jesús.

³⁹Īḡũ irasū ārimakū p̄erā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū ārĩñurā: —Bueḡũ, m̄ũ oārō yuj̄ma, ārĩñurā. ⁴⁰Irasirirā neō dupaturi gaj̄i iḡūrē s̄erēñaduabirinurā.

“¿Noā parāmi āarĩturiagu āarĩri Cristo?” āri s̄erēñadea
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹Jesús gar̄p̄ āsū āiryupũ:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āarĩturiagu āarĩmĩ”, ār̄iri? ⁴²David, Salmos w̄aikuri gojadesa p̄ḡue āsū āri gojadi āarĩmĩ:

Marĩp̄, yũ Op̄re āsū ār̄imi: “Ōō, yũ diaye gar̄p̄ doaka yũ merā dorebu!

⁴³Irasiriripoe murē iāturirārē m̄ũ dorerire tarinḡānemobirimakū iriḡura”, ār̄imi, āri gojadi āarĩmĩ David.⁴

⁴⁴David, Cristo ñekũ āarĩkereḡũ, iḡūrē: “Yũ Op̄ āarĩmĩ”, ār̄idi āarĩmĩ. ¿Nasirigũ, Cristo, David parāmi āarĩturiagu

⁴ 20.43 Sal 110.1

äärikeremakū, David igūrē irasū āriyuri? āriyupū Jesús.

Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē:

“**Ñerō yáa**, **ārī weresādea**

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Āārīpererā masaka péurogue Jesús igū buerārē āsū āriyupū:

⁴⁶—Moisés gojadeare buerimasā ñerō iririre oārō pémasika! Oparā irirosū surí yoari sāña, masaka iūrōgue waagorenama. Makā dekoquere masakare oārō buremurí merā bokatírī oādoremakū gāāmema. Nerērī wiiriguere ñajará, oārī doaripérigue dita doaduama. Bosenurí āārīmakūdere oparā doarigue dita doaduama.

⁴⁷ Wapiweyarā nome wajamomakū iā, igūsāya wiirire emanokōāma. Igūsārē bopoñarí merā iābirikererā, yoaripoe Marípure sērē imukatoma, masaka igūsārē: “Marípure oārō buremuma”, āriburo, ārīrā. Igūsā irasiriri waja Marípū igūsārē gajirā nemorō wajamoāgukumi, āriyupū Jesús.

Wapiweyo bopogo Marípuya wiigue niyeru koeri sádea

(Mr 12.41-44)

21 ¹ Jesús Marípuya wiigue āārīgū, iri wiima igūsā āmuburi niyeru needrī kúmague wári doebiri oparā igūsā niyeru sāmākū iāyupū. ² Sugo wapiweyo bopogode iri kúmague pe koegā, mērōgā wajakuri koerigārē sāmākū iāyupū. ³ Iri koerire igo sāmākū iāgū, āsū āriyupū:

—Diyeta musārē werea. Igo wapiweyo bopogo i kúmague niyeru sāgō, Marípū iūrō gajirā āārīpererā igūsā siadero nemorō sāamo. ⁴ Gajirā wári doebiri oparā wáro sikeremakū, igūsāya wáro dūyáa. Igo gapū bopogo āārīkerego, igo baari wajariboadeare sípeokōāmo Marípure buremugō, āriyupū.

Jesús Marípuya wiire béoburimarē weredea

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Surāyeri igū buerā Marípuya wiimarē iārā, āsū ārīñurā:

—Oārī ūtāyeripa merā iridea wii āārā. Masaka iri wiire igūsā sídeade oārī āārā, ārīñurā.

Igūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús igūsārē āriyupū:

⁶—Musā i wiimarē dapagorare iādāa. Sunu i wiima āārīpereri marí iādea, i ūtāyeride mutādijapereakōārokoa. Neō suye ūtāye gajīye weka weamuriadeade dujabirikoa, āriyupū.

Jesús: “I ūmū pereburi dupiyuro āsū waarokoa”, āri weredea

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Igū irasū ārīmakū pérā, igūrē sērēñañurā:

—Guare buegu, ¿naásū āārīmakū mū ārāderosū waarokuri? ¿Ñeéno iri imugukuri, iri irasū waaburi dupiyuro? ārīñurā.

⁸ Jesús yujuyupū:

—Oārō pémasika! Gajirā wárā ārīkatorimasā aarirākuma. “Yū Marípū iriudi, Cristo āārā”, ārīrākuma. “Dapagorare i ūmū pereburo aarisíaa”, ārīrākuma. Igūsā ārīkatorire pébirikōāka! ⁹ Masaka musā pūro gāmewējērērē pérā, gajirogue marā igūsā oparārē béori kerere pérā, gukabirikōāka! I ūmū pereburi dupiyuro irasū waapūrorirokoa. Irasū waakeremakū, i ūmū pereburo dūyarokoa dapa, āriyupū.

¹⁰ Irasū ārī odo, igūsārē āsū ārīnemoyupū doja:

—Su bumarā, gajī bumarā merā gāmewējērākuma. Su nikū marā, gajī nikū marā merā gāmewējērākuma.

¹¹ Wári makārīguere nikū būro ñomerokoa. Masaka wárā waboari merā boarākuma. Pūrīrikuri merā ñerō tarirākuma. Ūmugasiguere būro goeri, wári gajino deyoarire iārā, masaka būro gūirākuma.

¹² I āārīpereri irasū waaburo dupiyuro musā yare buremurí waja gajirā musārē ñeā, ñerō irirākuma. Irasirirā marí judío masaka nerērī wiiriguere musārē weresā, peresu irirākuma. Makārī marā oparā pūroque āāñarākuma musārē

wajamoãdorerã. ¹³Ígūsã irogue musãrê ãijamakũ, musã gapũ Marĩpũya òãrĩ kerere wererãkoa ígūsãrê. ¹⁴Ígūsã musãrê oparã pũrogue ãiwãgãmakũ ããrã, oparãrê yũjuburire gũñarikubirikõãka! “¿Naásũ ãrĩrãkuri ígūsãrê?” ãrĩ gũñarikubirikererãtã ããrĩka! ¹⁵Musã werenĩmakũ iritamugũra. Musãrê irasũ iritamugũ, masĩrĩ merã òãrĩ werenĩrĩ merã weremakũ irigũra. Musã irasũ weremakũ pérã, musãrê ãaturirã gapũ musã werenĩrĩrê bokatũbirikuma. “Iri diaye ããrĩbea”, ãrĩmasĩbirikuma. ¹⁶Surãyeri musã pagusãmarã, musã pagupũrã, musãya makã marã, musã merãmarãde musãrê oparãguere wẽjãdorerã wiarãkuma. Irasirirã musãrê surãyerire wẽjãrãkuma. ¹⁷Yũre musã buremurĩ waja ããrĩperero marã masaka musãrê ãaturi doorãkuma. ¹⁸Ígūsã irasirikeremakũ, sudagã musãya poadagã neõ dederĩbirikoa. ¹⁹Irasirirã musãrê ñerõ irikeremakũ, yũre buremurĩrê pirimerã, Marĩpũ pũrogue perebiri okari oparãkoa.

²⁰Irasirirã wãrã surara Jerusalén tũro gãmegorobiatũmakũ ããrã, iri makãrê ígūsã béoburo mérõgã duyãa, ãrĩ masĩrãkoa. ²¹Irasũ waamakũ ããrã, Judea nikũgue ããrĩrã ãtãyukugue ãmaduriburo. Jerusaléguẽ ããrĩrãde iri makãrê wiriburo. Iri makã tũro ããrĩrã Jerusaléguere dupaturi goedujãbirikõãburo. ²²Irasũ waarĩnũrĩ Marĩpũ ñerãrê wajamoãrĩnũrĩ ããrĩrokoa. Irasiriro ããrĩpereri ígũya werenĩrĩ gojãdea pũgue gojãderosũta waarokoa. ²³I nikũ marã bũro pũrĩrõ péñarãkuma. Marĩpũ ígūsãrê bũro wajamoãgukumi. Irasũ waamakũ, nijĩpagosã nome, ígūsã pũrã mirĩrãgã oparã nomede bũro ñerõ tarirãkuma. ²⁴Surãyeri i makã marã gãmewẽjãrõguẽ boarãkuma. Boamerã gapũre ããrĩpereri nikũgue ãiwãgã, peresu irirãkuma. Judío masaka ããrĩmerã Jerusaléẽ ñerõ irirãkuma. Irasirirã iri makã marãrê tarinũgãrãkuma. Marĩpũ, judío masaka ããrĩmerãrê: “Iri makã marãrê neõ opabirikõãka pama!” ãrĩmakũgue opaduũrãkuma.

Jesús i ãmũgue ígũ dupaturi aariburire werede

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵I ãmũ pereburi dupiyuro abe ãmũmũ, abe ñamimũ, neñukãde deyori gorawayuakõãrãkuma. Wãdiya turaro busuri, makũrĩ nikũguere bũro ejarokoa. Irasirirã i ãmũ marã ããrĩpererã bũro gũkari merã diaye gũñamasĩbirikuma. ²⁶Õmarõgue marã turarã naradari merã béosũrãkuma. Irasũ waamakũ ããrã, masaka i ãmũ pereburire: “¿Aarisiakuri?” ãrĩ gũñarã, bũro gũiri merã kõmorã irirosũ neõ gũñajabirikuma. ²⁷Irasũ waaripoere masaka yũ ããrĩpererã tígũ, wãro Marĩpũ turari merã, ígũ gosesiriri merã ãimikãyebogue i nikũguere yũ dupaturi aarimakũ ããrãkuma. ²⁸Yũ ãrĩderosũta iri goerire waapũrorimakũ ããrã, musã yaarã ããrĩrã gũbirikõãka! Gũñaturari merã ãmũgasigue ããmuka! Mérõgã duyãa, Marĩpũ musãrê perebiri peamegue waabonerãrê tauri ejaburo, ãrĩyupũ Jesús.

²⁹Irasũ ãrĩ odo, i keori merã ígūsãrê werenemoyupũ:

—Higueragu, o gajĩgu yukũ noõ gããmedire ããka! ³⁰Irigũ pũ maamamakũ ããrã: “Bojori waaburo mérõgã duyãa”, ãrĩ masĩa. ³¹Irigũ waarõsũta i ããrĩpereri yũ ãrĩrĩ irasũ waamakũ ããrã: “Marĩpũ ígũyarãrê doreri aariburo mérõgã duyãa”, ãrĩ masĩrãkoa. ³²Diayeta musãrê werea. I ãmũ marã boapereburo dupiyuro i ããrĩpereri yũ ãrĩrĩ irasũ waarokoa. ³³Õmũgasi, i nikũde pereakõãrokoa. Yũ werenĩrĩ gapũ neõ perebirikoa. ããrĩpereri yũ ãrĩrõsũta waayuwarikurokoa.

³⁴⁻³⁵Yũ dupaturi aariburinũrê neõ masĩbea musã. Irasirirã òãrõ pémasĩka! Bosenũrĩrê irirã, ñerĩrê iribirikõãka! Mejãbirikõãka! I ãmũmarê bũro gũñarikubirikõãka! Musã ire irasirimerã, gũñaña marĩrõ i ãmũguere yũ aarimakũ ããrã, gũkabirikoa. Waĩbu gũñaña marĩrõ weadeadague ígũ meesĩajarosũta gũñaña marĩrõ yũ aarirĩnũ masakare ããrĩpereri

nikū marārē waarokoa. ³⁶ Irasirirā ōārō pēmasīrī merā yúka! Marīpūre āsū ārī sērēnfkōāka! “I ūmū peremakū, guare iritamuka! Turarire sīka, guare ōārō tarīburo, ārīgū! Irasirirā gua āārīpererā tīgūrē güiro marīrō bokatīrīrākoa”, ārī sērēka īgūrē! ārīyupū Jesús.

³⁷ Jesús ūmuriku Marīpūya wiigue buenayupū. Nāmirikū buē odogu, Olivos wāīkudi ūtāūgue waa, iroque āārīboyoanayupū. ³⁸ Boyoripoe āārīmakū, āārīpererā masaka Marīpūya wiigue īgū buerire pérā waanañurā.

**Judas Iscariote Jesúre
wējēduarāguere īgūrē imuburire
āmudea**

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

22 ¹ Iripoere judío masaka pá wemasārī morēña marīrī baari bosenu, mērōgā dūyayuro. Iri bosenu pascua wāīkūyuro. ² Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre wējēduarā: “¿Nasīri īgūrē wējērākuri marī?” ārīñurā. ³ Īgūsā Jesúre wējēduakererā, masakare güiñurā.

³ Iripoere wātī, Judas Iscariote wāīkūgūguere ñajāyupū ñerō iridoregu. Judas, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopenu āārīdiyupū. ⁴ Wātī ñajādero pūru, Judas paía oparā, Marīpūya wiire korerā surara oparā pūro waayupū. Iroque eja, īgū Jesúre imuburire īgūsā merā wereniyupū. ⁵ Īgū irasū ārīmakū pérā, usuyari merā: “Īgūrē mū guare imumakū, mūrē niyeru wajarīrākoa”, ārīñurā. ⁶ Judas: “Jáu”, ārī, pūru: “¿Naásū āārīmakū, masaka iāberogue oparāguere yū Jesúre wiamakū ōārokuri?” ārī güñayupū.

Jesús īgū buerā merā baatūnudea

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Pūru pá wemasārī morēña marīrī baari bosenu āārīñugārīñu āārīyuro. Irīñu pascua bosenu irīrīñu āārīmakū, Marīpū iūrō oveja majīgūrē īgūsā

wējērīñu āārīyuro. ⁸ Irīñuta Jesús Pedrore, Juārē āsū ārī irīyupū:

—Marī pascua bosenu baaburire āmurā waaka!

⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, āsū ārī sērēñañurā:

—¿Noógue marī pascua bosenu baaburire āmumakū gāamekuri? ārīñurā.

¹⁰⁻¹¹ Jesús īgūsārē yujyupū:

—Jerusalégue waaka! Iroque sugū dekosoro kōawāgāgūrē bokajarākoa. Īgūrē tūyaka! Īgū ñajāri wiigue ejarā, irī wī opūre: “Guare buega, āsū ārī sērēñadoreami: ‘¿Dīf taribugue yū buerā merā i pascua bosenuērē baagukuri?’ ārāmi”, ārika! ¹² Musā irasū ārīmakū pé, wārī taribu, ūmarōgue īgūsā āmu odoadea taribure imugakumi. Iroque marī baaburire āmuka! ārīyupū Jesús.

¹³ Irasirirā iri makāgue waa, iroque eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁴ Īgūsā baaripoe ejamakū, Jesús īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doanīyupū.

¹⁵ Iroque baa doanīgū, īgūsārē ārīyupū:

—Yū boaburo dupiyuro i pascua bosenu baarire musā merā būro baadūāa.

¹⁶ Musārē werea. I bosenuērē marī dapagora irīrosū yū dupaturi neō irīnemobirīkoa. Pūru Yūru īgūyarārē dorerogue dupaturi irīyuwarīkūgūkoa, ārīyupū.

¹⁷ Irasū ārī odo, iirīripare āī, Marīpūre: “Mūrē usuyari sīa”, ārī, īgūsārē āsū ārīyupū:

—Ire āī, dukawa iirīka! ¹⁸ Musārē werea. I igui dekore marī dapagora iirīrosū yū dupaturi neō iirīnemobirīkoa. Yūru īgūyarārē doreri ejadero pūrgue dupaturi iirīgukoa doja, ārīyupū.

¹⁹ Pūru páre āī, Marīpūre: “Mūrē usuyari sīa”, ārī, páre pea, īgūsārē āsū ārī guereyupū:

—I yaa dūru āārā. Yū musā ñerō irīdea waja boagūkoa. Irasirirā musā dapagora irīaderosū nerē, páre baarīka, yū musārē boabosarīre güñaka! ārīyupū.

²⁰ Īgūsā baa odoadero pūru, páre āāaderosūta iirīripadere āī, īgūsārē āsū ārīyupū:

—Yü musârê boabosagu, yaa dí béori merâ Yũpu musârê: “Ôârô irigũra”, ârideare iriyuwarikugũko.

²¹Dapagorare yũre wêjêduarâguere yũre imubu ôô yu merâ baa doanîmi.

²²Marîpu âriderosũta yũre âârîpererâ tîgũrê waaró yáa. Yũre imubu gapũre ñetariro waarokoa, ârîyupũ.

²³Îgũ irasũ ârîmakũ pêrâ, îgũsâ basi âsũ ârî gãme sêrêñaũrâ:

—¿Noâ marî watopeguere irasiribukuri? ârîñũrâ.

Jesús buerâ: “Marî watopepe, ¿noâ âârîpererâ nemorô âârîgukuri?” ârî guaseodea

²⁴Pũpu Jesús buerâ âsũ ârî gãme guaseoñũrâ:

—Marî watopepe, ¿noâ âârîpererâ nemorô âârîgukuri? ârîñũrâ.

²⁵Jesús gapũ îgũsârê ârîyupũ:

—I nikũ marâ oparâ Marîpũre bũremumerâ gapũ îgũsâyârê dorerâ, turaro merâ dorema. Irasirirâ îgũsâ oparârê: “Masakare ôârô iritamurâ âârîma”, ârîma. ²⁶Musâ tamerâ i nikũ marâ oparâ irirosũ iribirikôâka! Âsũ gapũ irika! Musâ watopeguere sugũ gajirâ nemorô âârîduagu, musâ nemorô ubu âârîgũ maamu irirosũ âârîburo. Musârê doreduagu, moâboegũ irirosũ musârê iritamugũ âârîburo. ²⁷Musâ gũñamakũ, ¿niîno gapũ gajigũ nemorô âârîgũ âârîrî? ¿Baa doanîgũ gapũ, o îgũrê baari ejoğũ gapũ âârîrî? Âsũ âarâ. Baa doanîgũ gajigũ nemorô âârîrîmi. Yũ gapũ musâ watopegue âârîgũ, musârê moâboegũ irirosũta musârê iritamugũ aaribũ.

²⁸Masaka yũre ñerô irikeremakũ, musâ yũ merâ âârînikôâbu. ²⁹Irasirigũ, Yũpu yũre îgũyarâ Opũ piderosũ, yũ musâdere oparâ sóogura. ³⁰Irasirirâ, yũ îgũyarâ Opũ âârîrîgũe musâde, yũ merâ iirî, baa doanîrâkoa. Iroge musâ pe mojõma pere su gubu peru pêrêbejari oparâ doarire doarâkoa. Irasirirâ Israel bumarârê pe mojõma pere su gubu peru pêrêbejari buri marârê dorerâkoa, ârîyupũ.

Jesús Pedrorre: “Yũre masîkeregu: ‘Masibe’, ârîgũko”, ârî werede

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹Irasũ ârî odo, marî Opũ Jesús Pedrorre âsũ ârîyupũ:

—Simón, yũre péka! Wâtêa opũ Satanás Yũpũre sêrêadami, trigo gasirire koro, yusasiribéoro irirosũ musârê yũre bũremurîrê pirimakũ iriduagu.

³²Îgũ irasũ iriduakeremakũ, yũ gapũ mũya âârîburire Yũpũre sêrêbosabũ, mũ yũre bũremurîrê piribirikôâburo, ârîgũ. Irasirigũ yũre dupaturi ôârô gũñaturadero pũpu, mũyarâ yũre bũremurârê gũñaturamakũ irika! ârîyupũ.

³³Îgũ irasũ ârîmakũ pégu, Pedro ârîyupũ:

—Yũ Opũ, murê peresu irirâ, yũdere mũ merâta peresu iriburo. Murê wêjêrâ, yũdere mũ merâta wêjêburo, ârîyupũ.

³⁴Jesús îgũrê ârîyupũ:

—Pedro, murê werea. Dapagâ ñami âgâbo wereburo dupiyuro yũre masîkeregu urea gajirârê: “Masibe”, ârîkatogũko, ârîyupũ.

Jesũre îgũsâ ñeâburo dupiyuro waadea

³⁵Irasũ ârî odo, Jesús îgũ buerârê âsũ ârî sêrêñayupo doja:

—¿Sôô âârîdeapoere musâ niyeru, surî âîârî ajuri, gubu surî opamerâ musârê yũ iriudeapoere ñeéonorê gãamenemorî?

—Neô gajino gãamenemobiribũ, ârî yũjuñũrâ.

³⁶Îgũsâ irasũ ârîmakũ, ârîyupũ doja:

—Dapagora gapũre surî, niyeru âîârî ajuri oparâ, irire âîaka! Musârê sareri majîrî marîmakũ îarâ, musâya surî wekamarê dua, su majî wajarika!

³⁷Ire musârê werea. Marîpũya werenîrî gojadea pũgue gojaderosũta yũre waaró yáa. Âsũ ârî gojasũdero âârîbũ: “Îgũde ñegũ irirosũ ñerâ watopeguere âârîdi âârîmi!, ârîsũgukumi”, ârî gojasũdero âârîbũ, ârîyupũ. Îgũ irasũ ârîmakũ pêrâ, îgũ buerâ îgũrê ârîñũrâ:

³⁸—Gua Opũ, pe majî sareri majîrî opáa, ârîñũrâ.

—Ōasiáa, ári yujuyupũ Jesús.

Jesús Getsemanígue Marípure sérêdea
(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹Puru Jesús ígũ irinarôsũ Olivos wãikudi útãúgue waakõayupũ. Ígũ buerãde ígũ merã waañurã. ⁴⁰Irogue ejagu, Jesús ígũsãrê áriyupũ:

—Marípure sérêka, wãti árimesãrĩrê iribukoa, árirã, áriyupũ.

⁴¹Irasũ ári odo, ígũ suguta yoawayaro waa, ñadukupuri merã ejamejãja, Marípure ásu ári sérêyupũ:

⁴²—Au, yũ ñerõ tariburire tauduagu, tauka! Yũ irasũ árikeremakũ, yũ gããmerõsũ iribirikõaka! Mũ gããmerõsũ gapũ yũre waaburo, áriyupũ.

⁴³Ígũ irasũ árimakũ, Marípure wereboegu ãmugasigũe áãrãdi Jesúre deyoayupũ ígũrê gũñaturamakũ irigu.

⁴⁴Jesús buro pũrĩsũgũ Marípure sérêadero nemorõ ígũrê serênemoyupũ doja. Ígũ ñajãsuririta dí yeri pagayeri wiri, yebague yuriyuro.

⁴⁵Marípure irasũ ári sérê odo, wãgãngã, ígũ buerã purogue ejagu, buro bujawereri merã kãrĩrãrê bokajayupũ. ⁴⁶Irasirigu ígũsãrê áriyupũ: —¿Nasirirã kãrĩrĩ? Yobeka! Marípure sérêka, wãti árimesãrĩrê iribukoa, árirã, áriyupũ.

Jesúre ñeãwãgãdea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷Ígũ irasũ ári wereripoe masaka wãrã ejañurã. Judas pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã buerã watopemu áãrãdi masakare dupiyuyupũ. Jesús puro eja, ígũrê bokatĩrĩ, ígũya wayupãrãrê mimiyupũ. ⁴⁸Ígũ irasũ mimimakũ iãgũ, Jesús gapũ ígũrê áriyupũ:

—Judas, ¿yũre áãrĩpererã tĩgũrê yũre ãaturirãguere wiagu, yaa wayupãrãrê mimirĩ mu? áriyupũ.

⁴⁹Ígũ irasũ árimakũ, Jesús buerã ígũrê masaka ñeãburire masĩrã: “Gua Opũ, ¿gua sareri majĩrĩ merã ígũsã merã gãmekẽãsi?” áriñurã.

⁵⁰Irasũ ári, sugũ Jesús buegu ígũya sareri majĩ merã paía opure moãboagure

diaye gapuma gãmipũrê ditiã dijukõayupũ. ⁵¹Ígũ irasirimakũ iãgũ, Jesús áriyupũ:

—Iropata irika! Inorẽ irinemobita! áriyupũ.

Ári odo, gãmipũ áãrãderore moãñayupũ. Ígũ moãñamakũ, ígũya gãmipũ õãkõayuro doja. ⁵²Irasiri odo, ígũrê ñeãmurãrê: paía oparãrê, Marípuya wiire korerã surara oparãrê, judío masaka murãdere áriyupũ:

—¿Nasirã sareri majĩrĩ merã, yukũ dukari merã sugũ yajarimasũrê ñeãrã aarirã irirosũ yũre ñeãrã aarĩrĩ?

⁵³Ûmũriku Marípuya wiigue musã merã yũ áãrimakũ, yũre neõ ñeãbiribũ. Irasũ áãrikeremakũ, dapagora musã yũre ñerõ iriripoe ejasiãa. Wãti ñaitĩãrõgue áãrĩgũ musãrê dorerire irirã yãa musã, áriyupũ.

Pedro Jesúre masikeregu: “Masĩbea”, áridea

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Puru Jesúre ñeã, paía opuya wiigue áãñurã. Ígũsã ígũrê áãmakũ, Pedro ígũsãrê yoawayarogue tũyayupũ. ⁵⁵Irogue ejarã, makãpuro ñajãrõma yeba dekogue peame diiñurã. Irasirirã irime tũro sũma doanĩñurã. Pedro ígũsã puro eja, ígũsã watopegue doayupũ. ⁵⁶Sugo moãboerimasõ, ígũ peame tũro doamakũ iãgõ, ígũrê õãrõ iã, gajirãrê ásu ári wereyupo:

—Íide ígũ merã áãrĩdita áãrami, áriyupũ.

⁵⁷Igo irasũ árimakũ pẽgu, Pedro árikatori merã:

—Yũ ígũrê neõ masĩbea, ári yujuyupũ.

⁵⁸Mérõgã purũ gajigu ígũrê iã, ásu áriyupũ:

—Mude Jesús buerã merãmũta áãrã, áriyupũ.

—Neõ áãrĩbea yũ, áriyupũ Pedro.

⁵⁹Su hora purũ gajigu gajirãrê ásu ári wereyupũ:

—Íi diayeta ígũ merã áãrĩdita áãrĩmi. Galileamũta áãrĩmi, áriyupũ.

⁶⁰Ígũ irasũ árimakũ, Pedro yujuyupũ: —Yũ, mu wereníggũrê masĩbea, pẽmasĩbirikoa, áriyupũ.

Īgū irasū āriřipoeta āgābo wereyupū.
⁶¹Īgū weremakū, marī Opu Jesús
 yoaweyarogue āārīgú Pedrorē iā
 gāmeuyupū. Īgū irasū iāmakū, Pedro,
 Jesús ĩgūrē: “Dapagā űami āgābo ĩgū
 wereburo dupiyuro mu yure masikeregū,
 űrea: ‘Masībea’, āriřkatoguko”, āriřdeare
 gūñabokayupū. ⁶²Iřire gūñaboka, wiria,
 buřawererī merā burō oreyupū.

Jesúre űerō iri buridadea

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³Jesúre korerā surara ĩgūrē burida,
 páñurā. ⁶⁴Irasū ĩgūrē párā, suríro gasiro
 merā ĩgūya koyere suabiato:

—ĪNoā murē pári? Āriřbokaka! āriñurā.

⁶⁵Wári gajī űerō āri buridañurā.

Jesúre oparā purogue āiadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶Gajinu gapū boyodujimeřaripoe
 judío masaka murā, paía oparā, Moisés
 gojadeare buerimasāde nerēñurā. Puru
 ĩgūsā nerērōgue Jesúre āija, āsū āri
 sērēñañurā:

⁶⁷—Wereka guare! ĪMu, Marīpu iriudi
 Cristota āārīri? āriñurā.

Jesús ĩgūsārē yuřuyupū:

—Musārē: “Yu ĩgūta āārā”, āriřmakū,
 yure buremubirikoa. ⁶⁸Musārē gajinorē
 yu sērēñamakū, yure yuřubirikoa.

⁶⁹Musā yure buremubirikeremakū,
 mērōgā purū Yuru turatarigu yure
 āārīpererā tīgūrē ĩgū diaye gapū
 doamakū irigukumi, āriyupū.

⁷⁰Īgū irasū āriřmakū pérā, āārīpererā
 ĩgūrē sērēñañurā:

—ĪIrasū āriřgū, Marīpu magūta āārīri
 mu? āriñurā.

—Īgūta āārā musā āriřrōsūta, āri
 yuřuyupū Jesús.

⁷¹Īgū irasū āriřmakū, āsū āriñurā:

—Nasirimurā gajirā ĩgūrē weresārīrē
 pēnemobirikoa marī! Īgū werenīrīrē marī
 basita pésiāa, āriñurā.

Jesúre Pilato puro āijadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 ¹Irasū āri odo, āārīpererā
 wāgāñgā, Jesúre opu Pilato

wāikugu purogue āiññurā. ²Jesúre
 irogue āijarā, āsū āri weresāñgāñurā:

—Īi mariya nikū marārē űerō
 iridoremakū péabu. Romano marā opu
 niyeru wajasearire: “Wajaribirikōāka!”
 āriřirē péabu. Gajidire: “Yu judío
 masaka Opu, Cristo āārā”, ārāmi,
 āriññurā.

³Īgūsā irasū āriřmakū pégu, Pilato
 Jesúre sērēñayupū:

—ĪMuta āārīri, judío masaka Opu?

—Mu āriřrōsūta ĩgūta āārā, āri
 yuřuyupū Jesús.

⁴Īgū irasū āriřmakū, Pilato paía
 oparārē, masaka irogue āārīrārē
 āriyupū:

—Īrē neō űerī iridea máa, yu iāmakū,
 āriyupū.

⁵Īgū irasū āriřkeremakū, ĩgūsā gapū
 burō weresāñemoñurā:

—Īgū bueri merā masaka oparārē
 tarinūgāmakū iriami. Galilea
 nikūgue irire irinūgāmi. Dapagorare
 i makāguedere irasūta irigu ejāami,
 āriññurā.

Jesúre Herodes puro āijadea

⁶Īgūsā irasū āriřmakū pégu, Pilato
 gapū sērēñayupū:

—Īi Galileamuta āārīri? āriyupū.

⁷“Iromuta āārīmi”, āri, ĩgūsā

yuřumakū pégu, Pilato surarare: “Jesúre

Galilea nikū marā opu Herodes puro
 āiaka!” āriyupū. Iřipoere Herodes
 Jerusalégue āārīyupū. ⁸Iro dupiyuro

Herodes Jesús iridea kerere pédi
 āārīmi. Irasirigu yoaripoe ĩgūrē burō

iāduagu iriadiyupū. Jesús ĩgū turari
 merā iri imumakū iāduagu iriadiyupū.

Irasirigu ĩgū puro ĩgūsā Jesúre āijamakū
 iāgū, burō usuyayupū. ⁹Wári Jesúre

sērēñadiyupū. Īgū sērēñakeremakū,
 Jesús gapū ĩgūrē neō yuřubiriyupū.

¹⁰Paía oparā, Moisés gojadeare

buerimasāde Herodes puro ejanerā,
 Jesúre turaro merā weresāññurā. ¹¹Puru

Herodes ĩgūya surara merā Jesúre
 burida, űerō iriññurā. ĩgūrē buridarā, oārī

surírore opuñanerē sāññurā. Irasiri odo,
 Herodes: “Īgūrē Pilato purogue āiaka

doja!” ārīyupū. ¹²Herodes, Pilato merā iro dupiyuroguere gāme iāduabirinerā āārīkererā, irinū merā gāmesuriñurā.

Jesúre wējédoredea

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³Puru Pilato paía oparārē, judío masaka oparārē, masakadere siiu neō, ¹⁴āsū ārīyupū:

—Musā īrē yu puro āījarā: “Īi masakare ñerō iridoremi”, ārābū musā yure. Musā iūrō, yu īrē sērēñapeoabū. Musā īrē weresakeremakū, ī ñerō iridea máa, yu iāmakū. ¹⁵Herodede: “Īrē neō ñerī iridea máa”, ārāyupū. Dupaturi īrē yu puro iriuañumi doja. Irasiriro īrē wējédoreri máa. Musāde ire masā. ¹⁶Irasirigu yu īgūrē tārādoreguko. Puru īgūrē wiugura, ārādiyupū Pilato.

¹⁷Pilato, bojoriku pascua bosenu āārīmakū, sugū peresugue āārādīre īgūsā wiudoregure wiunayupū.

¹⁸Irasirirā, Pilato: “Jesúre wiugura”, īgū ārīmakū pērā, āārīpererā masaka suro merā āsū āri gaguinīnūgāñurā:

—Jesúre wējēkōāka! Barrabás gapure wiuka! āriñurā.

¹⁹Ī Barrabāre iro dupiyuro Jerusalégue oparārē īgū béoduadea waja, gajirārē īgū wējédea waja, peresu irinerā āārīmā. ²⁰Pilato Jesús gapure wiuduadiyupū. Irasirigu masakare īgūrē wiuburire dupaturi sērēñayupū doja.

²¹Īgū Jesúre wiuduakeremakū, īgūsā gaguiníadero nemorō gaguinīñurā doja: —Curusague pábiatú wējēka īgūrē! Wējēkōāka īgūrē! āriñurā.

²²Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato urea waaró merā īgūsārē āsū ārādiyupū doja: —¿Neéno ñerīrē iriari īi, musā irasū āri gaguinīmakū? Yu iāmakū, neō īgūrē ñerī iridea máa. Irasiriro īrē wējédoreri máa. Irasirigu īgūrē tārādore, wiugura, ārādiyupū.

²³Īgū irasū ārīmakū, masaka, paía oparāde būro gaguinínemo: “Curusague pábiatú wējēka īgūrē!” āriñurā. Pilato, īgūsā irasū āri gaguinīmakū neō bokatūbiri: “Musā gāāmerō irika!”

ārīyupū. ²⁴Irasirigu, īgūsā ārīrōsūta Jesúre curusague pábiatú wējédoreyupū. ²⁵Puru īgūsā sērērōsūta Barrabāre peresugue āārīgūrē, oparārē béoduadire, masakare wējēdi gapure wiuyupū. Irasiri odo, Pilato: “Musā gāāmerōsū irika Jesúre!” ārīyupū.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶Jesúre curusague wējēmurā īgūsā āīwāgāripoe sugū Simón wāikūgū Cirene wāikūri makāmu Jerusalén turogue āārādi goedujariyupū. Irasirirā īgūrē bokatīri, ñeā, Jesús kōādea curusare kōātuyadoreñurā.

²⁷Wārā masaka Jesúre waaburire iārā īgūrē tuyañurā. Īgūsā watopegue nome īgūrē iārā, gaguiní būjawereri merā oretuyañurā. ²⁸Īgūsā oremakū pégu, Jesús īgūsārē iāgāmeu, āsū ārīyupū:

—Jerusalén marā nome yure orebirikōāka! Musā basi, musā pūrāya āārīburire oreka! ²⁹Purugue masaka ñetariro tarirākuma. Āsū ārīrākuma: “Neō pūrākumerā, miūñamerā nome āārīmakū oātariBUYO”, ārīrākuma.

³⁰Ūtāyukure āsū ārīrākuma: “Guare tāu wējē, dedeukōāburo”, ārīrākuma.

³¹Masaka yure waja opabire ñerō irimakū, waja oparā gapū ñetariro tarirākuma, ārīyupū.

³²Jesúre āīwāgārā, pērā ñerō iririmasādere īgū merā wējēsūmurārē āīwāgāñurā. ³³Īgūsārē āīwāgārā, masakū dipuru boaweadea pero wāikurogue eja, Jesúre curusague pábiatú āīwāgūñurā. Ñerō iririmasādere curusarigū pábiatú āīwāgūñurā. Sugure īgū diaye gapū, gajigure īgū kúgapū pábiatú āīwāgūñurā. ³⁴Īgūsā Jesúre curusague pábiatú āīwāgūñumakū, Jesús ārīyupū:

—Añ, īgūsā ñerō iririre kātika! Īgūsā yure irasirire pemasībema, ārīyupū.

Surara īgū surí sāñadeare: “Ubu ārīboka birarā: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ” āriñurā irire īgūsā basi gāme dukawamurā. ³⁵Masaka iroguē āārírā

ĩánínūrā. Oparāgueta Jesúre āsū āri buriđañūrā:

—Gajirā gapure taumi. Irasirigu diayeta Cristo, Maripū beyedi āāriġū ġġū basi tauburo, āriñūrā.

³⁶Surarade ġġūrē buriđañūrā. ġġū pūro waa ejanugārā, ġġū deko sūirirē ġġūrē iiridoreadiñūrā. ³⁷Irire irirā, ġġūrē āsū āriñūrā:

—Mū diayeta judío masaka Opū āāriġū, mū basi tauka! āriñūrā.

³⁸“Ī āsū iridea waja boami”, āriřā: “Īta judío masaka Opū āāriřī”, āri gojadea majirē curusague ġġū weka pábiatúñūrā. Griego ya merā, latín ya merā, hebreo ya merā gojasuyuro.

³⁹Sugū ñerō iridi, Jesús merā ġġūsā pábiatú āiřwāġunúdi Jesúre ñerō āri turiyupū:

—Mū diayeta Cristo āāriġū, mū baside tau, ġuadere tauka! āriyupū.

⁴⁰ġġū irasú āriřmakū péġū, gajġū gapū ġġūrē āsū āriyupū:

—Irasú āriřirikōāka! ĩMaripūre ġūiberi irasú āriġū? Marirē suro merā wajamoāma. ⁴¹Marī gapure marī ñerī iridea waja diayeta wajamoāma. Ī gapū ñerirē neō iribi āāriřī, āriyupū.

⁴²Irasú āri odo, Jesúre āsū āriyupū:

—Jesús, mūyarā Opū ñajġġū, yudere ġūñaka! āriyupū.

⁴³—Diayeta mūrē werea. Dapagāta yū merā paraíso wāikurogue āāriġukoa, āriyupū Jesús ġġūrē.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴Pūru goeripoe āāriřmakū, i nikū āāriřerogue naĩtiākōayuro. Ēre hora gora naĩtiāyuro. ⁴⁵Abede deyomarīyupū irasú waaripoere. Maripūya wii poekama taribu makāpuro kāmutari gasiro deko merā yeguesiajakōāyuro. ⁴⁶Irasirigu Jesús turaro merā āsū āri gaguiniyupū:

—Aū, yaa yūjupūrārē mūrē wíāa, āriyupū.

Irasú āriġūta, kōmoakōāyupū.

⁴⁷Romano marā surara opū irasú waamakū ġġū, Maripūre usuyari siyupū. Āsū āriyupū:

—Diayeta ĩ ñerō iribi āāriřañūmi, āriyupū.

⁴⁸Āāriřererā masaka iro Jesúre waarire ĩārā ejanerā ġġū boamakū ĩārā, buro bujawereri merā ġġūsāya koretibirire páwāġā, ġġūsāya wiriguge dujāakōāñūrā. ⁴⁹Āāriřererā Jesús merāmarā, Galileague ġġūrē tūyanerā nomede yogarogue Jesúre irasú waarire ĩáníñūrā.

Jesúya dūpūre masāgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹Iroque sugū José wāikūġū Judea nikūmū, Arimatea wāikūri makāmū āāriřupū. ġġū ōġġū, diayemarē irigu, Maripū ġġūyarārē doreri ejaburire yūġū āāriřupū. ġġū judío masaka oparā watopemū āāriřerēġū, Jesúre ġġūsā: “Wējeka!” āriřmakū péġū: “Jáu”, āriřiridi āāriřī. ⁵²Irasirigu Pilato pūroque waa, Jesúya dūpūre yáabu sērēyupū. ⁵³Sērē odo, Jesúya dūpūre curusague āāriřī dūpūre āiřiju, ōāri surī gasiro merā ōmayupū. Ōma odo, ūtāyegue mádea gobegue píyupū. Iri gobe neō sugū boadire yáasūña marirī gobe āāriřuro. ⁵⁴José Jesúre yáarinū judío masaka siñajārīnūma āāriřurire ġġūsā āmuyurinū āāriřuro. I siñajārīnū ñajáburo mérōġā dūyayuro.

⁵⁵Galileague Jesúre tūyanerā nome masāgobegue José waamakū ĩārā, waañūrā. Iri gobegue Jesúya dūpūre ġġū pímakū ĩáníñūrā. ⁵⁶ġġūsā irasú ĩadero pūru, ġġūsā āāriřī wīguge dujāakōāñūrā. Dujaja, sūrōriřē ġġūya dūpūre pípeoburire āmuñūrā. Āmu odo, siñajārīnū āāriřmakū, Moisés dorederosūta siñajāñūrā.

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 ¹Semana āāriřuroririn[†] āāriřmakū, boyodujimejāriřipoe

[†] 24.1 Semana āāriřuroririnuno, domingo āārā.

Īgūsā nome dupaturi Jesúya dūpure yáadea masāgobegue waañurā. Īgūsā sārōrī āmuadeare āññurā. Gajirā nomede Īgūsā merā wapikuwāgāñurā. ²Irogue ejarā, iri gobe biadea ūtā majirē gajirogue oyamakū iāñurā. ³Irire iārā, diayeta ñajākōññurā. Irogue ñajājarā, neō marī Opū Jesúya dūpure bokabiriñurā. ⁴Irasirirā buro gūka, naásū irimasibiriñurā. “¿Naásū waáyuri?” āri gūñaripoeta gūñaña marīrō pérā ūma surī gosesiriri sāñarā Īgūsā puro nímakū iāñurā. ⁵Īgūsārē iārā, buro güiri merā muúsiañurā. Īgūsā irasirimakū iārā, ūma Īgūsārē āriññurā: —¿Nasirimurā boanerārē yáarogue okagure āmarī? ⁶Ōōrē mámi. Masāsiami. Gūñaka, Īgū musā merā Galileague āāriġgū musārē ārideare! ⁷Āsū ārimi: “Ū āārīpererā tġū āārīġgū masaka ñerāguere wiasūgūkoa. Īgūsā yure curusague pábiatū wġjemakū, urenū waaró merā Marīpū yure masūgūkumi”, ārimi, āriññurā.

⁸Īgūsā irasū ārimakū pérā, Jesús ārideare gūñabokañurā. ⁹Irasirirā masāgobegue āārānerā goedujajarā, āārīpereri Īgūsā iādeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pġrġbejarārē wereñurā. Irasū āārīmakū, gajirārē Jesúre būremurā āārīpererārē irire wereñurā. ¹⁰Jesús buerārē iri kerere wererā ejanerā nome iīsākū āārīññurā: María Magdalena, Juana, gajigo María Jacob pago, irasū āārīmakū gajirā nome āārīññurā. ¹¹Īgūsā iādeare werekeremakū, Jesús buerā gapū būremubiriññurā. “Irasū āriġkōārā yāma iīsā nome”, āri gūñañurā.

¹²Pedro gapū masāgobegue iāgū ūmawāgāyupū. Iri gobegue iāgū ejagu, Jesúya dūpure ōmadea gasiro gajiro gapū túpeoadea gasiro ditare iāyupū. Irire iāgūka: “¿Naásū waáyuri?” āri gūña, Īgū āārīññurā wiigue dujāakōāyupū.

**Emaús wāikuri makā waarī maague
Jesús pġrārē deyoadea
(Mr 16.12-13)**

¹³Jesús masādeanurġta pérā Īgū buerire tūyarā Emaús wāikuri makā

waarī maague waarā iriññurā. Emaúgue waaró, Jerusalén merā wiriwāgāmakū pe mojōma pere su gubu suru pġrġbejari kilómetro yoaro āārīyuro. ¹⁴Maa waarā, āārīpereri Jesúre waadeare wereniññurā. ¹⁵Irire wereniññurā Jesús Īgūsā puro aari, Īgūsā merā waayupū. ¹⁶Īgū, Īgūsā merā waamakū iākeremakū, gajino Īgūsārē Īgūrē iāmasibirimakū iriyuro.

¹⁷Jesús Īgūsārē sġrġñayupū: —¿Ñeonorē werenirā yāri, musā maa waarā? āriyupū. Īgū irasū ārimakū pérā, buro bujawereri merā maa deko dujanugāñurā. ¹⁸Cleofas wāikūgu Jesúre āsū āri yūyūyupū: —Āārīpererā inurī Jerusalégue waadeare masīma. ¿Mu sugta irogue āārādi irasū waadeare masīberi? āriyupū.

¹⁹Īgū irasū ārimakū, Jesús Īgūsārē: —¿Naásū waāari? āriyupū. Īgūrē āriññurā: —Jesús Nazaretmurē Īgūsā iriadeare werenirā iriabu. Īgū Marīpūya kerere weregū āārādimi. Āārīpererā masaka iūrō, Marīpū iūrōguedere Īgū turari sirī merā irigū, Īgūyare weregū āārādimi. ²⁰Paía oparā, gajirā marī oparā merā Īgūrē wġġedorerā, romano marā oparārē wiáama. Īgūsā irasū wiamakū, curusague pábiatū wġġeama. ²¹“Īgū marīrē taubu, marī Israel bumarā Opū āārību, marī yūdi āārīmi”, āri gūñadibu gua Īgūrē. Irasiriro dapagā merā urenū waáa, Īgūrē wġġeadero pūru. ²²Surāyeri gua merāmarā nome, Īgūsā wereri merā guare gūkamakū iriama. Dapagā ñamigāgora Īgūrē yāaderogue ejañurā. ²³Irogue eja, Īgūya dūpure bokamerāta, gua pūrogue goedujajama. “Irogue guare kġrō irirosū waamakū, Marīpure wereboerārē iābu”, ārāma. Marīpure wereboerā Īgūsārē: “Jesús okami”, ārādeadeare wereama guare Īgūsā nome. ²⁴Pūru gajirā gua merāmarā Īgūrē yāaderogue eja, Īgūsā nome ārāderosūta iāñurā. Īgūsāde Jesúre iābiraññurā, āri wereñurā Cleofasā Jesúre.

²⁵Īgūsā irasū ārimakū pġgu, Jesús Īgūsārē āriyupū:

—Musā pémāsimerā āārā. ¿Noópa yoaripoe Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare oārō pémāsīrī merā būremubirikōārī musā? ²⁶Marīpū iriudi Cristo īgū ūmūgasigue marīaburo dupiyuro, īgūyarā Opū űajāburo dupiyuro īgūrē űerō tarīgukumi, ārī gojanerā āārīmā. ¿Ire masīberi musā? āriyupū.

²⁷Jesús irasū ārī odo, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadesa pūgue āārīpereri īgūsā īgūrē gojayudeare: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī wereyupū īgūsārē. Moisés gojadesa werenūgāyupū. Pūru āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadesa wereyupū.

²⁸Pūru īgūsā waarō Emaúgue ejamakū, Jesús iri makārē tariwāgāgū irirosū iriyupū. ²⁹Īgū irasū tariwāgāmakū īārā, īgūrē āsū ārīñūrā: —Gua merā dujaka! űamikague āārā. Naīmejārōgue yāa, ārīñūrā.

Irasirigu Jesús īgūsā merā waa, īgūsāya wiigūe űajākōāyupū īgūsā merā dujagu. ³⁰Pūru īgūsā merā baa doanīgū, pārē āī, Marīpūe: “Mūrē usuyari sīa”, ārī, pārē pea, īgūsārē guereyupū. ³¹Īgū irasirimakū īārāgueta: “Jesúsā āārīmī”, ārī īāmasīñūrā. Īgūsā īāmasīmakūta, dederiakōāyupū īgūsārē. ³²Īgū irasū dederiadero pūru, īgūsā basi āsū ārī gāme werenīñūrā:

—Maague īgū marīrē: “Marīpuya werenīrī gojadesa: ‘Āsū ārīduaro yāa’”, ārī weremakū pérā, būro usuyari merā: “Ōātaria”, ārī péñabu, ārīñūrā.

³³Irasirirā mata Jerusalégue gāme dujākōāñūrā. Irogue eja, Jesús buerā, pe mojóma pere su gubu suru pērēbejarā nerēanerārē, gajirā īgūsā merāmarādere bokajañūrā. ³⁴Īgūsā ejamakū īārā, iro nerēanerā āsū ārīñūrā:

—Diyeta marī Opū masāñumi. Simórē deyoayupū, ārīñūrā.

³⁵Īgūsā irasū ārimakū pérā, Emaúgue waanerāde īgūsārē maague waadeare werenūrā. Jesús pārē pea, īgūsārē īgū sīmakū, īgūrē īāmasiadeare werenūrā iro nerēanerārē.

Jesús īgū buerārē deyoadea
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶Īgūsā irire irasū ārī werenīripoe Jesús īgūsārē deyoa, āsū ārī oādozeyupū:

—¿Āārīrī musā? Sīñajārī merā āārīrikuka! āriyupū.

³⁷Īgū deyoamakū, īāgukakōāñūrā. “Boadi yūjupūrā deyoamakū īārā irikoa marī”, ārī gūñañūrā. Irasirirā būro gūññūrā. ³⁸Īgūsā gūimakū īāgū, Jesús īgūsārē āriyupū:

—¿Nasirirā īāgukari musā? ¿Nasirirā yure īārā: “Īgū boadi dupaturi okabiribukumi”, ārī gūññārī musā? Irire gūññabirikōāka! ³⁹Īāka, yaa mojórīrē, yaa guburidere! Yūta āārā. Yure moāñaka! Irasirirā masīrākoa yū āārīrīrē. Sugu boadi īgū yūjupūrā merā deyoagu dūpū opabemi. Diī, gōārī opabi āārīkumi. Yū gapū diire, gōārīrē opāa, āriyupū Jesús. ⁴⁰Irasū āārīgūta, īgūya mojórīrē soeu, īgūya guburidere īmuyupū īgūsārē.

⁴¹Īgūsā gapū mérōgā būremurī opakrerā, būro usuyari merā: “¿Diyeta īgūta āārīkuri?” ārī gūñññūrā.

Īgūsā irasū mérōgā būremurī opamakū, Jesús masīkōāyupū. Irasirigu īgūsārē sērēñayupū:

—¿Musā baari oparī oōrē? āriyupū. ⁴²Īgū irasū ārimakū pé, waaī mupūadea dukare sīñūrā. Mume dekodere īgūrē sīñūrā baaburo, ārīrā. ⁴³Irre sīmakū, īgūsā iūrō āī baayupū. ⁴⁴Baa odo, Jesús īgūsārē wereyupū doja:

—Sōo āārīdeapoe musā merā āārīgū, yū musārē werederosūta dapagorare yure waabu. Moisés yaamarē gojaderosūta yure waabu. Marīpuya kerere weredupiyunerā gojaderosūta, Salmos wāikuri pūrē gojanerāde īgūsā yure gojaderosūta waabu. Āārīpereri Marīpū īgūsārē irasū gojaderosūta yure waabu, āriyupū Jesús. ⁴⁵Irasū ārī odo, Marīpuya werenīrī gojadesa īgūsārē pémāsīmakū iriyupū. ⁴⁶Āsū āriyupū:

—Iripogue Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadesa pūgue āsū gojasūdero āārībā: “Cristo, Marīpū iriudi boakōāgukumi. Īgū boagu, űrenū waarō merā masāgukumi doja. ⁴⁷Īgū masādero pūru, īgūrē būremurā īgūya wāī, īgū turaro merā āārīpereri nikū marāguere īgūya

kerere weregorenarākuma. Jerusalén marārē werepūroriwāgārākuma. Āsū arī wererākuma: ‘Mūsā ñerī iririre bŷjawereka! Mūsā gūñarīrē gorawayuka! Irasirigŷ Marīpŷ mūsā ñerī irideare kätigŷkumi’ ”, ārīrākuma, arī gojasūdero āārībŷ. ⁴⁸Mūsā i āārīpereri yare waadeare iānerā āārā. Irasirirā irire gajirārē wererākoa. ⁴⁹Yŷpŷ iripoegue ārīderosŷta yŷ mŷsārē Ōāgŷ deyomarīgŷrē iriugŷra, igŷ mŷsāguere āārīnīkōāburo, ārīgŷ. Irasirirā ōō Jerusaléta dujaka dapa, igŷ mŷsārē ŷmŷgasima turarire sīgŷ arimakŷ, ārīyupŷ Jesŷs.

Jesŷs ŷmŷgasigŷe mŷrīadea
(Mr 16.19-20)

⁵⁰Pŷrŷ Jesŷs igŷsārē Betania wāīkŷri makā tŷrogue āīayupŷ. Irogue eja, Jesŷs igŷya mojōrī soemu: “Yŷpŷ mŷsārē ōārō iritamuburo”, ārīyupŷ. ⁵¹Irasŷ ārīgŷta igŷsārē pīkōā, ŷmŷgasigŷe āīmŷrīākōāsŷyupŷ. ⁵²Igŷsā, igŷ mŷrīāmakŷ iārā: “Ōātariŷ āārīmi”, ārī buremuñurā. Pŷrŷ bŷro ŷsŷyari merā Jerusalégŷe goedujāakōāñurā. ⁵³ŷmŷrikŷ Marīpŷya wiigŷe igŷrē: “Ōātaria mŷ”, ārī, ŷsŷyari sīnañurā. Āsŷ āārā. Irasŷta āārīburo. Lucas